

ŚLĄSKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO W CZĘSTOCHOWIE, ISO 9001:2000

42-200 Częstochowa, ul. Ks. Kard. S. Wyszyńskiego 70/126

☎ 34 377 01 00, 34 377 01 01; fax 34 362 04 89

e-mail: sodr@odr.net.pl, www.czwa.odr.net.pl

Oddział w Bielsku-Białej

43-300 Bielsko-Biała, ul. Gen. M. Boruty Spiechowicza 24

☎ 33 814 45 41, 33 827 34 40; fax 33 814 45 27

e-mail: Bielsko@odr.net.pl

Oddział w Mikołowie

43-190 Mikołów; ul. Gliwicka 85

☎ 32 325 01 40, 32 325 01 50; fax 32 325 01 44

e-mail: Mikolow@odr.net.pl

Działy:

Ekonomiki, Częstochowa

☎ 34 377 01 10

Metodyki, Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw

Częstochowa

☎ 34 377 01 14

Przedsiębiorczości, Wiejskiego Gospodarstwa

Domowego i Agroturystyki, Częstochowa

☎ 34 377 01 09

Systemów Produkcji Rolnej, Standardów

Jakościowych i Doświadczalnictwa, Mikołów

☎ 32 325 01 56

Powiatowe Zespoły Doradztwa Rolniczego

w Będzinie

42-500 Będzin, ul. Małachowskiego 22, ☎ 32 267 74 35

e-mail: PZDR.Bedzin@odr.net.pl

w Bielsku-Białej

43-300 Bielsko-Biała, ul. Gen. M. Boruty Spiechowicza 24

☎ 33 814 93 48, e-mail: PZDR.Bielsko@odr.net.pl

w Bieruniu - Lędzinach

43-140 Lędziny, ul. Lędzińska 47

☎ 32 326 70 95, e-mail: PZDR.Bierun@odr.net.pl

Cieszynie

43-400 Cieszyn, ul. Kraszewskiego 13, ☎ 33 852 08 94

e-mail: PZDR.Cieszyn@odr.net.pl

w Częstochowie

42-200 Częstochowa, ul. Radomska 2, ☎ 34 362 72 54

e-mail: PZDR.Czestochowa@odr.net.pl

w Gliwicach

44-100 Gliwice, ul. Zygmunta Starego 17, ☎ 32 231 08 24

e-mail: PZDR.Gliwice@odr.net.pl

w Kłobucku

42-100 Kłobuck, ul. Okólna 3, ☎ 34 310 01 00

e-mail: PZDR.Klobuck@odr.net.pl

w Lublińcu

42-700 Lubliniec, Pl. Konrada Mańki 10, ☎ 34 351 30 20

e-mail: PZDR.Lubliniec@odr.net.pl

w Mikołowie

43-190 Mikołów, ul. Gliwicka 85, ☎ 32 325 01 51

e-mail: PZDR.Mikolow@odr.net.pl

w Myszkowie

42-300 Myszków, ul. Pułaskiego 6, ☎ 34 313 71 60-2

e-mail: PZDR.Myszkow@odr.net.pl

w Pszczynie

43-200 Pszczyna, ul. Kopernika 14, ☎ 32 210 33 28

e-mail: PZDR.Pszczyna@odr.net.pl

w Raciborzu

47-400 Racibórz, ul. Ludwika 4, ☎ 32 415 26 10

e-mail: PZDR.Raciborz@odr.net.pl

w Rybniku

44-200 Rybnik, ul. J. F. Białych 7, ☎ 32 423 77 71

e-mail: PZDR.Rybnik@odr.net.pl

w Tarnowskich Górach z siedz. w Nakle Śląskim

42-620 Nakło Śląskie, ul. G. Morcinka 9 a, ☎ 32 285 18 47

e-mail: PZDR.Tarnowskiegory@odr.net.pl

w Wodzisławiu

44-300 Wodzisław, ul. Kubsza 28 c, ☎ 32 455 17 06

e-mail: PZDR.Wodzislaw@odr.net.pl

w Zawierciu

42-400 Zawiercie, ul. Obrońców Poczty Gdańskiej 95

☎ 32 672 87 43, 671 68 26

e-mail: PZDR.Zawiercie@odr.net.pl

w Żywcu

34-300 Żywiec, ul. Za Wodą 18, ☎ 33 861 25 86

e-mail: PZDR.Zywiec@odr.net.pl

W NUMERZE

Str.

Z ŻYCIA ŚODR

Zapraszamy na Dni Otwartych Drzwi..... 2

SPECJALIŚCI RADZĄ

Jęczmień ozimy lista zalecanych odmian do uprawy w woj. śląskim na rok 2011..... 8

Precyzja w zwalczaniu chorób rzepaku..... 9

Pęcherzykowata srebrzystość, groźna choroba tulipanów, na śląsku..... 10

Skrzypionki – szkodnikl zbóż..... 13

Technika dolistnego nawożenia ziemniaków..... 14

Reguły obowiązujące w leczeniu zwierząt gospodarskich a Cross - Compliance..... 16

Temperatura dla świń ważna sprawa (cz. II)..... 18

ARR..... 20

ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH

Wsparcie dla producentów produktów regionalnych i tradycyjnych..... 24

NOTOWANIA..... 27

ŚRODOWISKO W KTÓRYM ŻYJEMY

Wapnowanie - poprawą jakości gleb w województwie śląskim 30

SYGNAŁY

Pożytki pszczele - lipy..... 31

Zasady rejestracji produktów tradycyjnych i regionalnych w Unii Europejskiej (część II)..... 32

„Zalesianie gruntów rolnych i zalesianie gruntów innych niż rolne”..... 35

ROK W OGRODZIE

Przypominamy, radzimy w czerwcu 36

KĄCIK GOSPODYNI

Tradycyjny ogród - różnorodność i piękno (cz. II)..... 41

Przetwory z truskawek..... 43

*Przyjmujemy do druku
REKLAMY, OGŁOSZENIA,
ARTYKUŁY SPONSOROWANE
zgodnie z cennikiem.*

*Drobne ogłoszenia rolników zamieszczamy
bezpłatnie.*

*PRENUMERATĘ
można zamówić bezpośrednio
w redakcji lub u doradców.*

**REDAKCJA NIE ODPOWIADA
ZA TREŚĆ OGŁOSZEŃ
I ARTYKUŁÓW SPONSOROWANYCH**

ADRES WYDAWCY I REDAKCJI

ŚLĄSKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO
ODDZIAŁ W MIKOŁOWIE

ul. Gliwicka 85, 43-190 Mikołów, skr. poczt. 85

☎ 32 325 01 41, 32 325 01 57

e-mail: M.Hankiewicz@odr.net.pl; B.Pieter@odr.net.pl

REDAKCJA

Maurycy Hankiewicz – redaktor naczelny, Barbara Gąsiorowska

Skład komputerowy: Bernadeta Pieter, Karina Kwaśniewska

Fot. na okładce – K. Kwaśniewska

Zapraszamy na pola doświadczalne

DZIAŁ SYSTEMÓW PRODUKCJI ROLNEJ PRZEDSTAWIA NOWOŚCI W UPRAWIE ROŚLIN ROLNICZYCH I OGRODNICZYCH

Zgodnie z długoletnią tradycją zapraszamy wszystkich zainteresowanych do odwiedzenia obiektów dydaktycznych ODR prezentujących nowości w produkcji roślinnej, w czasie **DNI OTWARTYCH DRZWI**. Pola stanowią bazę dydaktyczną dla specjalistów, producentów i uczniów szkół rolniczych. Wyniki doświadczeń łanowych i ścisłych z roślinami rolniczymi stanowią cenną pomoc w szkoleniach producentów. Pole produkcji ogrodniczej budzi duże zainteresowanie gospodarzy wiejskich, działkowców i uczniów

szkół o profilu ogrodniczym. Zachęcamy również do odwiedzenia stoisk merytorycznych działu zlokalizowanych w Mikołowie - Śmitowicach. Specjaliści zakładowi branży rolniczej i ogrodniczej będą służyć informacjami na temat nowych odmian i technologii produkcji zbóż, roślin okopowych, pastewnych, warzyw i upraw sadowniczych, a także na temat różnorodnych form organizacji producentów.

Namawiamy do złożenia wizyty na polu dydaktyczno - doświadczalnym w Mikołowie - Paniowach (rośliny rol-

nicze) i na polu dydaktycznym ogrodniczym w Mikołowie - Śmitowicach. Do zwiedzenia tych obiektów nie trzeba specjalnie zachęcać stałych bywalców, którzy dobrze wiedzą że zapoznanie się z nowościami i fachowa konsultacja przynosi wymierne efekty w ich gospodarstwach. Zachęcamy natomiast gorąco tych wszystkich, którzy dotychczas nie znajdowali czasu na odwiedzenie pól, aby skorzystali z okazji. Jesteśmy przekonani, że po pierwszej wizycie znajdą się w gronie corocznych gości.

POLE ROŚLIN ROLNICZYCH W MIKOŁOWIE-PANIOWACH

Na 12-to hektarowym polu, o warunkach glebowych reprezentatywnych dla województwa śląskiego (kompleks żytni bardzo dobry i dobry) można obejrzeć około 100 odmian ważniejszych roślin rolniczych (zboża ozime i jare, rośliny strączkowe i mieszańce kukurydzy). Informacji na temat wartości gospodarczej odmian, ich wymagań agrotechnicznych i siedliskowych oraz technologii uprawy będą udzielać specjaliści ŚODR oraz przedstawiciele firm nasiennych i firm produkujących środki ochrony roślin. W obrębie poszczególnych gatunków szczególną uwagę należy zwrócić na odmiany nowe, które w najbliższych latach stopniowo będą wypierać odmiany obecnie rozpowszechnione w uprawie.

ZBOŻA

W doświadczeniach łanowych prezentujemy 43 odmiany zbóż ozimych i jarych. Staramy się w miarę możliwości pokazywać obok odmian posiadających aktualnie największe znaczenie w uprawie także nowości odmianowe. W odniesieniu do wszystkich zbóż stosujemy dwa warianty technologii produkcji, różniące się wysokością ponoszonych nakładów. Zróżnicowanie dotyczy nawożenia i ochrony roślin. Najnowsze odmiany to:

PSZENICA OZIMA

- **FIGURA** – jest odmianą jakościową (grupa A). Mrozoodporność średnia. Odporność na mączniaka duża, na brunatną plamistość liści, septoriozę liści i plew oraz fuzariozę kłosów przeciętna, na rdzę brunatną i choroby podstawy źdźbła dość mała. Rośliny dość wysokie, o przeciętnej odporności na wyleganie. Termin kłoszenia dość wczesny, dojrzewania średni. Masa 1000 ziaren, wyrównanie i gęstość w stanie zsypanym średnie. Odporność na porastanie w kłosie średnia, liczba opadania dość duża. Zawartość białka i ilość glutenu średnie. Wskaźnik sedymentacji SDS duży. Plenność dobra. Hodowca: DANKO Hodowla Roślin.

- **ALCAZAR FR** – wyhodowana we Francji – wpisana do Rejestru w 2006 roku. Odmiana jakościowa (grupa A). Mrozoodporność mała. Odporność na mączniaka duża do bardzo dużej, na rdzę brunatną i choroby podstawy źdźbła – dość duża, na septoriozę liści i plew – średnia, na fuzariozę kłosów dość mała. Rośliny bardzo niskie, o dość dużej odporności na wyleganie. Termin kłoszenia i dojrzewania średni. Masa 1000 ziarn mała, wyrównanie dość słabe, gęstość w stanie zsypanym mała do bardzo małej. Odporność na porastanie w kłosie średnia, liczba opadania duża. Zawartość białka i ilość glutenu średnia. Wskaźnik sedymentacji SDS duży. Wydajność ogólna mąki przeciętna. Plenność dobra do bardzo dobrej. Przyrost plonu na wysokim poziomie agrotechniki średni. Tolerancja na zakwaszenie gleby średnia.
- **BATUTA** – wyhodowana w Hodowli Roślin DANKO, ZHR Choryń, wpisana do Rejestru w 2006 roku. Odmiana chlebowa (grupa B). Mrozoodporność dość duża 5,5 w skali 9 stopniowej. Odporność na mączniaka, fuzariozę kłosów i choroby podstawy źdźbła dość duża, na rdzę brunatną, septoriozę liści i plew – przeciętna. Rośliny średniej wysokości, o dość dużej odporności na wyleganie. Termin kłoszenia i dojrzewania średni. Masa 1000 ziarn dość duża, wyrównanie i gęstość w stanie zsypanym

przeciętne. Odporność na porastanie w kłosie średnia, liczba opadania duża do bardzo dużej. Zawartość białka średnia, ilość glutenu dość duża. Wskaźnik sedymentacji SDS duży. Wydajność ogólna mąki przeciętna. Plenność przeciętna. Przyrost plonu na wysokim poziomie agrotechniki średni. Tolerancja na zakwaszenie gleby dość mała.

- **MUSZELKA** - to odmiana jakościowa (grupa A) wyhodowana przez HR Danko. Wpisana do rejestru w 2008r. Mrozoodporność mała do średniej. Odporność na mączniaka i rdzę brunatną – dość duża, na choroby podstawy źdźbła – przeciętna, na septoriozę liści – dość mała, na brunatną plamistość liści, septoriozę plew i fuzariozę kłosów – mała. Rośliny bardzo niskie, o przeciętnej odporności na wyleganie. Termin kłoszenia dość wczesny, dojrzewania średni. Masa 1000 ziarn dość mała, wyrównanie słabe, gęstość w stanie zsypanym mała. Odporność na porastanie w kłosie średnia, liczba opadania duża. Zawartość białka średnia, ilość glutenu dość duża. Wskaźnik sedymentacji SDS duży. Wydajność ogólna mąki przeciętna. Tolerancja na zakwaszenie gleby przeciętna.
- **OSTROGA** – odmiana o ościstym kłosie, wyhodowana w Hodowli Roślin DANKO, wpisana do Rejestru w 2008 roku. Odmiana jakościowa (grupa A). Mrozoodporność średnia 5 w skali 9 stopniowej. Odporność na rdzę brunatną duża do bardzo dużej, na brunatną plamistość liści, septoriozę liści i plew oraz choroby podstawy źdźbła – dość duża, na fuzariozę kłosów – przeciętna, na mączniaka - dość mała. Rośliny średniej wysokości, o przeciętnej odporności na wyleganie. Termin kłoszenia i dojrzewania późny. Masa 1000 ziarn duża do bardzo dużej, wyrównanie dobre, gęstość w stanie zsypanym średnia. Odporność na porastanie w kłosie duża, liczba opadania dość duża. Zawartość białka i ilość glutenu dość duże. Wskaźnik sedymentacji SDS duży do bardzo dużego. Wydajność ogólna mąki dość dobra. Plenność przeciętna. Przyrost plonu na wysokim poziomie agrotechniki średni. Tolerancja na zakwaszenie gleby przeciętna.
- **BAMBERKA** – wyhodowana w Hodowli Roślin Strzelce – wpisana do Rejestru w 2009 roku. Odmiana jakościowa (grupa A). Mrozoodporność mała do średniej. Odporność na mączniaka prawdziwego, na rdzę brunatną, plamistość liści, septoriozę liści i plew oraz choroby podstawy źdźbła – średnia, na fuzariozę kłosów dość mała. Rośliny średniej wysokości, o przeciętnej odporności na wyleganie. Termin kłoszenia i dojrzewania średni. Masa 1000 ziaren duża, wyrównanie dość dobre, gęstość w stanie zsypanym przeciętna. Odporność na porastanie w kłosie średnia, liczba opadania duża do bardzo dużej. Zawartość białka duża, ilość glutenu dość duża. Wskaźnik sedymentacji SDS duży do bardzo dużego. Wydajność ogólna mąki dość słaba. Plenność nieco powyżej średniej. Przyrost plonu na wysokim poziomie agrotechniki średni. Tolerancja na zakwaszenie gleby przeciętna.

JĘCZMIEN JARY

- **TOCADA** – odmiana wyhodowana przez KWS-Lochow–Polska, sp.z o.o., Kondratowice, wpisana do Rejestru Odmian w 2006 roku. Odmiana typu pastewnego o bardzo dobrej plenności w skali kraju. Odporność na choroby wg COBORU przeciętna. W doświadczeniach PDO w woj. Śląskim odmiana wyróżniła się średnią odpor-

nością na rynchosporiozę, dobrą odpornością na rdzę karłową, dość małą na plamistość siatkową i mączniaka. Rośliny średniej wysokości, o przeciętnej odporności na wyleganie. Termin kłoszenia i dojrzewania średni. MTZ duża do bardzo dużej, wyrównanie ziarna średnie.

- **MERCADA** – odmiana niemiecka, pełnomocnik hodowcy KWS-Lochow–Polska, sp.z o.o., Kondratowice, wpisana do Rejestru Odmian w 2007 roku. Odmiana typu pastewnego o bardzo dobrej plenności w skali kraju. W doświadczeniach PDO w woj. śląskim odmiana wyróżniła się dobrą odpornością na rynchosporiozę, średnią odpornością na rdzę karłową, plamistość siatkową i mączniaka. Rośliny średniej wysokości, o przeciętnej odporności na wyleganie. Termin kłoszenia i dojrzewania średni. MTZ duża do bardzo dużej, wyrównanie ziarna dość dobre, gęstość w stanie zsypanym przeciętna. Zawartość białka dość mała. Plenność dobra do bardzo dobrej. Przyrost plonu na wysokim poziomie agrotechniki przeciętny. Tolerancja na zakwaszenie gleby średnia.
- **SKARB** - odmiana wyhodowana w Hodowli Roślin Strzelce, sp. z o.o., Grupa IHAR, wpisana do Rejestru Odmian w 2008 roku. Odmiana typu pastewnego. Odporność na mączniaka, plamistość siatkową, rdzę jęczmienia i czarną plamistość – średnia, a na rynchosporiozę – dość mała. Rośliny dość wysokie, o przeciętnej odporności na wyleganie. Termin kłoszenia dość wczesny, dojrzewania średni. Masa 1000 ziaren duża, wyrównanie średnie, gęstość ziarna w stanie zsypanym dość duża. Zawartość białka w ziarnie przeciętna. Tolerancja na zakwaszenie gleby średnia.
- **RUBINEK** – odmiana wyhodowana w Hodowli Roślin Smolice, sp. z o.o., Grupa IHAR, wpisana do Rejestru w 2007 r. Odporność na mączniaka – duża, na plamistość siatkową, rynchosporiozę i czarną plamistość – średnia, a na rdzę jęczmienia – mała. Rośliny są wysokie do bardzo wysokich, o przeciętnej odporności na wyleganie. Termin kłoszenia – wczesny, dojrzewania – dość wczesny. Masa 1000 ziaren – duża do bardzo dużej, wyrównanie ziarna – dobre, gęstość ziarna w stanie zsypanym – przeciętna.
- **VICTORIANA** – odmiana niemiecka, pełnomocnik hodowcy KWS-Lochow – Polska, sp.z o.o., Kondratowice, wpisana do Rejestru w 2009 r. Odmiana typu browarnego o dobrej wartości technologicznej. rynchosporiozę – średnia. Rośliny średniej wysokości, o dużej odporności na wyleganie. Termin kłoszenia i dojrzewania średni. Masa 1000 ziaren – dość duża, wyrównanie ziarna i gęstość ziarna w stanie zsypanym średnia. Zawartość białka w ziarnie przeciętna. Tolerancja na niskie pH gleby dość mała. Plenność dobra.
- **KWS OLOF** – odmiana niemiecka, pełnomocnik hodowcy KWS-Lochow – Polska, sp.z o.o., Kondratowice, wpisana do Rejestru w 2010 r. Odmiana typu pastewnego. Odporność na mączniaka prawdziwego i czarną plamistość – dość duża, na plamistość siatkową, rdzę jęczmienia i rynchosporiozę – średnia. Rośliny średnio wysokie, o dość małej odporności na wyleganie. Termin kłoszenia i dojrzewania średni. Masa 1000 ziaren – średnia, wyrównanie ziarna dość słabe, gęstość ziarna w stanie zsypanym średnia. Zawartość białka w ziarnie mała. Tolerancja na zakwaszenie gleby przeciętna. Plenność bardzo dobra.

- **EUNOVA** - odmiana typowo pastewna, bardzo dobra plenność, termin kłoszenia i dojrzewania wczesny, ziarno duże, dobrze wyrównane o małej ilości poślada, przydatny do uprawy na glebach słabszych i średniej jakości, dobra zdrowotność.
- **PRIBINA** - odmiana typowo pastewna, bardzo dobra plenność, krótka o bardzo dobrej odporności na wyleganie, termin kłoszenia i dojrzewania wczesny, ziarno duże, przydatna do uprawy w intensywnej technologii produkcji.
- **AZIT** - nowość, bardzo wysoki plon ziarna, bardzo wysoka ocena wartości browarnej, dobra zdrowotność, dobra odporność na wyleganie.

PSZENŻYTO OZIME

- **ALGOSO** - odmiana wyhodowana w Hodowli Roślin Szelejewo, wpisana do Rejestru w 2007 roku. Mrozoodporność średnia. Odporność na rdzę żdźbłową, septoriozę plew, rynchosporiozę i choroby podstawy żdźbła – średnia, na fuzariozę kłosów - dość mała, na septoriozę liści - mała, na mączniaka – mała do bardzo małej. Rośliny dość wysokie, o średniej odporności na wyleganie. Termin kłoszenia i dojrzewania średni. Masa 1000 ziarn duża, wyrównanie przeciętne, gęstość w stanie zsypanym mała. Odporność na porastanie ziarna i liczba opadania średnie. Zawartość białka mała. Plenność bardzo dobra. Tolerancja na zakwaszenie gleby średnia.
- **GRENADO** - odmiana typu półkarłowego, wyhodowana w Hodowli Roślin DANKO, wpisana do Rejestru w 2007 roku. Mrozoodporność dość duża. Odporność na mączniaka i na rdzę brunatną – bardzo duża, na septoriozę liści - duża, na septoriozę plew i fuzariozę kłosów – dość duża, na rynchosporiozę i choroby podstawy żdźbła - średnia. Rośliny bardzo niskie, o średniej odporności na wyleganie. Termin kłoszenia dość późny, dojrzewania średni. Masa 1000 ziarn bardzo mała, wyrównanie słabe do bardzo słabego, gęstość w stanie zsypanym średnia. Odporność na porastanie w kłosie i liczba opadania średnie. Zawartość białka mała do bardzo małej. Plenność bardzo dobra. Tolerancja na zakwaszenie gleby średnia.

W systemie Porejestrówego Doświadczalnictwa Odmianowego (PDO) w doświadczeniach ścisłych prezentujemy 60 odmian zbóż ozimych. Doświadczenia prowadzone są na dwóch poziomach agrotechniki (standardowym i intensywnym) w czterech powtórzeniach według metodyki Centralnego Ośrodka Badania Odmian Roślin Uprawnych (COBORU). Wyniki tych doświadczeń włączane są do zbiorczego opracowania obejmującego teren całego województwa śląskiego. W 2011 roku prowadzimy doświadczenia porejestrówego z pszenicą ozimą (30 odmian), pszenżytem ozimym (17 odmian) i żytem (13 odmian). Łącznie w doświadczeniach tych oceniamy **60 odmian na 240 poletkach.**

KUKURYDZA - Wysiano 10 mieszańców kukurydzy, w zdecydowanej większości wczesne i średnio wczesne. Kolekcja obejmuje 5 mieszańców firmy KWS-Lochow – Polska oraz 5 mieszańców krajowych z Kobierzyc i Smolic dla których przedstawicielem w Polsce jest CN Środa Śląska

STRĄCZKOWE - Prezentujemy ogółem 11 odmian roślin strączkowych w tym 3 odmiany łubinu wąskolistnego,

2 odmiany łubinu żółtego, 5 odmian grochu (w tym jedna

ŁUBIN ŻÓŁTY

- **DUKAT** - odmiana tradycyjna, wczesna, termoneutralna, mało wrażliwa na opóźnienie terminu siewu. Przeznaczona do uprawy na terenie całego kraju. Odmiana odporna na wyleganie, wysokość 70-80 cm, nasiona szare z widocznym sierpem. Strąki niepekające.
- **TAPER** - odmiana samokończąca, bez rozgałęzień bocznych o silnie zdeterminowanej vegetacji, bardzo wczesnie dojrzewająca, odporna na fusarium, tolerancyjna na choroby wirusowe, strąki niepekające.

ŁUBIN WĄSKOLISTNY

- **KADRYL** - odmiana pastewna, średnio wczesna, niewrażliwa na opóźnienie siewu, rośliny rozgałęziające się, kwiat biały, strąk niepekający, odmiana przydatna do uprawy w mieszankach z pszenżytem, odmiana o największej ze wszystkich odmian tolerancji na choroby fuzaryjne
- **GRAF** - odmiana pastewna, nasienna, średnio wczesna, niewrażliwa na opóźnienie siewu, strąk całkowicie niepekający, rośliny rozgałęziające się, nadaje się szczególnie do wysiewu w mieszankach z pszenżytem, odmiana bardzo tolerancyjna na choroby fuzaryjne (największa wśród wszystkich odmian)
- **KARO** - odmiana średnio wczesna, odporna na pęknięcie strąków, o podwyższonej odporności na choroby wirusowe oraz antraknozę. Charakteryzuje się wysokim plonem nasion, jest odporna na wyleganie.

GROCH

- **BOHUN** - odmiana do uprawy na zbiór suchych nasion z przeznaczeniem do konsumpcji. Plenna, dobrze plonująca średnio wczesna, liście zastąpione są silnie wykształconymi wąsami czepnymi. Na początku kwitnienia prawie nie wylega, a w końcu kwitnienia podatność na wyleganie jest mała.
- **CYSTERSKI** - odmiana do uprawy na zbiór suchych nasion z przeznaczeniem do konsumpcji. Plenna, dobrze plonująca wczesna, liście zastąpione są silnie wykształconymi wąsami czepnymi. Na początku kwitnienia prawie nie wylega, a w końcu kwitnienia podatność na wyleganie jest mała.
- **TARCHALSKA** - odmiana wąsolistna, żółtonasienna, przydatna do uprawy na zbiór suchych nasion z przeznaczeniem na paszę oraz na cele kulinarne. Rośliny średnio wysokie. Wyleganie na początku kwitnienia nie występuje, w fazie końca kwitnienia bardzo małe, przed zbiorem małe. Odpowiednia do uprawy na glebach kompleksów pszennych. Optymalna obsada roślin około 120 szt./m².

BOBIK

- **BOBAS** - odmiana tradycyjna, wysoka, bardzo dobre i stabilnie plony nasion, zawartość białka w nasionach - 30%, odporna na askochytozę i inne choroby grzybowe, MTN 540g, polecana jako dodatek do pasz.

Andrzej Wieczorek
Kierownik Działu Systemów Produkcji Rolnej,
Standardów Jakościowych i Doświadczalnictwa

POLE PRODUKCJI OGRODNICZEJ W MIKOŁOWIE-ŚMIŁOWICACH

Pole, o pow. 0,50 ha, położone jest w bezpośrednim sąsiedztwie terenu wystawienniczego w Mikołowie - Śmiłowicach. Na polu ogrodniczym posiadamy kolekcje licznych gatunków roślin ozdobnych, drzew i krzewów owocowych, ziół, traw, roślin energetycznych (wierzba, miskant olbrzymi, ślazier pensylwański) oraz warzyw. W roku bieżącym w Śmiłowicach prezentujemy również rośliny strączkowe: 2 odmiany łubinu żółtego (Taper i Dukat) oraz groch (Tarchalska).

BYLINY - około 90 gatunków różnych bylin, przeznaczonych do zakładania rabat kwiatowych i skalniaków, wśród nich rozchodniki i rojniki, skalnice, ostróżki, hosty i wiele innych znanych i mniej znanych gatunków. Szczególnie bogata jest kolekcja liliowców i irysów kłączowych, założona we współpracy z Towarzystwem Miłośników Lilii z Gliwic.

PNĄCZA, DRZEWA I KRZEWY OZDOBNE - prezentujemy łącznie ponad 40 gatunków, w tym: wiciokrzewy, winobluszcz, winorośl pachnąca, aktinidie, trzmieliny i inne pnącza do obsadzania altan i pergoli. Z drzew i krzewów liściastych: surmia bignoniowa (katalpa), orzech szary, jesiony pstroliście, wierzba wijąca, budleje, forsycja, klon palmowy, ostroliście, krzewuszyki i derenie, ketmia, hortensja bukietowa i ogrodowa, pęcherznica kalinolistna, wierzba całolistna i inne. Z krzewów iglastych żywotniki (tuje) – 20 odmian, cyprysiki - 28 odmian, jałowce - 20 odmian.

TRAWY RABATOWE - prezentujemy ponad 20 gatunków, o wysokich walorach dekoracyjnych i często ozdobnych kwiatostanach przydatnych na suche bukiety. Niektóre gatunki np. *Miscanthus* czy *Spartinia* nadają się do rekultywacji terenów zdegradowanych. Interesujące gatunki to między innymi *Miscanthus sacchariflorus* var. *giganteus* (Miskant olbrzymi), *Miscanthus chinensis* odmiana o bardzo dekoracyjnych poprzecznie paskowanych liściach, ostnica pierzasta, turzyca Graya, rozpleni-cza japońska, trzęślica i inne.

ZIOŁA - około 20 gatunków roślin przyprawowych i lekarskich, od najbardziej popularnych, jak mięta czy tymianek do gatunków mało znanych, zasługujących na szersze upowszechnienie w ogródkach przydomowych i na działkach.

KOLEKCJA ODMIAN KRZEWÓW JAGODOWYCH – pochodzi z Sadowniczego Zakładu Doświadczalnego ISK w Brzeznej. Została założona jesienią 2003 r. i obejmuje następujące gatunki: **agrest** - odmiany: Biały Triumf, Rzeszowski, Hanemaki; **porzeczka czarna** – odmiany: Ben Lomond, Bona, Ceres; **porzeczka czerwona** - odmiany: Rosetta, Holenderska; **maliny** - odmiany Polana, Pokusa, Polka, Poranna Rosa, **borówka wysoka** – odmiany: Jersey, Bluecrop, Darrow. Jagodnik założono w roku 1998.

WARZYWA - na poletkach demonstracyjnych prezentowane są nowości odmianowe firmy POLAN Kraków. Odmiany KHiNO Polan spełniają oczekiwania działkowiczów i amatorów jak i producentów towarowych. W tym roku prezentujemy następujące gatunki i odmiany:

Gatunek	Odmiana
Burak ćwikłowy	Astar F ₁ , Polglob F ₁
Cebula	Petra F ₁
Fasola szparagowa	Basta, Erla, Malwina, Tara, Tytania
Marchew	Salsa F ₁ , Samba F ₁
Pietruszka	Kinga
Ogórki	Junak F ₁ , Grot F ₁ , Markus F ₁
Dynia zwyczajna - patison	Okra
Dynia zwyczajna - cukinia	Lajkonik

BURAK ĆWIKŁOWY

- ASTAR F1** - odmiana o krótkim okresie wegetacji (90-110 dni). Przydatna do bezpośredniego spożycia i przechowywania oraz do przetwórstwa na soki, koncentraty. Korzeń z cienką warstwą korka przy nasadzie liści, płytko zagłębiony w ziemi. Skórka korzenia gładka, łatwa do płukania. Miąższ barwy wiśniowo-amarantowej z prawie niewidocznymi pierścieniami, doskonały w smaku. Odmiana nie wykazuje tendencji do kumulowania azotanów oraz pośpiechowości. Nadaje się na zbiór pęczkowy. Odmiana nagrodzona Złotym Medalem MTG POLAGRA FARM 2004 oraz jest laureatem „AGRO POLSKA” 2008.
- POLGLOB F1** - pierwsza polska, heterozyjna odmiana buraka ćwikłowego, bardzo plenna. Korzeń płytko zagłębiony w glebie. Miąższ bardzo smaczny. Odmiana charakteryzuje się dużą zawartością suchej masy, cukrów i betaniny. Odporna na wybijanie w pędy nasienne. Nie wykazuje tendencji do gromadzenia azotanów. Polecana dla przemysłu, zwłaszcza na soki, barszcze i suchy barwnik spożywczy, a także do przechowywania.

CEBULA

- PETRA F1** – nowa odmiana wczesna. Cebule kuliste, twarde, średnie do dużych, pokryte mocną dobrze przylegającą łuską, barwy jasnobrązowej. Miąższ biało kremowy, kruchy, ostry bez palącego posmaku. Polecana na świeży rynek (ładnie wygląda). Okres przechowywania: koniec marca, początek kwietnia. Odmiana posiada zwiększoną tolerancję na uszkodzenia mechaniczne oraz infekcje grzybowe, zwłaszcza mączniaka rzekomego.

FASOLA SZPARAGOWA

- BASTA** - odmiana karłowa, żółtostrąkowa (nowość), wczesna (68 dni). Pokrój roślin skupiony, liście małe. Strąki proste, mięsiste, owalne, osadzone

w górnej części rośliny. Odmiana polecana do wczesnych upraw pod folią i do gruntu, o zwiększonej tolerancji na uszkodzenia mechaniczne i niekorzystne warunki pogodowe. Odmiana z odpornością na antraknozę i zwiększoną tolerancją na bakteriozę obwódkową.

- **ERLA** – zarejestrowana w roku 2011. Odmiana szparagowa o żółtych strąkach.
- **MALWINA** - odmiana karłowa, zielonostrąkowa (nowość), średnio wczesna (78 dni). Rośliny o skupionym pokroju. Strąki umieszczone w górnej i środkowej części rośliny, okrągłe, mięsiste. Odmiana przeznaczona do bezpośredniego spożycia i przetwórstwa.
- **TARA** - odmiana karłowa, żółtostrąkowa, średnio późna (75 dni), bardzo plenna. Pokrój rośliny wzniosły. Strąk prosty, gładki, bezwłóknisty, osadzony w górnej części rośliny. Polecana do bezpośredniego spożycia i przetwórstwa. Ze względu na równomierne dojrzewanie strąków nadaje się do zbioru mechanicznego. Złoty Medal Mtp Polagra 1995.
- **TYTANIA** – odmiana karłowa, typowo amatorska, wczesna, plenna. Strąki płaskie o szerokości średnio 1,7 cm i długości ok. 12 cm, żółte z antocyjanem, bezwłókniste. Odmiana o skoncentrowanym owocowaniu, może być zbierana jednorazowo. Odporna na antraknozę i tolerancyjna na bakteriozę obwódkową fasoli.

MARCHEW

- **SALSA F1** – odmiana późna (130-150 dni). Korzeń barwy pomarańczowej, lekko klinowaty, ostro zakończony, dobrze wybarwiony. Skórka gładka. Odmiana charakteryzuje się wysoką zawartością karotenów i suchej masy. Przeznaczona do przetwórstwa i przechowywania, zwłaszcza na mrożonki, soki i susz. Plon wysoki o dobrej strukturze, polecana szczególnie dla przemysłu.
- **SAMBA F1** – odmiana późna (130-150 dni), o walorach podobnych do Salsy. Pozwala osiągnąć bardzo wysoki plon, o bardzo dobrej strukturze, polecana szczególnie dla przemysłu. Korzeń pomarańczowy, lekko klinowaty i cylindryczny, tępo zakończony, dobrze wybarwiony. Skórka gładka. Odmiana charakteryzuje się wysoką zawartością karotenów i suchej masy oraz bardzo dobrym smakiem. Przeznaczona do przetwórstwa, zwłaszcza na mrożonki, soki i susz oraz

do przechowywania.

PIETRUSZKA

- **KINGA** - odmiana w typie pietruszki Berlińskiej. Odmiana średnio późna, o wysokim plonie handlowym. Korzeń średni do długiego, stożkowaty, mocno klinowaty. Kora i walec osiowy jednolitej, białej barwy. Gładka skórka ułatwia płukanie. Odmiana polecana do bezpośredniego spożycia, długiego przechowywania (do końca kwietnia) oraz zbioru pęczkowego. Złoty Medal MTP POLAGRA FARM 2006 oraz Laureat „AGRO POLSKA” 2008.

OGÓRKI

- **JUNAK F1** – ogórek typu konserwowego. Odmiana wczesna, bardzo plenna, pozbawiona goryczy. Owoce wałeczkowate, jednolicie wybarwione, o ciemnozielonej barwie skórki. Świetne do bezpośredniego spożycia, konserwowania i na pikle. Nowość, odmiana zarejestrowana w 2010 roku.
- **GROT F1** – ogórek typu korniszon. Odmiana wczesna, plenna, o bardzo dobrej strukturze plonu. Wysoce tolerancyjna na infekcje i choroby. Posiada odporność na parcha dyniowatych oraz zwiększoną tolerancję na mączniaka rzekomego. Owoce krótkie, o tępej nasadzie, jasnozielone ze smugami, ze średnią ilością brodawek. Polecana do konserwowania. Owoce zbierane co drugi dzień mieszczą się w parametrach ogórka konserwowego. Współczynnik kształtu 3,0 : 1.
- **MARKUS F1** – ogórek typu konserwowego. Odmiana średnio wczesna. Wyróżnia się wysokim plonem owoców handlowych. Owoce smukłe tępo zakończone, o jasnozielonej barwie skórki ze smugami, genetycznie pozbawione goryczy. Brodawki średnio duże, średnio liczne. Współczynnik kształtu 3,1:1. Odmiana polecana do konserwowania, kiszenia i bezpośredniego spożycia. Odmiana posiada odporność na parcha dyniowatych oraz zwiększoną tolerancję na mączniaka rzekomego.

DYNIA

- **OKRA** - roślina o krzaczastym pokroju, bujna, jednopienna z dużą ilością kwiatów żeńskich. Łodyga koloru ciemnozielonego. Błazka liściowa jasnozielona bez lub z bardzo słabo zaznaczonymi wcięciami. Owoce zielone z jasnozielonym rozmytym marmurkiem i silnym połyskiem, bez brodawek. Owoce kształtu muszlowatego, średnicy ok. 14 cm
- **LAJKONIK** - odmiana wczesna o bardzo dobrej strukturze plonu. Pokrój rośliny krzaczasty z małą blaszką liściową. Owoce bardzo kształtne, cylindryczne. Powierzchnia owocu żebrowana. Barwa skórki niejednolita jasnozielona z ciemnozielonymi szerokimi smugami. Miąższ młodych owoców białawy, a dojrzałych pomarańczowy.

Janina Klimek

Dział Systemów Produkcji Rolnej,
Standardów Jakościowych i Doświadczalnictwa

DORADZTWO ZOOTECHNICZNE

Na tegorocznych Dniach Otwartych Drzwi z zakresu produkcji zwierzęcej proponujemy rolnikom i osobom zainteresowanym - specjalistyczne doradztwo zootechniczne. Zapraszamy serdecznie do odwiedzenia naszego stoiska doradczego, gdzie specjaliści branżowi udzielać będą osobom zainteresowanym porad i wyjaśnień na nurtujące ich zagadnienia z zakresu technologii produkcji, ekonomiki i organizacji chowu i hodowli bydła, trzody chlewnej, drobiu, koni, kóz, owiec, zwierząt futerkowych, i innych gatunków zwierząt.

Nasze pozostałe propozycje:

Seminaria na wysokim poziomie merytorycznym i dydaktycznym z udziałem znaczących wykładowców akademickich i specjalistów firm oraz zakładów doświadczalno-wdrożeniowych.

Program obejmować będzie:

- seminarium dla pszczelarzy,
- seminarium dla hodowców drobnego inwentarza.

Wystawa drobnego inwentarza, na której hodowcy zaprezentują swój dorobek hodowlany. Przeprowadzony będzie przegląd zwierząt, rozdane zostaną dyplomy i puchar Dyrektora ŚODR dla najlepszych. **Loteria zwierząt**, zorganizowana dla osób zwiedzających wystawę drobnego inwentarza, na której będzie można wylosować zwierzęta.

Przegląd charakterystyki ras i pokaz wybranych psów rasowych oraz pokaz tresury i posłuszeństwa, którego uczestnikami będą hodowcy Polskiego Związku Kynologicznego, Oddział w Rybniku. Ponadto rozdane zostaną dyplomy i puchar Dyrektora ŚODR dla wyróżnionych hodowców.

Przejażdżki bryczką i wierzchem wraz z możliwością uzyskania informacji o rekreacji konnej, wczasach w siodle i szkółkach jeździeckich.

Ekspozycje zootechniczne, na których firmy działające na rzecz rolników i współpracujące ze Śląskim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego będą prezentować swoje najnowsze

osiągnięcia i przedstawią ciekawą ofertę dla praktyki zwierzęcej. Zwiedzający będą mogli zobaczyć i uzyskać interesujące informacje nt.: produkcji i wykorzystania najnowszego sprzętu zootechnicznego czołowych firm krajowych, spotkać się z producentami pasz i dodatków mineralno-witaminowych, premiksów, preparatów weterynaryjnych dla wszystkich gatunków zwierząt gospodarskich i domowych, również będzie można nabyć sprzęt i akcesoria do produkcji pszczelarskiej.

DZIAŁ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI, WIEJSKIEGO GOSPODARSTWA DOMOWEGO I AGROTURYSTYKI

Stoisko merytoryczne Działu promować będzie:

- małą przedsiębiorczość na wsi, ze szczególnym uwzględnieniem działalności agroturystycznej,
- estetyczne zagospodarowanie ogrodów,
- tradycje kulinarne i wartości kulturowe.

Można będzie skorzystać z doradztwa związanego z:

- organizowaniem oraz prawidłowym prowadzeniem gospodarstw agroturystycznych, rozszerzeniem i podnoszeniem jakości usług agroturystycznych, przygotowaniem oferty agroturystycznej, oraz uwarunkowaniami prawnymi,

- estetycznym i funkcjonalnym zagospodarowaniem ogrodów na wsi,
- doborem gatunków i odmian roślin ozdobnych, sadzeniem i pielęgnacją,
- identyfikacją produktów i potraw regionalnych i tradycyjnych oraz ich promocją.

DZIAŁ EKONOMIKI

Stoisko merytoryczne służyć będzie doradztwem z zakresu:

- możliwości finansowania inwestycji przy udziale kredytów preferencyjnych dofinansowanych ze środków ARiMR,
- wykorzystania środków pomocowych UE dla gospodarstw rolnych i obszarów wiejskich,
- ekonomiki i organizacji gospodarstw.

PONADTO POLECAMY:

- doradztwo z zakresu ekologii oraz działań rolnośrodowiskowych,
- ekspozycję maszyn, urządzeń i narzędzi do produkcji rolniczej prezentowanych przez zna-

- nych producentów krajowych,
- ekspozycje wystawowo - handlowe związane z produkcją rolą i wiejskim gospodarstwem domowym,
- przegląd ludowych zespołów artystycznych,
- bufet z daniami ciepłymi, napojami i słodyczkami.

JĘCZMIENŃ OZIMY

LISTA ZALECANYCH ODMIAN

DO UPRAWY W WOJ. ŚLĄSKIM

NA ROK 2011

FRIDERICUS DE – wyhodowana w Lochow Petkus, wpisana do Rejestru w 2007 roku. Średni plon w skali kraju za lata 2007-09 wynosił 103% wzorca na niższym jak i na wyższym poziomie agrotechniki. W doświadczeniach PDO w woj. śląskim w latach 2008-10 osiągnęła plony: 102% wzorca na przeciętnym i 99% wzorca na intensywnym poziomie agrotechniki. Odmiana wielorzędowa, typu pastewnego. Plenność dobra. Przyrost plonu przy uprawie na wysokim poziomie agrotechniki przeciętny. Mrozoodporność średnia. Odporność na plamistość siatkową i rynchosporiozę - duża, na mączniaka i czarna plamistość – dość duża, na rdzę jęczmienia - średnia. Rośliny o przeciętnej wysokości i dużej odporności na wyleganie. Termin kłoszenia i dojrzewania średni. Masa 1000 ziaren duża, wyrównanie dość dobre, gęstość ziarna w stanie zsypanym dość duża. Zawartość białka w ziarnie średnia. Tolerancja na zakwaszenie gleby średnia.

KARAKAN – Hodowla Roślin Szelejewo sp. z o.o. wpisana do rejestru w roku 2007. Odmiana wielorzędowa, typu pastewnego. Plenność dobra do bardzo dobrej. Średni plon w skali kraju za lata 2008-09 wynosił 100% wzorca na niższym jak i na wyższym poziomie agrotechniki. W doświadczeniach PDO w woj. śląskim w latach 2008-10 osiągnęła plony: 99% wzorca na przeciętnym i 100% wzorca na intensywnym poziomie agrotechniki. Przyrost plonu przy uprawie na wysokim poziomie agrotechniki przeciętny. Mrozoodporność dość duża. Odporność na mączniaka, rdzę jęczmienia i rynchosporiozę – średnia, na plamistość siatkową - dość mała, a na czarną plamistość - mała. Rośliny o przeciętnej wysokości i dość małej odporności na wyleganie. Termin kłoszenia i dojrzewania średni. Masa 1000 ziaren mała do bardzo małej, wyrównanie dość słabe, gęstość ziarna w stanie zsypanym dość mała. Tolerancja na zakwaszenie gleby dość duża.

MAYBRIT DE – hodowca – W. von Borries – Eckendorf GmbH & Co, przedstawiciel hodowcy Saaten Union Polska sp. z o.o. Wągrowiec. Wpisana do Rejestru w 2006 roku. Średni plon w skali kraju za lata 2007-09 wynosił 100% wzorca na niższym i 101% wzorca na wyższym poziomie agrotechniki. W doświadczeniach PDO w woj. śląskim w latach 2008-10 osiągnęła plony: 101% wzorca na przeciętnym, a na intensywnym poziomie agrotechniki 99% wzorca. Przyrost plonu przy uprawie na wysokim poziomie agrotechniki przeciętny. Odmiana typu pastewnego o przeciętnej mrozoodporności. Odporność na mączniaka – duża, na plamistość siatkową, rdzę jęcz-

mienia, rynchosporiozę i czarną plamistość – dość duża. Rośliny o przeciętnej wysokości i dość małej odporności na wyleganie. Termin kłoszenia i dojrzewania średni. Masa 1000 ziaren mała. Ziarno o średnim wyrównaniu i małej zawartości białka. Gęstość ziarna w stanie zsypanym dość mała. Tolerancja na niskie pH gleby przeciętna. Plenność bardzo dobra.

LAVERDA* DE – odmiana wielorzędowa, typu pastewnego, przedstawiciel hodowcy Saaten Union Polska sp. z o.o. Wągrowiec. Wpisana do Rejestru Odmian w 2009 r. Odmiana wyróżnia się bardzo wysokim i stabilnym plonowaniem: w kraju średni plon za lata 2006-08 wynosił 102% wzorca na niższym i 102% wzorca na wyższym poziomie agrotechniki. W doświadczeniach PDO w woj. śląskim w roku 2010 osiągnęła plony: 116% wzorca na przeciętnym i 117% wzorca na intensywnym poziomie agrotechniki. Mrozoodporność wg COBORU przeciętna – 5 w skali 9 stopniowej. Odporność na mączniaka duża – na pozostałe choroby dość duża lub średnia. Rośliny dość niskie o przeciętnej odporności na wyleganie. MTZ dość duża, wyrównanie ziarna dość dobre. Gęstość ziarna w stanie zsypanym średnia – 5 w skali 9 stopniowej. Zawartość białka w ziarnie dość duża. Tolerancja za zakwaszenie gleby przeciętna.

* - wstępna rekomendacja

SCARPIA DE - wpisana do rejestru w 2007 roku, wyhodowana w Nordsaat Saatzeitgesellschaft mbH, przedstawiciel hodowcy Saaten Union Polska sp. z o.o. Wągrowiec. Odmiana wielorzędowa, typu pastewnego. Plenność dobra do bardzo dobrej. Średni plon w skali kraju za lata 2007-09 wynosił 102% wzorca na niższym poziomie agrotechniki, a na wyższym poziomie agrotechniki 104% wzorca. W doświadczeniach PDO w woj. śląskim w latach 2008-10 osiągnęła plony: 109% wzorca na przeciętnym poziomie agrotechniki, a na intensywnym poziomie agrotechniki 107% wzorca. Przyrost plonu przy uprawie na wysokim poziomie agrotechniki przeciętny. Mrozoodporność średnia. Odporność na rynchosporiozę – dość duża, na plamistość siatkową, rdzę jęczmienia i czarną plamistość – średnia, na mączniaka – mała do bardzo małej. Rośliny o przeciętnej wysokości i średniej odporności na wyleganie. Termin kłoszenia dość wczesny, dojrzewania średni. Masa 1000 ziaren, wyrównanie i gęstość ziarna w stanie zsypanym średnie. Zawartość białka w ziarnie przeciętna. Tolerancja na zakwaszenie gleby średnia.

NICKELA – odmiana dwurzędowa typu browarnego, wyhodowana przez SW Seed Sp. z o.o. we Wrocławiu, wpisana do Rejestru Odmian w 2006 r. Plenność w skali kraju w latach o łagodnej zimie utrzymuje się na poziomie dobrym – średni plon w kraju w roku 2007-09 wynosił 99% wzorca na przeciętnym i 98% wzorca na intensywnym poziomie agrotechniki. W doświadczeniach PDO w woj. śląskim średni plon za lata 2008-10 wynosił 103% wzorca na przeciętnym i 101% wzorca na intensywnym poziomie agrotechniki. Mrozoodporność dość mała. Odporność na choroby wg COBORU źródnicowana: wykazuje dużą odporność na mączniaka, dość dużą – na czarną plamistość, jest średnio podatna na plamistość siatkową i rdzę jęczmienia oraz bardzo podatna

na rdzę żdźbłową. W doświadczeniach w latach 2007-08 w woj. śląskim odmiana była w słabym stopniu porażona przez rdzę karłową, mączniaka, plamistość siatkową i rynchosporiozę. Wyróżniała się dobrą zdrowotnością. Rośliny niskie odznaczają się dość dużą odpornością na wyleganie. Termin kłoszenia średni, a dojrzewania dość późny. MTZ duża do bardzo dużej, wyrównanie ziarna średnie. Gęstość w stanie zsypanym duża do bardzo dużej – 6 w skali 9 stopniowej. Zawartość białka w ziarnie mała – w skali 9 stopniowej. Tolerancja na zakwaszenie gleby średnia.

Norbert Styrz, Tomasz Pompa
SDOO Pawłowice

PRECYZJA W ZWALCZANIU CHORÓB RZEPAKU

Najważniejsze choroby rzepaku to sucha zgnilizna kapustnych, zgnilizna twardzikowa, czerń krzyżowych oraz szara pleśń. Wszystkie te choroby mogą być przyczyną znacznych strat w plonie w uprawie tej rośliny. Grzyb *Phoma lingam* powodujący suchą zgniliznę kapustnych może atakować rzepak w ciągu całego okresu wegetacyjnego. Objawy na wszystkich częściach nadziemnych rośliny to charakterystyczne żółtawe lub jasno szare plamy z widocznymi na ich powierzchni piknidiami w postaci czarnych kropeczek, w których znajdują się liczne zarodniki konidialne. W miarę rozwoju rośliny plamy te powiększają się i pogłębiają, mogąc doprowadzić do ograniczania zawiązywania łuszczyn i przedwczesnego dojrzewania.

Czerń krzyżowych powodowana przez grzyby z rodzaju *Alternaria* może zmniejszyć plon do 30%, zwłaszcza gdy wystąpi na łuszczynach, powodując ich przedwczesne dojrzewanie i osypywanie się nasion. Grzyb poraża rzepak w trakcie całego okresu wegetacyjnego i może wystąpić na wszystkich organach rośliny. Na liściach i łodygach tworzą się na przemian jasne i ciemne pierścienie, lub ciemne nieregularne plamy. Na łuszczynach są to zazwyczaj czarne, początkowo małe, okrągłe

plamki, które w miarę upływu czasu mogą zająć całą powierzchnię łuszczyny.

Zgnilizna twardzikowa powodowana przez *Sclerotinia sclerotiorum* jest równie groźna jak sucha zgnilizna kapustnych. Rozwojowi choroby sprzyja wysoka wilgotność i opadające płatki kwiatowe, pozostające w rozwidleniach łodyg rzepaku lub u nasady liści, gdzie występują odpowiednie warunki dla rozwoju grzyba. Na łodygach powstają jasne plamy z nalotem białej, puszystej grzybni, z biegiem czasu obejmujące cały jej obwód, a w środku zniszczonej łodygi tworzą się czarne skleroty, stanowiące organy przetrwalnikowe grzyba. Przy dużym nasileniu choroby rośliny rzepaku zamierają.

Szara pleśń powodowana *Botrytis cinerea* w warunkach wysokiej wilgotności powietrza może wystąpić na wszystkich nadziemnych częściach roślin w postaci stref gęstego, szarego, często pyłącego nalotu. Po deszczu strefy te stają się białawe i na pędzie mogą być pomyłone ze zgnilizną twardzikową. Choroba występuje corocznie, przede wszystkim w gęstych, wyległych zasiewach. W rzepaku, podobnie jak czerń krzyżowych, może powodować straty w plonie rzędu 30%, zwłaszcza w sezonach z deszczową pogodą.

Yamato 303 SE zapewnia ochronę rzepaku przed wszystkimi groźnymi chorobami grzybowymi. Taki system ochrony jest możliwy dzięki połączeniu dwóch unikalnych substancji aktywnych z różnych grup chemicznych o wzajemnie uzupełniających się mechanizmach działania. Jedną z nich to benzimidazol - tiofanat metylowy, a drugą to tetrakonazol. Obydwie substancje działają systemicznie, czyli zarówno na powierzchnię rośliny jak i przemieszczając się wewnątrz jej, powodują zaburzenia w rozwoju patogenów i blokują w ten sposób procesy chorobowe. Oznacza to, że przed porażeniem przez grzyby chronione są nie tylko opryskane części rośliny, ale zabezpieczone są też te, które wyrosną i rozwiną się później. Ponad 80% substancji czynnych jest aktywnie wchłaniana przez roślinę w ciągu pierwszej godziny, reszta pozostaje w kutykuli i jest uwalniana w ciągu kilku następnych dni. Zastosowanie dwóch perfekcyjnie dobranych substancji aktywnych przeciwdziała tworzeniu się odporności u patogenów oraz powoduje, że preparat jest samowystarczalny tzn. można go stosować we wszystkich terminach ochrony i będzie zabezpieczał rośliny przed wszystkimi chorobami. Formulacja SE środka,

w postaci stałych cząstek i małych kapsułek zawieszonych w wodzie ułatwia szybkie wchłanianie i pobieranie preparatu oraz ogranicza jego zmywanie przez deszcz. Preparat jest łatwy w stosowaniu, gdyż zwalczając kompleks chorób nie wymaga precyzyjnego określenia patogenów znajdujących się na plantacji. Ponadto niewielkie opóźnienie terminu zabiegu przy użyciu Yamato 303 SE spowodowane niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi nie wpływa na jego skuteczność. Środek dobrze przemieszcza się również w niskiej temperaturze.

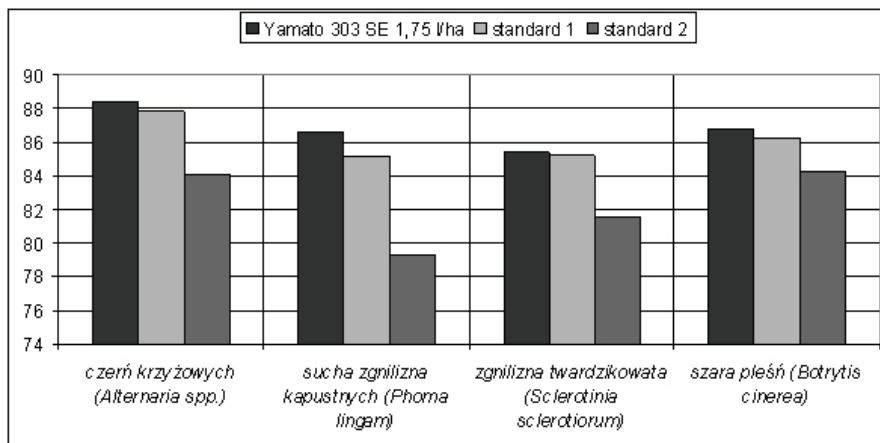
Ogromnie ważną cechą środka Yamato 303 SE jest jego dobra charakterystyka toksykologiczna. Preparat jest nietoksyczny dla ludzi i zwierząt i jest bezpieczny dla pszczoł i innych owadów pożytecznych.

Doświadczenia ze środkiem Yamato 303 SE w rzepaku prowadzono w Uniwersytecie Przyrodniczym w Lublinie. Zabieg wykonano w fazie zwartego pąka stosując środek w dawce 1,75 l/ha. Jest to najlepszy termin do stosowania fungicydów na tej roślinie, gdyż wykonanie zabiegu w tym czasie często zabezpiecza rośliny przed wystąpieniem chorób aż do zbioru nasion. Termin ten jest optymalny na plantacjach, gdzie duży problem stanowi zgnilizna twardzikowa.

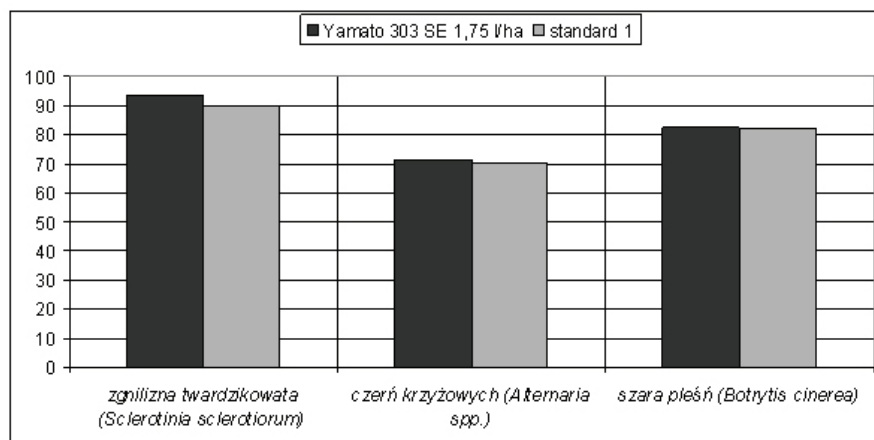
Fungicyd skutecznie zwalcza czerń krzyżowych, zgniliznę twardzikową, suchą zgniliznę kapustnych oraz szarą pleśń w rzepaku ozimym. Można go stosować zapobiegawczo lub po wystąpieniu pierwszych objawów chorób. W przypadku wystąpienia tylko czerni krzyżowych zabieg można opóźnić do momentu wykształcenia pierwszych łuszczyń przestrzegając jednakże terminu karencji.

Fungicyd Yamato 303 SE wykazał największą efektywność w zwalczaniu chorób liści i łuszczyń w porównaniu z preparatami standardowymi, przy czym w przypadku liści najskuteczniej zwalczał czerń krzyżowych, a w przypadku łuszczyń zgniliznę twardzikową (rys. 1, 2).

Prof. Ewa Solarska
fot. K. Kwaśniewska

Rysunek 1. Ocena skuteczności środka Yamato 303 SE w ograniczaniu chorób liści rzepaku ozimego.

Rysunek 2. Ocena skuteczności środka Yamato 303 SE w ograniczaniu chorób łuszczyń rzepaku ozimego.

PĘCHERZYKOWATA SREBRZYSTOŚĆ, GROŹNA CHOROBA TULIPANÓW, NA ŚLĄSKU

Przełom kwietnia i maja to czas rozkwitu wielu odmian tulipanów. Tulipany niektórych grup kwitną wcześniej (np. tulipany botaniczne) jednak właśnie ten czas to wyjątkowy okres, który pozwala cieszyć oczy feerią kolorów i kształtów kwiatów tulipana w ogrodach.

W ostatnich tygodniach kilku producentów kwiatów tulipanów z województwa śląskiego zwróciło się do Laboratorium Wojewódzkiego WIORiN w Katowicach, z prośbą o zdiagnozowanie choroby niszczącej ich plantacje. Na podstawie objawów, występujących zarówno na liściach, pędach jak i na cebulach, stwierdzono prawdopodobne porażenie przez bakterię *Curtobacterium flaccumfaciens* pv. *oortii* (Saalting et Maas Geesteranus) Collins et Jones. Patogen ten jest sprawcą groźnej i rzadkiej w Polsce choroby bakteryjnej tulipanów - srebrzystej pęcherzykowatości tulipana. Na liściach roślin dostarczonych do Wojewódzkiego Laboratorium można było zaobserwować charakterystyczne srebrzyste smugi oraz postrzępioną powierzchnię na ich górnej i spodniej stronie. Na cebulach natomiast, widoczne były żółtawe „strupy”, które świadczyły o skorkowaceniu chorej tkanki. Po wyizolowaniu bakterii z materiału roślinnego, uzyskano czyste szczepy bakterii, których cechy morfologiczne wskazywały, iż jest to w/w patogen.

Ostateczne potwierdzenie uzyskano w Centralnym Laboratorium Państwowego Inspektoratu Ochrony Roślin i Nasiennictwa w Toruniu w wyniku przeprowadzenia analizy kwasów tłuszczowych wyizolowanych szczepów bakterii.

OBJAWY CHOROBY

Choroba ta ze stałą częstotliwością występuje zarówno w Holandii, Niemczech, Danii, Anglii a także w Japonii. W Polsce jest rzadziej spotykana. Choroba niszczy liście, powoduje zahamowanie wzrostu, a co za tym idzie także kwitnienia. Często dochodzi również do porażenia cebul przybyszowych. Straty w plonie, zarówno kwiatów jak i cebul, mogą być ogromne, sięgające nawet kilkudziesięciu procent zbiorów.

Jednym z najwcześniejszych objawów są pojawiające się na liściach srebrzyste smugi, ciągnące się wzdłuż nerwów oraz srebrzystoszare i nieregularne początkowo drobne, a następnie osiągające średnicę ok. 5mm plamki. Powyższe objawy sugerują, że roślina może być porażona i należy ją jak najszybciej usunąć. Następne stadium porażenia występuje najczęściej po wiosennych przymrozkach, na przełomie marca i kwietnia. Charakteryzuje się pęknięciami skórki, początkowo na górnej stronie blaszki, a z biegiem czasu pęknięcia można zaobserwować także na spodniej stronie liścia. Takie liście, na których występuje sporo pęknięć, stają się strzępiaste. W tym stadium wiązki przewodzące łądygi na poprzecznym przekroju często są przebarwione na żółto.

Objawy nie ograniczają się jedynie do liści, także cebule ulegają porażeniu. Podobnie jak na

przekroju poprzecznym łądygi, tak też i w przypadku przekroju poprzecznego cebuli wiązki przewodzące są przebarwione. W wyniku infekcji jako pierwsze pojawiają się niepokojące, miękkie plamy na powierzchni cebul, które początkowo szarawe stają się żółtymi „strupami”, przede wszystkim na skutek korkowacenia tkanki wokół plam. Takie objawy powinno się brać pod uwagę przy selekcji cebul przeznaczonych do wysadzania. Infekcja obejmuje też mięsiste łuski cebuli tulipana. Początkowo białe drobne plamki, zlewają się ze sobą i żółknąc tworzą żółtobrazowe większe plamy, które następnie ciemnieją w wyniku nekrozy tkanki. Pąki i kwiaty albo w ogóle nie ulegają wytworzeniu, albo ulegają silnemu skorkowaceniu.

PATOGEN, Z KTÓRYM TRUDNO WYGRAĆ

Jak postępować, aby ograniczyć rozprzestrzenianie się choroby

Pierwszą podstawową zasadą w walce z tą chorobą jest dokładna selekcja cebul. Wszystkie cebule, na których pojawiają się niepokojące objawy, powinny być natychmiast odrzucone i niszczone, aby nie dopuścić do porażenia pozostałych zdrowych cebul oraz miejsca uprawy. Wsadzenie porażonych cebul

skutkuje wyrastaniem karłowatych roślin, z widocznymi objawami choroby lub całkowitym brakiem wschodów.

Rozwojowi choroby sprzyja wilgotna, deszczowa i wietrzna pogoda, a także nagłe ochłodzenie po rozpoczęciu wegetacji. W trakcie wegetacji choroba może rozprzestrzeniać się również poprzez używanie zainfekowanych narzędzi ogrodniczych i poprzez mechaniczne uszkodzenia liści. Całkowita kontrola porażenia *Curtobacterium flaccumfaciens* pv. *oortii* jest niemożliwa. Jednak zdrowy materiał do wysadzania, usu-

wanie roślin z najmniejszymi nawet objawami oraz odkażanie narzędzi ogrodniczych, może znacznie ograniczyć straty.

Biorąc pod uwagę straty ponoszone w wyniku zniszczenia często znacznych części plantacji warto zasugerować, aby producenci kwiatów tulipana zwracali większą uwagę na jakość kupowanych czy sprowadzanych cebul. Ważne jest, aby do produkcji kwiatów ciętych tulipana nabywać cebule zaopatrzone w paszport roślin. Dokument taki daje większą gwarancję, że zakupiony towar jest zdrowy.

Tekst i fot.
Anna Darowska
Laboratorium Wojewódzkie
Wojewódzki Inspektorat Ochrony
Roślin i Nasiennictwa w Katowicach

Literatura:

1. **Jacob Dirk Janse**. 2005. *Phytopathology: principles and practice*. CABI Publishing, Wallingford
2. **Prof. dr hab. Piotr Sobiszewski, dr Małgorzata Schollenberger**. 2002 r. *Bakteryjne Choroby roślin ogrodniczych*. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa

ŚLĄSKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO W CZĘSTOCHOWIE ODDZIAŁY W BIELSKU-BIAŁEJ I MIKOŁOWIE

OFERUJE:

- **PEŁNY ZAKRES DORADZTWA ROLNICZEGO INDYWIDUALNEGO I GRUPOWEGO**
- **POMOC W SPORZĄDZANIU WNIOSKÓW PRZY UBIEGANIU SIĘ O WSPARCIE FINANSOWE W RAMACH PROW 2007-2013**
- **SZKOLENIA ROLNICZE**
- **USŁUGI HOTELARSKIE I GASTRONOMICZNE (organizacja przyjęć)**

ŚLĄSKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO W CZĘSTOCHOWIE

42-200 Częstochowa, ul. Ks. Kard. S. Wyszyńskiego 70/126, ☎ 34 377 01 00, 377 01 01; fax 34 362 04 89, e-mail: sodr@odr.net.pl, www.czwa.odr.net.pl

Oddział w Bielsku-Białej, 43-300 Bielsko-Biała, ul. Gen. M. Boruty Spiechowicza 24, ☎ 33 814 45 41, 827 34 40; fax 33 814 45 27, e-mail: Bielsko@odr.net.pl

Oddział w Mikołowie, 43-190 Mikołów, ul. Główna 85 ☎ 32 325 01 40, 325 01 50; fax 32 325 01 44, e-mail: Mikolow@odr.net.pl

SKRZYPIONKI – SZKODNIKI ZBÓŻ

Szkodniki występujące w zbożach, często już przy niewielkiej liczebności, znacząco obniżają plon. Skuteczne ograniczanie szkód wymaga znajomości cech morfologicznych i biologii rozwoju szkodników oraz progów szkodliwości ekonomicznej, które zostały opracowane dla gatunków o większym znaczeniu gospodarczym.

Gatunkami powszechnie zagrażającymi zbożom są skrzyplonki, mszyce i przyszczarki. W niektórych rejonach jak również w niektórych latach obserwuje się masowe naloty ploniarek, miniarek, wciornastków, niezmiarki paskowanej i innych rzadziej notowanych szkodników.

W ostatnich latach zaobserwowano wzrost nasilenia skrzyplonek - chrząszczy z rodziny stonkowatych. W zbożach szkody wyrządzają dwa gatunki - **skrzyplonka zbożowa i skrzyplonka błękitka**. Są to chrząszcze długości około 4-5 mm, skrzyplonka błękitka jest trochę mniejsza i jak sama nazwa wskazuje z niebieskim metalicznym połyskiem. U skrzyplonki zbożowej przedplecze i nogi są czerwone, czułki czarne, a ciało o metalicznym połysku zielone lub niebieskie.

Przebieg rozwoju omówiono na przykładzie skrzyplonki zbożowej, która jest gatunkiem o większej

szkodliwości, występującym częściej, w większym nasileniu.

W ciągu roku rozwija się jedno pokolenie skrzyplonek. Chrząszcze zimują w glebie. Na wiosnę żerują na młodych zbożach. Jaja składają od połowy maja do końca czerwca na górnej stronie blaszki liściowej. Po złożeniu jaj chrząszcze giną. Larwy wyjadają tkankę miękką, a w miejscu żeru liść jest zabrudzony lepka substancją i kałem. Rolnicy mówią że coś takiego „ślimatego” jest na liściach. Larwy po około 2 tygodniach schodzą do gleby gdzie się przepoczwarczają co trwa około 12 dni. Chrząszcze pozostają w glebie do następnej wiosny, albo wychodzą na powierzchnię i żerują na trawach - zimują w zaroślach na obrzeżach pól, pod korzeniami traw lub w ściółce. W przypadku skrzyplonki błękitki przepoczwarczenie następuje nie w glebie lecz w białych kokonach w kątach pochew liściowych lub między kłóskami pszenicy.

Szkody powodują głównie stadia larwalne skrzyplonek. Charakterystyczne objawy żerowania występują na liściach, w postaci białych plam z podłużnymi otworkami wzdłuż nerwów. Bardzo często w czerwcu podczas licznego pojawu szkodnika całe liście są pozbawione miękkiszki i bieleją. Wynika to ze spo-

sobu żerowania larw (zdrapywanie miękkiszki wzdłuż nerwów liści). Najczęściej uszkodzone są liść flagowy i podflagowy. Dorosłe owady żerują na liściach zboż powodując powstawanie charakterystycznych otworów

Ubytek powierzchni asymilacyjnej liści ogranicza fotosyntezę i powoduje spadek plonu, wynikający ze zmniejszenia masy 1000 ziaren, skrócenia kłósk oraz zmniejszenia liczby ziaren w kłosie. Skrzyplonki mogą przenosić choroby wirusowe, co zwiększa ich szkodliwość.

Skrzyplonki zwalczą się przez opryskiwanie roślin zalecanymi insektycydami. Decyzję o chemicznym zwalczaniu skrzyplonek należy podjąć, gdy liczebność larw przekroczy próg szkodliwości ekonomicznej, który wynosi 1-1,5 larwy na 1 źdźbło zboż ozimych (pszenicy, pszenżyta i żyta) oraz 0,5-1 larwy na 1 źdźbło zboż jarych (jęczmienia jarego, pszenicy jarej, pszenżyta jarego i owsa). Zwalczanie skrzyplonek prowadzi się od początku do szczytu wylęgu larw. Skuteczność zabiegu jest największa, gdy larwy mają 2-4 mm długości, a na liściach występują wyraźne uszkodzenia.

Tekst i foto

Teresa Giel

Dział Systemów Produkcji Rolnej,
Standardów Jakościowych
i Doświadczalnictwa

TECHNIKA DOLISTNEGO NAWOŻENIA ZIEMNIAKÓW Plonvitem K i YaraVita Ziemniak oraz efekty produkcyjne

W województwie śląskim na przeciętnych glebach prawie 78 tysięcy rolników uprawia w każdym roku ok. 25 tysięcy ha ziemniaków, głównie odmian jadalnych na zapotrzebowanie gospodarstw domowych, ludności miejskiej i turystów oraz do przetwórstwa spożywczego. Wielu rolników specjalizuje się w uprawie odmian wczesnych na wczesny zbiór, które w roku 2011 szczególnie ucierpiały z powodu przymrozków. Od wielu lat przeciętne plony w tym regionie są nieco wyższe od średniej krajowej, ale jeszcze ponad 2 krotnie niższe od tych, jakie uzyskuje się w Europie Zachodniej. Tam dzięki wzorowej agrotechnice, wyższemu nawożeniu mineralnemu, lepszej ochronie przed chorobami i szkodnikami i częstej wymianie sadzeniaków na kwalifikowane przeciętne plony przekraczają poziom 40 t/ha.

Liczne doświadczenia polowe wykazały, że ziemniaki do uzyskania plonu w wysokości 40 t/ha potrzebują pobrać z gleby ok. 200 kg N/ha, 60 kg P₂O₅, 300 kg K₂O, 45 kg CaO i 25 kg MgO oraz niewielkie ilości siarki, cynku, manganu, boru, żelaza i miedzi. Naturalnym źródłem składników jest mineralna i organiczna substancja gleby oraz zastosowane nawozy organiczne i mineralne. Wykorzystanie składników mineralnych i mikroelementów z nawozów naturalnych i organicznych przez ziemniaki w pierwszym roku zależy od rodzaju gleby jej kwasowości, rodzaju nawozów, dawki, terminu ich przyorania oraz warunków wilgotnościowych w okresie wegetacji i waha od 10-40%. Natomiast wykorzystanie przez rośliny składników z doglebowych nawozów mineralnych waha się od 50 - 80% i zależy od rodzaju nawozów, techniki i terminu ich wysiewu (rzutowa lub rzędowa). Niekorzystne warunki glebowo-klimatyczne takie jak: brak lub nadmiar opadów atmosferycznych w okresie wegetacji, niskie lub za wysokie pH gleby, zbyt mała ilość próchnicy lub minerałów ilastych oraz braki niektórych mikroelementów powodują utrudnienie a nawet zahamowanie procesu pobierania składników przez korzenie roślin. Dłuższe okresy suszy występujące w każdym roku prawie na terenie całego kraju na przełomie maja i w czerwcu przy wysokiej temperaturze utrudniają pobieranie przez system korzeniowy składników mineralnych z zastosowanych nawozów. W tych warunkach dolistne nawożenie jest nie tylko zabiegiem uzupełniającym i interwencyjnym ograniczającym ewentualną obniżkę plonów ziemniaka, lecz także podstawowym źródłem niezbędnych składników do wzrostu i rozwoju roślin. Poza tym przy obecnie dość wysokich cenach nawozów mineralnych zalecanym jest, aby przy niższych dawkach nawozów doglebowych zastosowanych przed

sadzeniem uzupełnić braki składników dolistnym nawożeniem roztworem mocznika lub dolistnymi nawozami makro i mikroelementowymi.

Do zalet dolistnego nawożenia ziemniaków należy wymienić także:

- zwiększenie efektywności nawożenia mineralnego, głównie azotowego,
- obniżenie strat chemicznego i biologicznego uwsteczniania się fosforu w glebie,
- zmniejszenie zalecanych dawek nawożenia doglebowego,
- obniżenie kosztów nawożenia oraz nakładów na ochronę ziemniaka.

Nawożenie dolistne można stosować łącznie ze środkami ochrony roślin przeciw stoncy i zarazie ziemniaka i obniżyć jednocześnie przy tym koszty zabiegów i zmniejszyć uszkodzenia roślin. Niektóre nawozy dolistne stosowane z fungicydami zwiększają efektywność zwalczania zarazy ziemniaka i pozwalają na zmniejszenie zalecanych dawek fungicydów.

Makro i mikroelementy zawarte w nawozach dolistnych przenikają do tkanek roślin przez naskórek i aparaty szparkowe znajdujące się na liściach i pędach. Najbardziej chłonne są młode liście, a szczególnie ich dolne części, gdzie znajduje się najwięcej aparatów szparkowych. Dlatego też najlepszą efektywność dolistnego nawożenia ziemniaków uzyskuje się przy zastosowaniu rozpylaczy wirowych lub płaskostrumieniowych powodujących w łanie utrzymujące się zamglawianie lub opryskiwaczy z pomocniczym strumieniem powietrza.

Aby zwiększyć skuteczność dolistnego nawożenia wzbogacono niektóre nawozy mikroelementowe dodatkiem azotu a niekiedy potasu, fosforu i magnezu. Przy niskim udziale azotu w nawozach mikroelementowych lub małych dawkach nawożenia doglebowego wskazany jest dodatek 6-10% roztworu mocznika. Natomiast przy wyższym poziomie nawożenia doglebowego i ponad 10% udziale azotu w nawozach dolistnych jak w Plonvit K dodatek roztworu mocznika jest niecelowy, a niekiedy nawet szkodliwy, gdyż zwiększa wartość azotanów w bulwach. Fosfor pobierany przez liście przemieszcza się dość wolno w roślinie, ale znacznie szybciej niż pobrany przez korzenie. Dolistne nawożenie fosforem przyspiesza dojrzewanie roślin, podnosi plony oraz wpływa na zmniejszenie uszkodzeń mechanicznych bulw podczas zbioru i bulwy wykazują większą trwałość przechowalniczą. Potas natomiast zwiększa efektywność fotosyntezy i oddychania okresie wegetacji.

Większa zawartość potasu w bulwach, zmniejsza straty powodowane przez choroby gnilne w okresie przechowywania i ubytki masy na oddychanie.

W praktyce zabieg dolistnego nawożenia należy przeprowadzić późnym popołudniem lub wcześniej rano przy temperaturze 12-15 °C na suche liście przy większej wilgotności powietrza. Efektywne są także zabiegi dolistnego nawożenia wykonywane w kilka godzin po deszczu, gdy rośliny obeschną, a wilgotność gleby umożliwi przeprowadzenie mechanicznego oprysku. Zabiegi dolistnego nawożenia na odmianach średnio wczesnych, średnio późnych i późnych mogą być stosowane do połowy sierpnia. Jednak bardziej skuteczne są na młode liście po okresie zwarcia rzędów w okresie czerwca i lipca. Zalecaną dawkę preparatu należy stosować w rozcieńczeniu na 300-400 litrów wody na hektar o temperaturze 15-20° C. Zimna woda bezpośrednio z hydrantu lub kranu utrudnia dokładne rozpuszczenie preparatu oraz jego wymieszanie, może spowodować stres i zahamowanie rozwoju oraz poparzenia w zetknięciu z nagrzanymi w ciągu dnia roślinami.

W przypadku jednoczesnego stosowania nawozu dolistnego ze środkami ochrony roślin należy najpierw rozpuścić i wymieszać w opryskiwaczu nawóz a następnie insektycyd na stonkę lub fungicyd na zarazę ziemniaka. Jeśli chcemy zastosować nawóz dolistny w 6-10% rozworze mocznika należy w pierwszej kolejności rozpuścić właściwe ilości mocznika w letniej wodzie a następnie nawóz dolistny i ewentualnie fungicyd lub insektycyd. Stosowanie więcej niż dwóch środków chemicznych wymaga przeprowadzenia próby, czy nie zachodzi reakcja chemiczna i nie wytrąca się osad lub nie ogrzewa się sporządzony roztwór. Nawozy dolistne charakteryzują się całkowitą rozpuszczalnością w wodzie. Roztwór roboczy należy zużyć w kilku godzinach po jego przygotowaniu. Zawarte w nawozach sole mineralne w formie chelatów lub kompleksów organicznych są bardzo łatwo przyswajalne przez rośliny.

Do dolistnego nawożenia ziemniaków można stosować wodny roztwór mocznika. Mocznik jest nawozem łatwo rozpuszczalnym w letniej wodzie, który w stężeniu do 15 kg N/ha, (tj. do 30 kg mocznika rozpuszczonego w 400 l wody) nie powoduje poparzenia roślin.

Na młode rośliny do pierwszego nawożenia zaleca się nieco mniejsze stężenie roztworu mocznika do 10 kg N/ha (ok. 20 kg mocznika). W sprzyjających warunkach

atmosferyczny azot dostarczony z roztworu mocznika zostaje w 80% pobrany już po 4-5 godzinach, a po 3 dniach w całości i nawóz nie przedostaje się do wód gruntowych i nie zanieczyszcza ich szkodliwymi azotanami. W zależności od wczesności odmian wskazane jest wykonanie 1-3 zabiegów nawożenia wodnym roztworem mocznika w odstępach 10-14-dniowych. Na glebach o małej zasobności w magnez bardzo efektywne jest dolistne stosowanie roztworu mocznika z dodatkiem siarczanu magnezu.

Plonvit K jest płynnym skoncentrowanym nawozem wieloskładnikowym zawierającym 10% azotu, 3,4% magnezu, 0,6% manganu, 0,65% cynku, 0,5% boru, 0,35% żelaza, 0,15% miedzi, 0,03 tytanu i 0,005% molibdenu. Szczególnie przydatny jest wówczas, gdy rośliny po wschodach są uszkodzone przez przygruntowe przymrozki, jakie miały miejsce w maju 2011 roku. Dzięki intensywnemu pobraniu azotu i magnezu oraz mikroelementów zawartych w nawozie dolistnym rośliny szybko się zregenerują i straty plonu będą minimalne.

Doświadczenia polowe przeprowadzone na glebach średnio związłych wykazały, że Plonvit K zastosowany 2 krotnie w dawce 2 l/ha ograniczał szerzenie się zarazy ziemniaka i alternariozy oraz wpłynął na wzrost plonu ziemniaka o 5,4 t/ha tj. 14,8% w porównaniu do obiektu kontrolnego. Nieco lepsze efekty produkcyjne w plonie bulw uzyskano przy dwukrotnej dawce Plonvitu K zastosowanej w roztworze jednowodnego siarczanu magnezu. Zwyżka plonu w porównaniu do obiektu kontroli wynosiła 5,8 t/ha tj. 15,8% (tab. 1) Nie stwierdzono istotnego wpływu dolistnego nawożenia Plonvitem K na zawartość skrobi w ziemniakach. Nie obserwowano ujemnego wpływu nawożenia dolistnego Plonvitem K na szerzenie się zarazy ziemniaka w okresie wegetacji, porażenie parchem i brunatną pustowatością oraz rdzawą plamistością mięszu. Przy niższym poziomie nawożenia doglebowego NPK niż zastosowane w badaniach zwyżka plonu ziemniaków będzie znacznie większa.

YaraVita Ziemniak jest bezazotowym nawozem dolistnym zawierającym 4,4% P₂O₅, 0,75% K₂O, 0,67 MgO, 0,1% Mn i 0,05% B. Zalecany jest do stosowania 3-krotnego w ziemniakach: tuż przed zwarciem rzędów w dawce 2 l/ha, następnie po 10-14 dniach i ponownie po następnych 10-14 dniach w dawce 10 l/ha rozcieńczonych w 300-400 l wody.

Dolistne nawożenie ziemniaków YaraVita Ziemniak wpłynęło na wzrost plonu handlowego o 4,4 t/ha tj. 10,0%, plonu frakcji sadzeniaka o 18,8%, a plonu bulw dużych o średnicy powyżej 50 mm o 6,9% (tab. 2). W latach badań były korzystne warunki wegetacji i na obiektach kontrolnych poziom plonu przekraczał 40 t/ha. Przy zwiększonym współczynniku rozmnażania o 6,1% na obiektach nawożonych dolistnie YaraVita Ziemniak nie stwierdzono zwiększonego porażenia roślin chorobami wirusowymi i czarną nóżką, i dlatego ten nawóz może mieć zastosowanie w nasiennictwie ziemniaka.

Badania wykazały, że YaraVita Ziemniak wpłynął bardzo korzystnie na niektóre cechy jakościowe bulw, które odgrywają ważną rolę w produkcji ziemniaka jadalnego i na przetwórstwo spożywcze. Po dolistnym nawożeniu

Tabela 1

Wpływ dolistnego nawożenia Plonvitem K na plony ziemniaków i zawartość skrobi

Rodzaj nawozu i dawka na ha	Plon bulw t/ha	Wzrost plonu bulw do kontroli		% skrobi
		t/ha	%	
Kontrola (80 N + 80 P ₂ O ₅ + 120 K ₂ O) kg/ha	36,6	--	--	17,0
Kontrola + Plonvit K 2 x 2 l/ha	42,0	5,4	14,8	17,0
Kontrola + Plonvit K 2 x 2 l/ha + 2,8% MgSO ₄ · H ₂ O	42,4	5,8	15,8	16,8

preparatem YaraVita Ziemiak stwierdzono zmniejszenie o 40% porażenie bulw parchem zwykłym i 6-krotne zmniejszenie liczby bulw z objawami brunatnej pustowości oraz 1,5 krotne rdzawej plamistości miąższu. Dolistne nawożenie ziemniaków YaraVita Ziemiak zwiększało nieznacznie zawartość azotanów w bulwach, lecz zawartość ta mieściła się w dopuszczalnych granicach. Analiza składu chemicznego bulw wykazała, że nawożenie dolistne nawożenie YaraVita Ziemiak wpłynęło na wzrost zawartości fosforu, potasu i wapnia.

Przy bardzo drogich nawozach doglebowych zastosowanie interwencyjne nawozów dolistnych Plonvitu K i YaraVita Ziemiak w okresie po zwarciu międzyrzędzi wyraźnie zwiększa plony ziemniaka poprawiając ich jakość i obniża koszty produkcji. Nawozy te a w szczególności YaraVita Ziemiak może być zastosowany także w nasiennictwie ziemniaka

Szczegóły dotyczące nawożenia ziemniaków i nawożenia dolistnego innymi nawozami oraz nowoczesnych zasad agrotechniki, mechanizacji, ochrony i zbioru ziemniaka znajdują rolnicy w książkach: „Nowoczesna uprawa ziemniaków”, „Nawożenie ziemniaka” i „Sadzenie,

pielęgnacja i ochrona ziemniaka”, które można zamówić telefonicznie i nabyć za zaliczeniem pocztowym u autora tego artykułu tel.(94) 343 18 97.

Tabela 2

Wpływ dolistnego nawożenia ziemniaków YaraVita Ziemiak na plony ich strukturę

Rodzaj nawozu i zastosowana dawka na ha	Plony ziemniaków w t/ha				
	ogólny	handlowy $\varnothing > 40$ mm	frakcji sadzeniaka $\varnothing 30-60$ mm	bulw dużych $\varnothing > 50$ mm	plony skrobi
Kontrola – (120 kg N + 60 kg P ₂ O ₅ + 180 kg K ₂ O)/ha	45,5	44,2	19,2	39,1	6,9
Kontrola + dolistnie YaraVita Ziemiak (1 x 2 i 2 x 10 l/ha)	49,4	48,6	22,8	41,8	7,3

Prof. dr hab. inż. Kazimierz Jabłoński
Katedra Agrotechnologii, Politechnika Koszalińska

REGUŁY OBOWIĄZUJĄCE W LECZENIU ZWIERZĄT GOSPODARSKICH A CROSS - COMPLIANCE

W celu podniesienia poziomu ochrony zdrowia publicznego uregulowano w przepisach zasady stosowania środków leczniczych w zapobieganiu i zwalczaniu chorób zwierząt tak, aby możliwie wykluczyć oddziaływanie ich na organizm człowieka. Zwierzętom podaje się z reguły weterynaryjne środki lecznicze, ale w określonych przypadkach stosowane są również leki przeznaczone dla ludzi.

Zgodnie z art. 23 a ustawy Prawo Farmaceutyczne z dnia 6 września 2001 r. (Dz.U. 126/2001 poz. 1381) produkty lecznicze jako takie dopuszczone do obrotu, otrzymują jedną z następujących kategorii dostępności:

1. wydawane bez przepisu lekarza – OTC;
2. wydawane z przepisu lekarza (na

receptę) – Rp;

3. wydawane z przepisu lekarza do zastrzeżonego stosowania – Rpz;
4. wydawane z przepisu lekarza, zawierające środki odurzające lub substancje psychotropowe, określone w odrębnych przepisach – Rpw;
5. stosowane wyłącznie w lecznictwie zamkniętym – Lz.

Ogólnie, do weterynaryjnych produktów leczniczych stosuje się odpowiednio zapisy pkt 1 i 2, czyli są one dostępne zarówno bez przepisu lekarza jak i z przepisu lekarza. Jednak zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 4 czerwca 2008 r. w sprawie kategorii stosowania weterynaryjnego środka leczniczego oraz kryteriów zaliczania do poszczególnych

kategorii stosowania i dostępności (Dz.U. 107/2008 poz. 663), dla zwierząt, których tkanki lub produkty przeznaczone są do spożycia przez ludzi, środki lecznicze dostępne są jedynie z przepisu lekarza.

Zgodnie z §3 tego rozporządzenia leki weterynaryjne, ze względu na ryzyko związane z ich użyciem, dzieli się na kategorie stosowania:

1. podawane wyłącznie przez lekarza weterynarii,
2. podawane pod nadzorem lekarza weterynarii,
3. podawane przez właściciela lub opiekuna zwierzęcia.

Wyłącznie przez lekarza mogą być podane leki:

- zawierające środki odurzające lub psychotropowe,
- zawierające substancje o działaniu hormonalnym,

- wymagające szczególnej ostrożności przy ich stosowaniu w celu uniknięcia niepotrzebnego ryzyka związanego z ich użyciem dla osoby podającej ten produkt lub dla zwierzęcia któremu się podaje albo dla środowiska,
- dopuszczone w wyjątkowych okolicznościach na określonych warunkach na podstawie załącznika 1 do dyrektywy 2001/82/WE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 6 listopada 2001 r. w sprawie wspólnotowego kodeksu odnoszącego się do weterynaryjnych produktów leczniczych.

Pod nadzorem lekarza mogą być podawane leki inne niż wymienione powyżej, po uprzednim zdiagnozowaniu przez niego choroby i określeniu sposobu jej leczenia. Pozostawia on wtedy potrzebną ilość leku podawanego doustnie lub dowymieniowo i udziela wskazówek co do jego stosowania. Lek powinien być wykorzystany w czasie kuracji, a po jej zakończeniu nie ma prawa on znajdować się w gospodarstwie.

Jak wcześniej wspomniano, leki podawane przez właściciela lub opiekuna zwierzęcia bez zaangażowania lekarza weterynarii, nie mogą być w ogóle stosowane w przypadku zwierząt gospodarskich, których produkty są pokarmem dla ludzi.

Zgodnie z Ustawą Prawo Farmaceutyczne obrót detaliczny weterynaryjnymi produktami leczniczymi zakupionymi w hurtowni farmaceutycznej weterynaryjnych produktów leczniczych może być prowadzony wyłącznie w ramach działalności zakładu leczniczego dla zwierząt. Odstępstwem od tej zasady są leki weterynaryjne wydawane bez przepisu lekarza, które mogą być sprzedawane poza zakładami leczniczymi. Jednak jest wymóg, aby podmiot zamierzający nimi handlować zgłosił ten zamiar wojewódzkiemu lekarzowi weterynarii na 7 dni przed rozpoczęciem działalności.

A zatem, w przypadku zwierząt gospodarskich, produkujących żywność dla ludzi, nie ma innego, legalnego źródła zaopatrzenia w leki, jak tylko zakład leczniczy dla zwierząt.

Artykuł 69 wyżej wymienianej ustawy stanowi, iż:

- Lekarz weterynarii świadczący usługi lekarsko-weterynaryjne w ramach zakładu leczniczego dla zwierząt jest obowiązany do:
 1. prowadzenia dokumentacji w odniesieniu do każdej transakcji dotyczącej weterynaryjnych produktów leczniczych wydawanych na receptę w postaci:
 - a) dokumentacji obrotu detalicznego,
 - b) dokumentacji lekarsko-weterynaryjnej w sposób określony przepisami ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz.U. Nr 69, poz. 625, z późn. zm. 13));
 2. przeprowadzenia przynajmniej raz w roku spisu kontrolnego stanu magazynowego produktów leczniczych weterynaryjnych, wraz z odnotowaniem wszelkich niezgodności.
- Posiadacze zwierząt gospodarskich, których produkty spożywane są przez ludzi, obowiązani są do posiadania dokumentacji w formie ewidencji nabycia, posiadania i stosowania produktów leczniczych oraz leczenia zwierząt, prowadzonej zgodnie z przepisami ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz.U. Nr 69, poz. 625, z późn. zm.);

Wymaganą dokumentację, o której mowa powyżej, zarówno lekarz weterynarii jak i posiadacz zwierząt gospodarskich przechowują przez okres 5 lat od dnia jej sporządzenia.

Zgodnie z art. 53 ust. 2 i 3 wyżej przywołanej ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt lekarze weterynarii prowadzący praktykę lekarsko-weterynaryjną mają obowiązek prowadzenia dokumentacji lekarsko-weterynaryjnej z wykonywanych zabiegów leczniczych i profilaktycznych oraz ze stosowanych leków.

Zakres i sposób prowadzenia dokumentacji lekarsko-weterynaryjnej jest określony w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwo-

ju Wsi z dnia 28 kwietnia 2004 r. (Dz.U. Nr 100, poz. 1022).

Zgodnie z zapisami w tych aktach prawnych lekarz weterynarii leczący zwierzęta gospodarskie, dokonuje wpisu do dokumentacji lekarsko-weterynaryjnej (książka leczenia zwierząt w postaci kolejno ponumerowanych samo kopiujących się stron). Po dokonaniu wpisu przekazuje rolnikowi oryginały stron, które rolnik przechowuje jako ewidencję leczenia zwierząt. To sprawia, że leki podawane zwierzętom gospodarskim mogą być „śledzone” od momentu wejścia do obrotu do momentu ich zużycia. A to umożliwia, prowadzenie oceny ich wpływu na jakość produktów pochodzenia zwierzęcego pod względem bezpieczeństwa dla konsumenta. Ponadto, dokumentacja lekarsko-weterynaryjna, rzetelnie prowadzona, może stanowić dowód w rozstrzyganiu spraw spornych.

Stosowanie leków w leczeniu i profilaktyce zwierząt oraz prawidłowość prowadzenia dokumentacji sprawdzają powiatowi inspektorzy weterynarii. Od 2011 roku kontrole te odbywają się również w ramach oceny gospodarstwa pod względem spełniania wymogów wzajemnej zgodności (Cross - Compliance), których wyniki mogą przekładać się na wielkość otrzymywanych dopłat bezpośrednich. Warto jednak podkreślić, że wejście obowiązku spełniania wymogów Cross – Compliance w obszarze „Zdrowie publiczne ludzi, zdrowie zwierząt, identyfikacja i rejestracja zwierząt” nie jest wejściem kolejnych, nowych wymogów, gdyż z dat powstania przedstawionych wyżej aktów prawnych jednoznacznie wynika, że wymogi te dalece wyprzedzają dzień 1 stycznia 2011 roku. Przed tą datą mogłyby być zastosowane sankcje za nieprzestrzeganie wymogów w tym zakresie, gdyż każdy z przytoczonych aktów prawnych je przewiduje. Nie wystarczyłoby zrezygnować z dopłat bezpośrednich, aby się od nich uwolnić.

Marcin Jakubowski
Dział Systemów Produkcji Rolnej,
Standardów Jakościowych
i Doświadczalnictwa

TEMPERATURA DLA ŚWIŃ

WAŻNA SPRAWA (cz. II)

Uff jak gorąco!

W numerze marcowym Aktualności omówiono wpływ na świnię niskich temperatur. Jednak na ich zdrowotność i produktywność niemniej istotne znaczenie mają także wysokie temperatury.

Stres przegrzania, jakiemu mogą poddane być świnię w warunkach produkcyjnych, stanowi poważny problem dla wielu hodowców i to nie tylko w krajach tropikalnych lecz również w warunkach klimatu umiarkowanego.

Występujące latem upały są uciążliwe, zarówno dla ludzi, jak i dla zwierząt gospodarskich. W chlewniach często dochodzi do nadmiernego wzrostu temperatury, która działając przez dłuższy czas może wywołać u świń hipertermię, określaną potocznie jako stres cieplny, objawiający się spadkiem produktywności i osłabieniem aktywności rozplodowej zwierząt.

Stres jest odpowiedzią obronną organizmu wywołaną działaniem szkodliwych czynników środowiska hodowlanego, zaburzających stan homeostazy. Reakcja organizmu jest zależna od wielu czynników takich jak: rasa, wiek, system utrzymania, żywienie czy zagęszczenie zwierząt w kojcu. Źródłem stresu w chowie świń mogą być: niewłaściwe żywienie, choroby, brak poczucia bezpieczeństwa, transport oraz pozaoptimalne parametry zoohigieniczne, w tym temperatura powietrza. Stres jest złożoną reakcją, w której można zaobserwować zmiany zarówno w procesach fizjologicznych, jak i behawioralnych. Organizm znajdujący się pod wpływem oddziaływania czynników stresogennych dąży do adaptacji środowiskowej, w której podstawową rolę odgrywają ośrodkowy układ nerwowy i kora nadnerczy. W pierwszej fazie stresu następuje pobudzenie nerwowe, wzrost ciśnienia krwi i ciepłoty ciała oraz hiperglikemia. Stymulacja osi przysadkowo-nadnerczowej powoduje zwiększenie poziomu glikokortykoidów /hormonów wpływających na przemianę białek, cukrów i tłuszczów/ w osoczu krwi, co działa korzystnie poprzez uruchomienie lipolizy i dostarczenie energii do procesów adaptacyjnych. Jednak długotrwałe działanie czynników stresogennych powoduje utrzymywanie się wysokiego poziomu glikokortykoidów, co z kolei prowadzi do osłabienia barier immunologicznych i wyniszczenia organizmu.

Spośród zwierząt gospodarskich, świnię są szczególnie wrażliwe na wysokie temperatury, gdyż posiadając stosunkowo grubą warstwę tłuszczu podskórnego mają ograniczone możliwości regulacji ciepłoty ciała. Świnię należą do zwierząt stałocieplnych, a ich temperatura ciała wynosi średnio 38,5°C, u prosiąt jest nieco wyższa i może dochodzić do 40°C. W sytuacjach braku komfortu termicznego tracą one zbyt dużo ciepła lub mają proble-

my z jego oddawaniem na zewnątrz organizmu. Temperatura powietrza ma wpływ na intensywność wymiany ciepłej organizmu. Przy wzroście temperatury szybkość procesów przemiany materii w organizmie maleje a przy dłuższym oddziaływaniu zbyt wysokiej temperatury- dochodzi do zachwiania równowagi cieplnej. Następuje wzrost ciepłoty ciała i zwiększa się liczba oddechów. Wysoka temperatura powoduje otępienie, chwiejny chód i nadmierne wydalanie moczu. Skutkiem skrajnego przegrzania jest pojawienie się reakcji stresowych, prowadzących często do udaru cieplnego i padnięć zwierząt. Wrażliwość świń na działanie wysokich temperatur zależy w dużej mierze od masy ciała, intensywności żywienia i systemu utrzymania. Wzrost ciepłoty ciała do 42-43°C kończy się zazwyczaj śmiercią zwierzęcia. U tuczników, loch i knurów zakres wartości temperatur krytycznych, wywołujących hipertermię mieści się w granicach od 25°C przy utrzymaniu w systemie ściółkowym do 35°C przy utrzymaniu na podłodze betonowej.

Zwierzęta stałocieplne, w tym świnię, posiadają cztery mechanizmy fizjologiczne umożliwiające oddawanie nadmiaru ciepła z organizmu. Proces ten może odbywać się poprzez: promieniowanie, konwekcję, przewodzenie i parowanie. Utrata ciepła przez promieniowanie zachodzi wówczas, gdy istnieje różnica temperatur między temperaturą skóry zwierzęcia, a temperaturą obiektów otaczających (np. ściany budynku). Ilość ciepła oddawanego drogą promieniowania może dochodzić do 40-50%. Jednak skuteczność ochładzania organizmu zmniejsza się w sytuacji zbyt dużego zagęszczenia zwierząt w kojcu. Efektywną drogą oddawania nadmiaru ciepła z organizmu jest unoszenie, czyli konwekcja. W czasie kontaktu skóry z otaczającym powietrzem, organizm może pozbyć się nawet 40% ciepła. Z kolei przez przewodzenie, czyli leżenie na wilgotnym i chłodnym podłożu świnię trąca około 5-10% ciepła. Jeżeli temperatura powietrza wzrasta powyżej 25°C, to możliwości oddawania ciepła na drodze promieniowania, konwekcji czy przewodzenia ulegają istotnemu zmniejszeniu. W tak skrajnej sytuacji zaczynają funkcjonować behawioralne reakcje termoregulacyjne, będące pierwotną formą adaptacji do środowiska termicznego. U świń podstawową reakcją behawioralną mającą na celu zwiększenie strat ciepła z organizmu jest nurzanie się w wodzie i błocie. Przejście wody znajdującej się na powierzchni skóry ze stanu płynnego w stan gazowy wymaga dostarczenia dużej ilości energii cieplnej, toteż parowanie jest jednym z najbardziej skutecznych sposobów ochrony przed stresem cieplnym. Wyparowanie 1 kg wody z powierzchni skóry związane jest z pobraniem 580 kcal ciepła, co powoduje wzrost różnicy temperatury między skórą a wnętrzem organizmu oraz skórą a otoczeniem. Taka sytuacja ułatwia

przepływ i oddawanie nadmiaru ciepła z wnętrza organizmu na zewnątrz.

Na odczuwanie przez zwierzęta ciepła w sposób znaczący wpływają dwa czynniki mikroklimatyczne: temperatura i wilgotność. Według zaleceń w pomieszczeniach dla świń zawartość pary wodnej powinna wynosić 65-75% wilgotności względnej powietrza. Niekorzystnie na organizm działa wysoka temperatura w połączeniu z wysoką wilgotnością, powodując zaburzenia w termoregulacji, czego końcowym efektem jest stres cieplny, którego pierwszymi symptomami są: ospałość zwierząt i przyspieszone oddechy. W wysokiej temperaturze panującej w chlewni tuczniaki tracą apetyt, co prowadzi do spadku przyrostów dziennych i wydłużenia okresu tuczu.

W przypadku loch bardzo ważną rolę w rozrodzie odgrywa zapewnienie odpowiedniej

temperatury środowiska. Przy prawidłowym żywieniu niskie temperatury nie mają istotnego wpływu na efektywność rozrodu. Temperatura w pomieszczeniach dla loch luźnych i niskoprośnych powinna wynosić 14-20°C, a dla loch wysokoprośnych 15-25°C. Z kolei lochy karmiące możemy utrzymywać w temperaturze 18-25°C.

Temperatura powietrza przekraczająca 25°C wpływa negatywnie na rozród, wywołując zaburzenia związane z brakiem lub osłabieniem objawów rui. Stres cieplny obniża przeżywalność zarodków w pierwszych 2-3 tygodniach ciąży i utrudnia ich zagnieżdżenie się w macicy. W końcowym okresie ciąży może być także bezpośrednią przyczyną zamierania płodów. U loch karmiących w warunkach przegrzania ma miejsce osłabienie apetytu, obniżenie mleczności oraz zmiana składu siary i mleka, co wpływa negatywnie na wzrost i rozwój prosiąt.

Wysokie temperatury niekorzystnie wpływają także na knury, u których łatwo dochodzi do przegrzania jąder w wyniku czego występują zaburzenia w przebiegu procesu spermatogenezy.

Przegrzanie powoduje osłabienie libido knura, zmniejsza ruchliwość i koncentrację plemników oraz pogarsza ich jakość i żywotność. W efekcie ulga obniżeniu przydatność rozplodowa a skuteczność zapłodnienia jest bardzo niska. Niepłodność u samca może wystąpić nawet po 2 tygodniach od zaistnienia stresu cieplnego i utrzymywać się przez kilkanaście dni.

Chcąc uniknąć niekorzystnego wpływu wysokich temperatur na świnię można stosować różne sposoby umożliwiające schłodzenie budynków. Do najpopular-

niejszych należy zaliczyć: zacienianie obiektów inwentarskich poprzez sadzenie drzew, przysłanianie okien w pomieszczeniach oraz dobre izolowanie termiczne dachów i ścian. W chlewniach z wentylacją mechaniczną można zwiększyć prędkość przepływu powietrza. Ruch powietrza powoduje intensywniejsze oddawanie ciepła z organizmu. Latem ruch powietrza jest czynnikiem korzystnym, stymulującym ochładzanie i chroniącym świnię przed przegrzaniem. Przyjmuje się, że w budynkach dla świń prędkość ruchu powietrza nie powinna przekraczać nawet latem 0,3 m/s. Jednak w bardzo gorące dni efekty takich działań są niewystarczające. W praktyce konieczne jest zastosowanie doraźnych metod pozwalających na stworzenie uczucia chłodu, np. poprzez otwarcie wrót i okien. Można zastosować także natrysk wodą na zwierzęta (za wyjątkiem loch z prosiętami) lub wykonać zabieg zamgławiania powietrza. Niewskazane jest gwałtowne i obfite polewanie zimną wodą rozgrzanych zwierząt. Dobre efekty daje rozpylanie mgły, która pozwala obniżyć temperaturę powietrza. Jednak skuteczność tej metody zależna jest od poziomu wilgotności powietrza w chlewni. Jeżeli wysokiej temperaturze towarzyszy wysoka wilgotność, to stosowanie zamgławiania jest nieefektywne. Warto także zwrócić uwagę na zagęszczenie świń w chlewni, gdyż nadmierna koncentracja zwierząt utrudnia proces wydalenia ciepła z organizmu.

Należy także pamiętać, że w okresie letnich upałów wzrasta 2-3-krotnie spożycie wody w porównaniu z pozostałymi porami roku. Dlatego niezbędne jest zapewnienie świniom stałego dostępu do wody, najlepiej poprzez zainstalowanie w kojcach poidel automatycznych. Skutki stresu cieplnego łagodzi wzmacniająca odporność organizmu witamina C, którą możemy podawać wraz z wodą.

Również skarmianie pasz natłuszczanych jest zalecane w okresie upałów, gdyż metabolizm tłuszczów nie powoduje wydzielania dużych ilości ciepła jak to ma miejsce w przypadku przemiany węglowodanów, dzięki czemu świnię łagodniej przechodzą stres cieplny.

Należy podkreślić, że ograniczanie występowania stresu cieplnego u świń jest jednym z istotnych czynników, wpływającym na ich zdrowotność i uzyskane wyniki produkcyjne.

Adam Walasek
Dział Systemów Produkcji Rolnej,
Standardów Jakościowych i Doświadczalnictwa

KUPIĘ		SPRZEDAM	
CZĘŚCI do ciągników rolniczych C 330, C 328, K 25, K 28, RS 09 tel. 600 529 647 602 705 374	UŻYWANE MASZYNY ROLNICZE tel. 600 529 647 602 705 374	KWOTĘ MLECZNĄ hurtową tel. 32 234 80 24	DRABINKI (oryginalne) do prasy do słomy Z 224 tel. 774 875 254

Oddział Terenowy w Katowicach

DOPLĄTY DO MATERIAŁU SIEWNEGO

ZAINTERESOWANIE PRODUCENTÓW ROLNYCH NIE MALEJE

Niezaprzeczalnie jednym z podstawowych czynników gwarantujących zwiększenie plonów oraz ich jakości jest wykorzystanie do siewu/sadzenia elitarnego bądź kwalifikowanego materiału siewnego. Grono producentów rolnych korzystających z dobrodziejstw stosowania materiału siewnego oraz dopłat udzielanych z tego tytułu powiększa się. Porównując początki funkcjonowania systemu wsparcia, w pierwszym roku udzielania dopłat (2007 r.) liczba złożonych wniosków oscylowała na poziomie 18,5 tys., natomiast w roku 2010 wyniosła ponad 60 tys. wniosków.

W 2011 r. do oddziałów terenowych ARR wpłynęło do końca kwietnia ponad 18,4 tys. wniosków o przyznanie dopłaty. Liczba ta jest porównywalna do analogicznego okresu roku ubiegłego. Po zakończeniu wiosennych prac polowych spodziewany jest przyrost liczby wniosków. Z tytułu dopłat do materiału siewnego

ARR do końca kwietnia wypłaciła producentom rolnym ok. 15 mln zł. Kolejne płatności trafią do rolników w maju br. Należy pamiętać, że warunkiem uzyskania dopłaty jest nie tylko zakupienie materiału siewnego, ale również jego zużycie do siewu lub sadzenia.

Wnioski o przyznanie dopłaty należy składać w oddziałach terenowych ARR w terminie do:

- 1 czerwca 2011 r. – w przypadku dopłat do materiału siewnego przeznaczonych dla producentów rolnych poszkodowanych przez powódź, obsunięcie się ziemi lub huragan w 2010 r.;
- 25 czerwca 2011 r. - w przypadku dopłat do materiału siewnego mających charakter pomocy de minimis w rolnictwie.

FUNDUSZE PROMOCJI PRODUKTÓW ROLNO – SPOŻYWCZYCH

W oparciu o ustawę o funduszach promocji produktów rolno-spożywczych w celu wspierania marketingu rolnego, wzrostu spożycia i promocji produktów rolno-spożywczych stworzono następujące fundusze promocji:

1. Fundusz Promocji Mleka,
2. Fundusz Promocji Mięsa Wieprzowego,
3. Fundusz Promocji Mięsa Wołowego,
4. Fundusz Promocji Mięsa Końskiego,
5. Fundusz Promocji Mięsa Owczego,
6. Fundusz Promocji Ziarna Zbóż i Przetworów Zbożowych,
7. Fundusz Promocji Owoców i Warzyw,
8. Fundusz Promocji Mięsa Drobiowego,
9. Fundusz Promocji Ryb.

Celem funduszy jest promowanie i wspieranie spożycia polskich produktów rolno – spożywczych, zarówno na rynkach krajowych, jak i europejskich. Fundusze mają stworzyć mechanizmy, które poprawiają jakość konsumowanych produktów, pozwolą na zdobycie trwałych rynków zbytu, a także zapewnią konsolidację branżową.

Zgromadzone w poszczególnych funduszach środki finansowe mogą być wykorzystywane m.in. do prowadzenia kampanii informacyjnych i promocyjnych mających na celu wspieranie konkurencyjności polskich produktów, promowanie ich spożycia oraz informowanie o ich jakości i zaletach. Część środków finansowych przeznaczana jest na: udział producentów i przetwórców produktów rolno – spożywczych w wystawach i targach, badania rynkowe dotyczące spożycia, badania naukowe i prace rozwojowe mające na celu poprawę jakości produktów i ich przetworów, a także na szkolenia producentów i przetwórców.

Środki finansowe funduszy promocji

Środki finansowe na działania ustawowe powołanych funduszy, zapewniają branże, a dokładniej – określeni przedsiębior-

cy, którzy naliczają i pobierają opłaty od dostawców towarów wymienionych w rozporządzeniu Ministra Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowego wykazu towarów, od których są naliczane wpłaty na fundusze promocji produktów rolno – spożywczych.

Do przedsiębiorców zobowiązanych do naliczania i pobierania opłat (a następnie przekazywania ich na konta funduszy promocji) należą:

- Prowadzący działalność gospodarczą w zakresie uboju świń, bydła lub cieląt, koni, jagniąt lub owiec, drobiu, a także w zakresie przetwórstwa zbóż na cele konsumpcyjne,
- Będący płatnikami podatków od towarów lub usług, którzy prowadzą działalność gospodarczą w zakresie:
 - wywozu poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej żywych świń, żywego bydła lub cieląt, żywych koni, jagniąt lub owiec oraz żywego drobiu,
 - skupu owoców lub warzyw, lub ryb od podmiotów, o których mowa w art. 2 pkt. 19 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług.

Przedsiębiorcy przy zakupie każdego z towarów, od którego naliczane są wpłaty na fundusze promocji są zobowiązani do naliczania i pobierania od dostawcy (tj. podmiotu, który zbywa na ich rzecz w/w towary) wpłaty na fundusze promocji w wysokości 0,1% wartości netto.

Wpłaty pobrane od dostawców są odprowadzane przez ww. przedsiębiorców po zakończeniu kwartału, lecz nie później niż do 25 dnia miesiąca następującego po zakończeniu kwartału, w którym przedsiębiorca dokonał naliczenia i pobrania środków od swoich dostawców.

Uwaga! Przedsiębiorcy dokonujący wpłat na fundusze zobowiązani są do zarejestrowania się w Centralnym Rejestrze Przedsiębiorstw prowadzonym przez Agencję Rynku Rolnego.

Szczegółowe informacje dotyczące funduszy promocji są dostępne na stronie internetowej www.arr.gov.pl w zakładce „Promocja Żywności”.

DZIAŁANIA INFORMACYJNE I PROMOCYJNE W RAMACH PROW NA LATA 2007–2013

Uznając znaczenie sektora produkującego żywność wysokiej jakości oraz biorąc pod uwagę koszty z tym związane, od kilku lat Unia Europejska wspiera grupy producentów żywności m.in. w działalności informacyjnej i promocyjnej na rzecz produktów wytwarzanych w ramach systemów jakości żywności.

Zauważono, bowiem, iż przy zakupie żywności coraz istotniejszym kryterium wyboru produktu są jego walory smakowe, zdrowotne, tradycyjne wytwarzanie, regionalne pochodzenie, a także ściślejsza kontrola procesu produkcji.

Celem unijnego działania jest:

- zwiększenie popytu na produkty rolne i spożywcze objęte systemami jakości żywności,
- wspieranie grup producentów zrzeszających podmioty, które aktywnie uczestniczą w tych systemach,
- zwiększenie zainteresowania konsumentów tematyką jakości żywności, jej specyficznymi właściwościami i zaletami, a także wysokim standardem dobrostanu zwierząt itp.

Wśród systemów jakości żywności należy wymienić:

- Wspólnotowy system certyfikacji produktów regionalnych i tradycyjnych: System Chronionych Nazw Pochodzenia (ChNP), System Chronionych Oznaczeń Geograficznych (ChOG), System Gwarantowanych Tradycyjnych Specjalności (GTS),
- Rolnictwo ekologiczne,
- Integrowana Produkcja,
- Jakość i Tradycja

ŚRODKI FINANSOWE

Wnioskować o środki na działania informacyjne i promocyjne mogą producenci, działający w formie grupy producentów, prowadzący na terenie Polski produkcję w systemach jakości żywności w odniesieniu do określonych produktów lub sposobu produkcji. Za grupę producentów uznaje się organizację o dowolnej formie prawnej, która zrzesza producentów

żywności wysokiej jakości.

Natomiast podmioty działające na podstawie przepisów prawa spółdzielczego (np. spółdzielnie mleczarskie, gminne spółdzielnie), które wytwarzają lub ich członkowie wytwarzają produkty w ramach systemów jakości żywności, mogą samodzielnie wnioskować o środki na działania informacyjne i promocyjne.

DZIAŁANIA PODLEGAJĄCE DOFINANSOWANIU

Dofinansowanie można uzyskać do – prowadzonych wyłącznie na rynku wewnętrznym UE – działań z zakresu:

- public relations, promocji i reklamy,
- udziału w targach,
- promocji w punktach sprzedaży itp.

W ramach działań informacyjnych i promocyjnych można informować o:

- specyficznych cechach produktu,
- jakości produktu,
- specyficznych metodach produkcji,
- wysokich wymaganiach dotyczących dobrostanu zwierząt, poszanowania środowiska itp.

W działaniach tych nie można promować marek handlowych

Operacja może stanowić jednorazowe działanie lub spójny zestaw działań wdrażany nie dłużej niż przez 2 lata, jednak nie później niż do 30 czerwca 2015 r.

Niezależnie od rodzaju podejmowanych działań środki dostępne dla beneficjenta są wypłacane jako refundacja wynosząca 70% faktycznie poniesionych kosztów kwalifikowanych netto.

Szczegółowe informacje dotyczące działań informacyjnych i promocyjnych w ramach PROW na lata 2007 - 2013 są dostępne na stronie internetowej www.arr.gov.pl.

SPRZEDAM

- Pszenicę i jęczmień
- Przyczepą małą ogrodową
- Worki BIG BAG
- Części do C 60
- Ciągnik C 330

tel. 32 233 55 97

- Przetrzęsaczo-zgrabiarkę pasową Z-234
- Rozsiewacz nawozów zawieszany

w bardzo dobrym stanie (mało używane)

tel. 32 47174 44

WSPARCIE DLA PRODUCENTÓW PRODUKTÓW REGIONALNYCH I TRADYCYJNYCH

W Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich PROW 2007–2013 zostało przewidziane w Działaniach 132 i 133 specjalne wsparcie dla producentów i grup producentów uczestniczących w unijnych i krajowych systemach jakości żywności. Instytucją zarządzającą wdrażaniem Działań 132 i 133 jest Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

DZIAŁANIE 132

Działanie 132 PROW 2007–2013 „Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności” realizowane jest przez następujące instytucje:

- ARiMR jako podmiot wdrażający i agencja płatnicza
- MRiRW jako instytucja zarządzająca.

Pomoc przeznaczona jest dla rolników wytwarzających produkty rolne wysokiej jakości przeznaczone do spożycia przez ludzi (producenci rolni), uczestniczących w dobrowolnych systemach jakości żywności wspólnotowych lub krajowych wymienionych w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007–2013.

Uczestnictwo w systemie jakości dla producenta rolnego oznacza, że otrzymał on certyfikat zgodności lub świadectwo jakości. Pomoc przeznaczona jest na refundację kosztów:

- uzyskiwania certyfikatów lub świadectw jakości oraz
- składek członkowskich wnoszonych na rzecz grupy producentów,
- związanej z wytwarzaniem produktu rolnego przeznaczonego do spożycia przez ludzi.

Na Działanie 132, uruchomione w 2009 r., zostało zarezerwowanych 80 mln euro.

Wnioski o przyznanie pomocy będą przyjmowane do 31 grudnia 2013 r. lub do wyczerpania środków, o czym informacja ukaże się na stronie ARiMR. Budżet 80 mln euro nie jest dzielony ani na poszczególne lata objęte pomocą (2009–2013), ani też na poszczególne województwa PROW na lata 2007–2013. W Działaniu 132 przewidziane zostały środki na:

- poprawę jakości produkcji i jakości rolnych produktów spożywczych;
- zwiększenie spożycia żywności wysokiej jakości;
- wsparcie rolników wytwarzających żywność wysokiej jakości.

Dofinansowanie można otrzymać na wspólnotowe systemy jakości żywności: System chronionych nazw pochodzenia (ChNP) i chronionych oznaczeń geograficznych (ChOG), system gwarantowanych tradycyjnych specjalności (GTS) i produkty rolnictwa ekologicznego oraz krajowe systemy jakości żywności.

Aby otrzymać pomoc z tytułu Działania 132, producent jednorazowo składa wniosek o przyznanie pomocy, a po jego zaakceptowaniu przez pięć kolejnych lat może składać wnioski o płatność i otrzymywać pomoc (zwrot poniesionych kosztów).

Pomoc z tytułu uczestniczenia w europejskim systemie jakości ChNP, ChOG lub GTS

O dofinansowanie, podobnie jak o świadectwo jakości czy certyfikat zgodności, każdy producent występuje indywidualnie. Aby otrzymać pomoc, należy składać dwa rodzaje wniosków:

1. Wniosek o przyznanie pomocy jest składany jeden raz i dotyczy 5-letniego okresu uczestnictwa w systemie jakości. Producent może wystąpić z wnioskiem po ogłoszeniu rejestracji produktu w KE.
2. Zaakceptowany wniosek o przyznanie pomocy uprawnia do składania, w okresie kolejnych pięciu lat od dnia przyznania pomocy – „okresów pomocy” – wniosków o płatność, czyli refundację rocznych kosztów poniesionych za kolejny okres pomocy.

Wniosek o płatność za dany okres pomocy składa się, co roku, w terminie 90 dni od zakończenia okresu pomocy.

Decyzja w sprawie płatności jest wydawana w ciągu 60 dni od złożenia wniosku, a płatność jest realizowana w ciągu 60 dni od wydania decyzji.

Co może być dofinansowane?

Pomoc obejmuje zwrot:

- Kosztów kontroli związanej z nabyciem, posiadaniem i utrzymaniem znaku GTS, ChOG lub ChNP zakończonej otrzymaniem świadectwa jakości (kontrola WIJHARS) lub certyfikatu zgodności (kontrola jednostki certyfikującej).

O świadectwo uczestnictwa w systemie każdy producent występuje indywidualnie po zarejestrowaniu nazwy przez KE, ale zorganizowaniem kontroli może także zająć się grupa producentów i wtedy istnieje możliwość obniżenia kosztów kontroli, na przykład tańszy może być jednorazowy zbiorowy dojazd kontrolerów do kilku czy kilkunastu producentów.

- Składek poniesionych na rzecz grupy producentów, skupiającej i reprezentującej producentów rolnych, uczestniczących we wspólnotowych lub krajowych systemach jakości żywności.

„Grupa” taka musi działać w jednej z form organizacyjnych, takich jak: stowarzyszenie, kółko rolnicze i rolnicze zrzeszenie branżowe, spółdzielnia, grupa producentów rolnych, wstępnie uznana grupa producentów owoców i warzyw, organizacja producentów owoców i warzyw, izba gospodarcza.

Jakiej wysokości pomoc można otrzymać i przez jaki okres?

Z tytułu wytwarzania produktu zarejestrowanego jako GTS, ChNP albo ChOG producent może otrzymać zwrot poniesionych kosztów do 3 200 zł (819,70 euro) rocznie, przez okres pięciu lat, tzw. okresów pomocy, z tytułu wytwarzania jednego produktu.

Producent może także występować o pomoc (na oddzielnych wnioskach), a potem o płatność związaną z wytwarzaniem różnych produktów oznaczonych GTS, ChOG lub ChNP (np. gdy wytwarza oscypki i bryndzę), ale roczna suma otrzymanego wsparcia wypłacana z tytułu uczestniczenia we wszystkich systemach jakości jest ograniczona do równowartości 3 tys. euro na gospodarstwo.

Aby uzyskać wsparcie, należy:

- Złożyć wniosek o przyznanie pomocy i oświadczenie o wytwarzaniu zgodnie ze specyfikacją;
- Uzyskać certyfikat albo świadectwo jakości (w zależności od wyboru jednostki certyfikującej);
- Produkować w tym czasie (mamy nadzieję, że później również!) zgodnie ze specyfikacją podaną we wniosku o rejestrację;
- Złożyć wniosek o płatność wraz z wymaganymi załącznikami (kopie certyfikatu/świadectwa potwierdzającego uczestnictwo w systemie jakości żywności oraz dowody księgowo poniesienia kosztów objętych refundacją).

Wnioski o przyznanie pomocy i o płatność powinny być wypełnione zgodnie z „Instrukcją wypełniania wniosku”, dostępną na stronie internetowej ARiMR.

Wnioski o przyznanie pomocy i o płatność składa się osobiście lub pocztą w oddziale regionalnym ARiMR właściwym dla miejsca zamieszkania lub siedziby producenta rolnego;

Terminy rozpatrywania wniosków, podejmowania decyzji i płatności:

- Decyzja w sprawie przyznania pomocy jest wydawana w terminie 60 dni od dnia złożenia wniosku o przyznanie pomocy;
 - Wniosek o płatność należy złożyć w terminie 90 dni od zakończenia okresu pomocy;
 - Dyrektor oddziału regionalnego Agencji w ciągu 60 dni podejmuje decyzję o płatności (wniosek musi być kompletny);
 - Wypłata następuje w ciągu 60 dni od podjęcia decyzji.
- Podsumowanie:
- Producent rolny otrzyma wsparcie na podstawie kosztów rzeczywiście poniesionych i udokumentowanych;
 - Do naliczanej płatności nie będzie wliczany zapłacony podatek od towarów i usług (VAT);
 - Roczna suma uzyskiwanego wsparcia, z tytułu uczestnictwa we wszystkich systemach jakości łącznie, nie może być wyższa niż równowartość 3 tys. euro na gospodarstwo.

DZIAŁANIE 133

Działanie informacyjne i promocyjne

Działanie 133 PROW 2007–2013 Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności realizowane jest przez następujące instytucje:

- ARR jako podmiot wdrażający,
- ARiMR jako agencja płatnicza,
- MRiRW jako instytucja zarządzająca.

Pomimo zwiększonego zainteresowania produktami regionalnymi i tradycyjnymi, produkty te zwłaszcza w nowych krajach UE, nie są jeszcze dostatecznie znane i doceniane. Zarówno konsumenci, jak i producenci nie mają jeszcze dostatecznej wiedzy ani informacji na temat wspólnotowych i krajowych systemów wytwarzania produktów wysokiej jakości, gwarancji, jakie stwarza-

ją konsumentom, i korzyści, jakie wynikają dla producentów. W rezultacie utrzymuje się zarówno niski popyt, jak i niska podaż tych produktów.

W Unii Europejskiej przewidziano mechanizmy wsparcia finansowego dla grup producentów na prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów regionalnych i tradycyjnych.

Działania promocyjne i informacyjne skierowane są do konsumentów i służą zapoznaniu ich ze specyfiką produktów wysokiej jakości i wskazaniu korzyści, wynikających ze spożywania takich produktów. Działania te pośrednio wpływają na zwiększenie popytu na produkty uczestniczące w systemach jakości, co z kolei poprawi producentom warunki zbytu i zachęci ich do zwiększenia produkcji żywności tradycyjnej i regionalnej oraz do rejestrowania wytwarzanych produktów w KE. Zwiększony popyt może spowodować pojawienie się nowych producentów i zwiększenie zatrudnienia na terenach wiejskich.

W Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013, w Działaniu 133, przewidziane zostały środki na:

- zwiększenie popytu na produkty rolne i środki spożywcze objęte mechanizmami jakości żywności;
- pogłębienie wiedzy konsumentów o zaletach produktów objętych mechanizmami jakości żywności;
- pogłębienie wiedzy konsumentów o mechanizmach jakości żywności;
- wsparcie grup producentów skupiających producentów aktywnie uczestniczących w systemach jakości żywności.

Na Działanie 133, uruchomione w 2009 r., zostało zaprogramowanych 30 mln euro. Składanie wniosków odbywa się w sposób ciągły do wyczerpania środków. Wniosek musi być jednak złożony w takim terminie, by wdrożenie finansowanego projektu zakończyło się nie później niż 30 czerwca 2015 r. Budżet 30 mln euro nie jest dzielony ani na poszczególne lata objęte pomocą (2009–2013), ani też na poszczególne województwa.

Kto może otrzymać pomoc?

- wsparcie może otrzymać grupa producentów (organizacja mająca dowolną formę prawną, która łączy podmioty aktywnie uczestniczące w systemie jakości żywności w odniesieniu do określonego produktu lub sposobu produkcji),
 - ze wsparcia nie mogą korzystać organizacje zawodowe i międzybranżowe reprezentujące jeden lub więcej sektorów (nie są zaliczane do grup producentów otrzymujących wsparcie)
- Pomoc jest przyznawana grupie producentów:
- wpisanej do Centralnego Rejestru Przedsiębiorców, prowadzonego przez Agencję Rynku Rolnego;
 - której został nadany numer identyfikacyjny w krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności;
 - której członkowie wytwarzają na terytorium RP produkty posiadające oznaczenia europejskie ChNP, ChOG, GTS, „Jakość Tradycja” lub produkty rolnictwa ekologicznego lub IP.

Które systemy kwalifikują się do pomocy?

Do wsparcia z tytułu Działania 133 „Działania informacyjne i promocyjne” kwalifikują się te same systemy jakości

żywności, które kwalifikują się do wsparcia z tytułu Działania 132.

Istotna różnica pomiędzy beneficjentami Działania 132 i 133 polega na tym, że Działanie 132 jest adresowane do producentów rolnych, a Działanie 133 do grup producentów.

Wsparcie grup producentów w ramach Działania 133 polega na refundacji części kosztów kwalifikowanych poniesionych na działania informacyjne i promocyjne, realizowane na rynku wewnętrznym UE. Grupy producentów mogą uzyskać refundację do 70% kwalifikujących się kosztów, faktycznie poniesionych na działania informacyjne lub promocyjne.

Aby otrzymać pomoc, grupa producentów:

- składa wniosek o przyznanie pomocy do Prezesa Agencji Rynku Rolnego (Agencji);
- zawiera z Agencją umowę na realizację działań informacyjnych i promocyjnych;
- składa wniosek o płatność w terminie określonym w umowie.

Kryteria przyznawania pomocy

Pomoc jest przyznawana na:

- działania informacyjne i promocyjne zachęcające konsumentów do zakupu produktów rolnych objętych systemami jakości żywności;
- których okres realizacji nie przekracza 2 lat i daty 30 czerwca 2015 r. (liczonej od dnia zawarcia umowy).

Przyznawana pomoc polega na refundacji 70% kosztów (bez VAT) poniesionych od dnia zawarcia umowy do dnia zakończenia działań (wskazanego w umowie).

Żeby skorzystać z dofinansowania, należy zwrócić się o nie przed zrealizowaniem materiałów promocyjnych i przedstawić materiały do akceptacji, czy odpowiadają celom dofinansowania.

Jakiego rodzaju działania podlegają refundacji?

Do refundacji kwalifikują się działania informacyjne i promocyjne dotyczące produktów wytwarzanych na terytorium RP, uczestniczących w systemach jakości żywności. W ramach realizowanego działania grupa producentów powinna informować o szczególnych cechach lub właściwościach wytwarzanych przez siebie produktów. W szczególności należy uwzględnić te cechy lub właściwości, które były podstawą do rejestracji w europejskim systemie jako Chroniona Nazwa Pochodzenia (ChNP), Chronione Oznaczenie Geograficzne (ChOG), Gwarantowana Tradycyjna Specjalność (GTS) czy „Jakość Tradycja”.

Dofinansowanie obejmuje m.in. organizację i uczestnictwo w targach i wystawach, jak również kampanie promocyjne oraz reklamowanie produktów i informowanie o ich szczególnych cechach i właściwościach za pośrednictwem wybranych form przekazu, umożliwiających dotarcie do konsumentów.

Pomoc regionalna w urzędach marszałkowskich

Oprócz wsparcia przewidzianego w PROW 2007–2013, można również skorzystać z pomocy finansowej urzędów marszałkowskich, które zgodnie z Regionalnymi Programami Operacyjnymi poszczególnych województw dysponują środkami na promocję swoich obszarów.

Większość urzędów marszałkowskich ogłasza konkursy

na dofinansowanie działań związanych z tą promocją. Informacji o możliwości wsparcia regionalnego należy szukać na stronach internetowych poszczególnych urzędów marszałkowskich. Dla województwa śląskiego: www.slaskie.pl

Refundacja przygotowania wniosku o rejestrację pierwotnych produktów rolnych

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 grudnia 2008 r. w sprawie udzielania pomocy finansowej na przygotowanie wniosku o rejestrację nazw i oznaczeń geograficznych pierwotnych produktów rolnych możliwe jest również otrzymanie refundacji poniesionych kosztów do wysokości 15 tys. zł, wydanych na przygotowanie wniosku o rejestrację ChNP, ChOG lub GTS dla pierwotnych produktów rolnych, czyli inaczej produktów nieprzetworzonych.

Wniosek o rejestrację musi uprzednio zostać zaakceptowany przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Wniosek o udzielenie pomocy składa się do Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa na formularzu udostępnionym przez Agencję.

Informacje na temat udzielania pomocy finansowej na przygotowanie wniosku o rejestrację nazw i oznaczeń geograficznych pierwotnych produktów rolnych można otrzymać w Departamencie Pomocy Krajowej ARiMR

pod numerem 22 318 48 50

oraz pod numerem bezpłatnej infolinii 800 38 00 84.

Informacje dodatkowe:

1. Beneficjentem jest producent rolny wpisany do ewidencji producentów na podstawie ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności (Dz.U. z 2004 r. nr 10, poz. 76, z późn. zm.) lub jest ubezpieczony w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego po spełnieniu warunków, o których mowa w pkt 9 załącznika do ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. z 1998 r. nr 7, poz. 25, z późn. zm.). Ponadto beneficjent spełnia wymagania właściwe dla każdego z systemów jakości, co jest potwierdzone odpowiednim dokumentem.
2. Refundacja dotyczy produktów rolnych przeznaczonych do spożycia przez ludzi, ale już nie środków spożywczych.
3. Informację o możliwości i zasadach składania wniosków i otrzymywania pomocy można znaleźć na stronie internetowej ARiMR: www.arimr.gov.pl, zakładka „Wdrażane działania PROW 2007–2013. Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności”.
4. Informację o możliwości i zasadach składania wniosków i otrzymywania pomocy oraz odpowiednie formularze i instrukcje można znaleźć na stronie internetowej ARR: www.arr.gov.pl, zakładka Promocja żywności, Promocja ze środków PROW 2007- 2013.

Literatura:

Zofia Winawer, Henryk Wujec „Tradycyjne i regionalne produkty wysokiej jakości we wspólnej polityce rolnej”, Warszawa 2010.

Teresa Opyrczał
Dział Przedsiębiorczości,
Wiejskiego Gospodarstwa Domowego i Agroturystyki

NOTOWANIA

INFORMACJA RYNKOWA - RYNKI LOKALNE

Informacje zebrane przez specjalistów ŚODR w okresie od 10.05. do 23.05.2011 r.

CENY ZBÓŻ zł/dt

Miejsce	Pszenvica	Żyto	Pszenvczyto	Jęczmień	Owies	Kukurydza
Targowisko KŁOBUCK	95	80	80	91	74	113
Targowisko MSTÓW	95		79	92	74	100
Targowisko RACIBÓRZ	110			110	110	110
Targowisko SIEWIERZ	110		90	100	83	120
Targowisko SKOCZÓW	122			110	112	122
Targowisko WODZISŁAW	100				80	110
Targowisko ŻARKI	100	80	90	100	80	110
Targowisko ŻARNOWIEC	97	78	80	88	80	
MINIMUM	95	78	79	88	74	100
MAXIMUM	122	80	90	110	112	122
ŚREDNIA	104	79	84	99	87	112
Zmiana średniej ceny w stosunku do kwietnia 2011	+5,20 %	-0,83 %	-1,18 %	+3,10 %	+7,13 %	+3,15 %
Młyn Cyprzanów *)	100	83				
Młyn Gliwice *)	100-105					
Młyn Zbrostawice *)	95-100					
Kasznia Mierzęćce *)				brak skupu		
Provimi-Rolimpex S.A.Tworóg *)	94	78	87		70	93

*) ceny skupu netto

CENY ŻYWCA zł/kg (ceny netto)

Miejsce	Tucznik żywiec I kl.	Tucznik wbc			Maciora	Opas I kl.	Jałówka I kl.	Krowa I kl.
		E	U	R				
DIAGNOL Toszek		5,80	5,60	5,40				
RSP PRZEŁOM Bujaków	4,15							
ZM Aleksandria Blachownia		5,75	5,50	5,20	2,90			
FPH Kretek Krzanowice	4,10					6,20		
Ubojnia Janeta Lubomia	4,40				2,50	6,60	5,60	3,80
ZM Wojtacha Tarnowskie G.	4,10				2,70			
Żarnowiec	4,40				3,40	6,20	5,20	3,70
MINIMUM	4,10	5,75	5,50	5,20	2,50	6,20	5,20	3,70
MAXIMUM	4,40	5,80	5,60	5,40	3,40	6,60	5,60	3,80
ŚREDNIA	4,23	5,78	5,55	5,30	2,88	6,33	5,40	3,75
Zmiana średniej ceny w stosunku do kwietnia 2011	+0,71 %	+1,13 %	+0,99 %	+1,51 %	-1,83 %	+3,16 %	0,00 %	0,00 %

CENY PROSIĄT zł/szt

Miejsce	Prosię 15-20 kg
Targowisko MSTÓW	
Targowisko RACIBÓRZ	
Targowisko SKOCZÓW	142,0
Targowisko WODZISŁAW	
Targowisko ŻORY-KLESZCZÓW	
Targowisko ŻARKI	
MINIMUM	142,0
MAXIMUM	142,0
ŚREDNIA	142,0
Zmiana średniej ceny w stosunku do kwietnia 2011	-5,63 %

CENY SKUPU MLEKA zł/l (ceny brutto)

Miejsce	Mleko klasa Ex	Średnia wszystkie kl.
OSM MLECZGAL Częstochowa	1,03	0,97
OSM Pszczyna	1,26	1,25
RSM Racibórz	1,17	1,16
MINIMUM	1,03	0,97
MAXIMUM	1,26	1,25
ŚREDNIA	1,15	1,13
Zmiana średniej ceny w stosunku do kwietnia 2011	-2,31 %	-2,37 %

CENY PASZ - z/1jedin. (ceny brutto z VAT)

Wyszczególnienie	Jedn. miary	AGROMIX Płakowice	ZPH-U KASZARNIA Mierzęcie	ARGOL Jasionica	PPH Farmer Racibórz	IMPART Staromieście	Kostka Mikołów-Bujaków	ROLCHEM Pszczynka-Ćwiklice	PIHU Rduch Polomia	Cena		Zmiana średniej ceny w stosunku do kwietnia 2011	
										MIN	MAX		ŚREDNIA
MIESZANKI DLA TRZODY													
Mieszanka Prestarter	dt				202,0	264,0	220,0	220,0	222,0	202,0	264,0	225,6	-1,60 %
PW	dt						160,0	148,0		148,0	160,0	154,0	0,00 %
Grower dla tuczników	dt			135,0		152,0				135,0	152,0	143,5	-5,92 %
Finiszier dla tuczników	dt			131,0		136,0	120,0			120,0	136,0	129,0	+0,26 %
KONCENTRATY DLA TRZODY													
Prowit T	dt		200,0				220,0	220,0		200,0	220,0	213,3	0,00 %
Koncentrat L	dt			216,0	188,0	240,0	240,0	228,0		188,0	240,0	222,4	-3,69 %
Koncentrat P	dt				204,0	244,0				204,0	244,0	224,0	-3,13 %
Koncentrat Prolamino Forte	dt	270,0					260,0	260,0	262,0	260,0	270,0	263,0	-2,85 %
Koncentrat Prolamino Piggii	dt	292,0					280,0	280,0	282,0	280,0	292,0	283,5	-2,12 %
Koncentrat Prolamino Premium	dt	236,0					220,0	216,0	226,0	216,0	236,0	224,5	-0,67 %
MIESZANKI DLA DROBIU													
DJ	dt	156,0	160,0	146,0			152,0			146,0	160,0	153,5	+4,56 %
DKA - S	dt	168,0		148,0		184,0		172,0	194,0	148,0	194,0	173,2	-2,42 %
DKA - G	dt	160,0		145,0		180,0		152,0	188,0	145,0	188,0	165,0	0,00 %
DKA - F	dt							148,0	182,0	148,0	182,0	165,0	+0,61 %
DKM 1	dt	160,0	160,0					158,0	174,0	158,0	174,0	163,0	+4,91 %
DKM 2	dt	156,0	160,0	186,0				144,0	164,0	144,0	164,0	156,0	+6,41 %
Mieszanka dla indyków	dt							142,6	142,6	142,6	186,0	164,3	+13,21 %
Mieszanka dla gołębi LO	25 kg							140,0		140,0	140,0	140,0	0,00 %
Mieszanka dla kaczek i gęsi	dt	156,0		168,0						156,0	168,0	162,0	+1,54 %
MIESZANKI DLA BYDŁA													
CJ	dt		168,0		140,0	176,0	152,0	156,0	180,0	140,0	180,0	162,0	+0,31 %
Mieszanka dla krów	dt				105,0	132,0		136,0		105,0	136,0	124,3	-1,34 %
POZOSTAŁE PASZE													
Otręby pszenne	dt		80,0			73,3	65,0	90,0	89,0	65,0	90,0	79,5	-1,51 %
Śruta sojowa 46%	dt	162,0		177,2	160,0		220,0		186,0	160,0	220,0	181,0	-0,42 %
Makuch rzepakowy	dt			133,0						133,0	133,0	133,0	+12,78 %
Śruta rzepakowa	dt	102,0							116,0	102,0	116,0	109,0	+8,26 %
Mieszanka dla królików	dt	154,0	154,0			176,0	170,0	144,0	180,0	144,0	180,0	163,0	+0,61 %
DODATKI MINERALNO-WITAMINOWE													
Kreda pastwana	30 kg	9,0			10,0	10,0		12,0	9,5	9,0	12,0	10,1	0,00 %
Formomix	5 kg	18,0								18,0	18,0	18,0	0,00 %
Kwaśny węgiel sodu	25 kg				35,0					35,0	35,0	35,0	0,00 %
Lizawka solna 10kg	10 kg	9,0			9,0	9,0	10,5		10,6	9,0	10,6	9,6	0,00 %

CENY NAWOZÓW MINERALNYCH - zł/dt (ceny brutto z VAT)

Wyszczególnienie	Agrokompleks Ochaby Wielkie	AGROMIX Piatkowice	PHU GEES Krupa Toszek	PHU Rduch Polonia	Hurtownia Śr. Chemicznych Tychy-Wilkowylę	ARGOL Jasienica	LAMCH Niegowa	SKR Krzyszowice	Rolchem Pszczyna- Cwiklice	Cena		Zmiana średniej ceny w stosunku do kwietnia 2011	
										MIN	MAX		ŚREDNIA
AZOTOWE													
Saletra amonowa 34%	142,0	130,0	137,0	134,0		131,0	130,0	126,9	130,0	126,9	142,0	132,6	-1,13 %
Saletra wapniowo-magnezowa 32%		130,0						109,0	126,0	109,0	130,0	121,7	-5,37 %
Mocznik 46%		150,0	154,9	144,0	162,0	143,5	150,0	135,0	154,0	135,0	162,0	149,2	-2,36 %
Saletzak	132,0	120,0		106,0		124,0	124,0	98,9	122,0	98,9	132,0	118,1	-4,21 %
Salmag 27,5%		120,0		116,0	125,0			98,8		98,8	125,0	115,0	-5,03 %
Siarczan amonu				84,0		78,0		78,0		78,0	84,0	81,0	-1,23 %
FOSFOROWE													
Superfosfat granulowany 20%		94,0									94,0	94,0	0,00 %
Superfosfat 40%						152,0		148,5			152,0	150,3	0,00 %
POTASOWE													
Sól potasowa granulowana 60%		158,0	161,0			154,0		150,1	157,0	150,1	161,0	156,0	+0,19 %
WIELOSKŁADNIKOWE													
Polifoska 8:24:24		184,0		186,0	195,0	189,0	182,0	183,0		182,0	195,0	186,5	+0,09 %
Polifoska 6:20:30		183,0				180,0	181,0	181,4	184,0	180,0	184,0	181,9	-0,44 %
Polifoska MAX		162,0					159,0	158,8		158,8	162,0	159,9	-0,48 %
Agrafoska PK 24:24				232,0				159,3	167,0	159,3	232,0	186,1	0,00 %
Agrafoska PK 16:36								164,7		164,7	164,7	164,7	0,00 %
Agrafoska PK 20:30								162,0		162,0	162,0	162,0	0,00 %
Amofoska 4:16:18			161,0	130,0				126,4	135,0	126,4	161,0	138,1	0,00 %
Amofoska pod rzepak 5:10:25								138,8		138,8	138,8	138,8	0,00 %
Amofosmag 3:14:20 + 2% MgO								130,1		130,1	130,1	130,1	0,00 %
Amofosmag 4:15:15 + 2% MgO				122,0				121,5		121,5	122,0	121,8	0,00 %
Fosforan amonu 18:46		210,0						210,0		210,0	210,0	210,0	-0,48 %
Lubofoska 4:12:12	110,0		109,0			103,0	104,0	106,9		103,0	110,0	106,6	-0,49 %
NPK 5:20:30								167,9		167,9	167,9	167,9	-0,95 %
WAPNIOWE - zł/t													
Wapno dolomitowe								55,6			55,6	55,6	0,00 %
Wapno nawozowe 61-70% CaO								129,6			129,6	129,6	0,00 %

WAPNOWANIE - POPRAWĄ JAKOŚCI GLEB W WOJEWÓDZTWIE ŚLĄSKIM

Zagadnienia dotyczące jakości gleb w województwie śląskim, są ważnym elementem dbałości o środowisko przyrodnicze i właściwe warunki produkcji rolnej w naszym regionie.

Nieoddiś wiadomo jakie negatywne skutki wywarł w minionych dziesięcioleciach prężnie rozwijający się przemysł, rozwój infrastruktury, transport itp., na życie mieszkańców miast i terenów wiejskich.

Prowadzony od lat przez Okręgową Stację Chemiczno-Rolniczą w Gliwicach monitoring dotyczący stanu gleb pod względem zanieczyszczeń spowodowanymi metalami ciężkimi, kwaśnymi deszczami, emisją pyłów i gazów, prowadzący w prosty sposób do obniżenia wartości pH, czyli wzrostu kwasowości gleb, uwidocznili rozmiar i skalę degradacji środowiska naturalnego w tej części kraju.

Z poczynionych obserwacji wynika jasno, że gleby województwa śląskiego są w przeważającej części kwaśne, w przedziale od bardzo kwaśnych, poprzez kwaśne do lekko kwaśnych. Taki stan rzeczy może w krótkim czasie skutkować dalszą degradacją środowiska oraz pogorszeniem się warunków gospodarowania na terenach użytkowanych rolniczo.

Stąd zaistniała potrzeba zastosowania prostej i skutecznej metody wapnowania zakwaszonych gleb występujących na terenie naszego województwa, a w szczególności na terenie gospodarstw rolnych, które takie gleby w przeważającej części posiadają.

Wykazano, że w województwie śląskim konieczne lub potrzebne jest zastosowanie wapnowania na ponad 54% gleb naszego regionu.

Dodatkowo biorąc pod uwagę kategorię agromiczną gleb, gdzie około 86% to gleby średnie i ciężkie, potrzeba uregulowania odczynu glebowego staje się jeszcze bardziej oczywista i niezbędna.

Przedsięwzięcie to jest nie tylko znaczące obszaru, ale także jest dużym wyzwaniem finansowym dla rolników w zakresie zakupu składnika nawozowego - wapna.

Śląska Izba Rolnicza jako organ samorządowy rolników od dawna czyniła starania, aby rozwiązać ten problem dla swoich członków i uzyskać wsparcie w tym zakresie.

Sprzymierzeńcem tej inicjatywy stał się Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach. Rozumiejąc wielkość i ważkość problemu z punktu widzenia środowiska naturalnego i działań proekologicznych, popartą analizą naukową takiego stanu rzeczy - przyznał dofinansowanie w formie dotacji w kwocie 2 mln złotych na realizację zadania: "Wapnowanie gleb kwaśnych i bardzo kwaśnych na terenie województwa śląskiego".

Z przedstawionej na stronie internetowej Funduszu informacji wynika, że dotacja wyniesie **75 złotych do każdej tony zakupionego składnika nawozowego w przeliczeniu na CaO**.

Skorzystają z tego rolnicy posiadający w swoim gospodarstwie gleby kwaśne i bardzo kwaśne, na podstawie wykonanej uprzednio analizy gleby przez Okręgową Stację Chemiczno-Rolniczą w Gliwicach. Tam też uzyskują stosowne zaświadczenie wraz z zaleceniami odnośnie wapnowania.

Na chwilę obecną trwają jeszcze ostatnie ustalenia co do formy przeprowadzenia tego przedsięwzięcia oraz rozliczenia dotacji między beneficjentem a Funduszem.

Doceniając inicjatywę i celowość podjętego działania należy mieć nadzieję, że obecny pilotażowy charakter akcji, obejmujący około 9000 ha użytków rolnych, będzie w razie potrzeby kontynuowany w kolejnych latach i jak obecnie znajdzie podobne wsparcie finansowe dla dobra środowiska i ogółu.

Maurycy Hankiewicz
Redaktor naczelny

na podstawie www.wfosigw.gov.pl

POŻYTKI PSZCZELE - LIPY

Lipa – piękne, ozdobne drzewo. W przeszłości uważana za drzewo święte, budziła ogromny szacunek. Gdy rodziło się dziecko lipę sadzono koło domu, miała go chronić przed złymi mocami i przynosić mu szczęście. Drzewo to było symbolem sielskiego wiejskiego stylu życia. Piękne kwiaty o przyjemnej woni wieczorową porą stanowiły natchnienie dla artystów, poetów. **Gościu, siądź pod mym liściem, a odpocznij sobie** - zapraszał nasz narodowy wieszcz Jan z Czarnolasu.

OPIS DRZEWA

Lipa jest drzewem należącym do rodziny lipowatych. Jej łacińska nazwa to *Tilia L.* Drzewa dorastają do wysokości 40 metrów, a ich żywotność sięga nawet 500 lat. Charakteryzują się gęstą, regularną, kulistą elipsową, piramidalną lub stożkową koroną. Liście długoogonkowe wielkości od kilku do kilkunastu cm, o blaszce często niesymetrycznej, w nasadzie sercowatej lub uciętej, brzegiem piłkowane. Kwiaty barwy żółtawej lub żółtawobiałej, silnie, przyjemnie pachnące, zebrane w baldachogrona. Występuje ich około 40 gatunków w Europie, Azji i Ameryce. Są drzewami ozdobnymi. W kraju w stanie naturalnym rosną dwa gatunki: **lipa szerokolistna i lipa drobnolistna**. W parkach, na osiedlach, w miastach, przy drogach spotyka się gatunki obce, jak: **lipa amerykańska, lipa srebrzysta** zwana też węgierską oraz mieszance jak: **lipa krymska, holenderska, warszawska, kwietna** oraz inne. Spotyka się też gatunki lip azjatyckich późno kwitnących jak: **lipa mongolska, japońska, wonna** itp.

Gatunki lip **rozmnaża się** z nasion, natomiast mieszance poprzez okulizację i szczepienie na siewkach lipy szerokolistnej lub drobnolistnej. Lipa jest dość kłopotliwym gatunkiem ozdobnych drzew w produkcji szkółkarskiej, wymaga 5-8 lat uprawy w szkółce.

ZASTOSOWANIE W ZIELARSTWIE

W medycynie naturalnej lipa wykorzystywana była jako środek napotny, uspokajający, przeciwzapalny, przeciwskurczowy. Surowcem wykorzystywanym w zielarstwie są - kwiaty, liście, pędy i drewno lipowe. Głównymi związkami leczniczymi są - flawonoidy, olejek eteryczny oraz związki śluzowe. Kwiaty lipy stosowane są w chorobach górnych dróg oddechowych lub grypy, jako środek napotny, szczególnie podczas gorączki. Ślasy, które są zawarte w naparze działają osłaniająco, zmiękczańco, przeciwkaszlowo i łagodząco na podrażnienia błony śluzowej przewodu pokarmowego i gardła. Flawonoidy, olejek eteryczny i glikozydy fenolowe lipy mają właściwości uspokajające i rozkurczowe.

Z drewna lipowego produkowany jest leczniczy węgiel, stosowany w leczeniu biegunki, zatruc i niestrawności.

Liście i pędy zawierają substancje o działaniu moczopędnym, wzmacniającym naczynia krwionośne, przeciwzapalnym i antyseptycznym. Obniżają ciśnienie krwi.

Okres kwitnienia lip to czerwiec i lipiec. Kwiaty lipy zbiera się gdy rozkwitnie 2/3 kwiatów, aż do zakończenia kwitnienia. Ważne jest, aby pamiętać o właściwym momencie, ponieważ od trzeciego dnia po zakwitnięciu tracą swoje cenne właściwości. Kwiatostany suszy się z dala od słońca, natomiast biel (biała warstwa drewna pod korą) w przewiewnych miejscach.

WARTOŚĆ PSZCZELARSKA

Lipy zaliczane są do najcenniejszych roślin miododajnych. Dostarczają nektar, pyłek, a także bardzo często w czasie ich kwitnienia występuje na liściach spadź. Wydajność cukrowa z 1 ha (przy 100 około 30 letnich drzewkach na tej powierzchni) wynosi 100-600 kg, średnio ok. 200 kg, pyłkowa zaś 10-100 kg, średnio 40 kg. Obnóża pyłkowe z lipy mają barwę zielonkawą. Okres kwitnienia jednego gatunku trwa od 2 do 3 tygodni. Natomiast odpowiednio dobrane taksony lip mogą dostarczyć pszczołom pożytku od połowy czerwca do początku sierpnia. Nektarowanie lip zależy od warunków pogodowych. Sprzyja temu ciepła, słoneczna pogoda, dostatek wilgoci w glebie. Wówczas pszczoły odwiedzają kwiaty od wczesnego rana do późnego wieczora. Natomiast gwałtownie spada ilość nektaru u lip rosnących w cieniu. Co do wymagań glebowych - lubią gleby żwiższe, a jeśli gleby lżejsze to niezbyt ubogie i niezbyt suche. Obficie kwitną na stanowiskach słonecznych.

Literatura podaje, iż mniej polecane są dla pszczelarstwa lipy:

- Lipa amerykańska, ze względu na słabe przystosowanie do naszego klimatu, często przemarza.
- Lipa srebrzysta ma zapach bardzo intensywny, nektar niekiedy bywa odurzający dla pszczoł.
- Lipa długoogonowa ma zapach odurzający źle znoszony przez ludzi, nektar trujący dla owadów.

MIÓD LIPOWY

Uważany jest za jeden z najlepszych odmianowych miodów nektarowych. Może mieć barwę bardzo jasną, prawie białą poprzez nieco ciemniejszą, aż do bursztynowej z zielonkawym odcieniem. Barwa miodu uzależniona jest od ilości występującej domieszki spadz, która zwykle towarzyszy nektarowaniu lipy i występuje w tej odmianie miodu. Miód ten odznacza się dość silnym i przyjemnym aromatem podobnym do zapachu kwiatów. W smaku jest on dość ostry, często lekko gorzkawy. W wyniku krystalizacji przyjmuje postać drobnopowidkową, niekiedy krupowatą. W skład miodu lipowego wchodzi związki występujące w kwiatkach lipy. Miód lipowy odznacza się dużą aktywnością antybiotyczną, posiada wysokie wartości inhibinowe, co świadczy o silnym działaniu na drobnoustroje. Ze względu na różnorodność zawartych w nim składników oraz korzystne cechy organoleptyczne znajduje szerokie zastosowanie zarówno w odżywianiu, jak i w lecznictwie. W zakresie działa-

nia leczniczego miód lipowy uważany jest powszechnie za najlepszy środek przy przeziębieniu, grypie, w chorobach przebiegających z wysoką temperaturą, schorzeniach dróg oddechowych. Produkt ten ma działanie napotne, przeciwgorączkowe, przeciwskurczowe, przeciwkaszlowe i wykrztuśne. Właściwości napotne miodu wzmacnia się po podaniu z ciepłym naparem z kwiatu lipowego. Można też miód stosować samodzielnie, jak również w połączeniu z ciepłym mlekiem i masłem, sokiem z cytryny, sokami z warzyw, a także z naparami z surowców zawierających śluz.

Oprócz zastosowania w pszczelarstwie i ziołarstwie, **drewno lipowe** jako, że jest miękkie i lekkie może służyć do wyrobów rzeźbiarskich, desek kreślarskich itp.

Źródło:

1. O potrzebie i możliwościach poprawy pożytków pszczelich, B. Jabłoński,
2. Lipy w taśmie pokarmowej pszczół, E. Buczyński
3. Medycyna dawna i współczesna, H. Różański,
4. Pożytki pszczela zapylanie i miododajność roślin, M. Lipiński
5. Miesięcznik - Pszczelarstwo 2007, Rozmnażanie lip przez okulizację i szczepienie, K. Wieteska
6. Leczenie miodem, B. Kędzia, E.H. Kędzia,
7. www.ekolas.pl, www.pszczoly.pl

Barbara Czarnecka

Dział Przedsiębiorczości, Wiejskiego Gospodarstwa
Domowego i Agroturystyki

ZASADY REJESTRACJI PRODUKTÓW TRADYCYJNYCH I REGIONALNYCH W UNII EUROPEJSKIEJ (część II)

ZASADY UZYSKIWANIA ZNAKU CHRONIONEJ NAZWY POCHODZENIA (CHNP) LUB CHRONIONEGO OZNACZENIA GEOGRAFICZNEGO (CHOG)

Do prowadzonego przez Komisję Europejską rejestru chronionych nazw pochodzenia i chronionych oznaczeń geograficznych wpisuje się produkty, których wysoka jakość jest związana z cechami regionu, w jakim są wytwarzane. Obowiązuje zasada, że wyjątkowe cechy regionu nie mogą być własnością jednostki, dlatego do złożenia wniosku o rejestrację ChNP lub ChOG uprawniona jest „grupa”.

W niektórych przypadkach osoba fizyczna lub prawna może być traktowana jako grupa.

Chronione Oznaczenie
Geograficzne

Chroniona Nazwa
Pochodzenia

Chroniona Nazwa
Pochodzenia

*Z życia: Przykładem jest zgłoszony w styczniu 2008 r. wniosek o rejestrację **chleba prądnickiego** jako ChOG. Tradycja wypieku tego chleba na terenie Krakowa jest bardzo stara, ale obecnie wypieka go tylko jeden producent.*

(Nie znaczy to bynajmniej, że producentem chleba prądnickiego będzie jeden producent. Każdy inny producent, który będzie produkował go na wyznaczonym obszarze i zgodnie ze specyfikacją, będzie miał prawo do używania nazwy i znaku. Nie wolno formułować specyfikacji w sposób wykluczający innych z produkcji).

CHRONIONA NAZWA POCHODZENIA

Można ją zarejestrować dla produktu, którego cały proces produkcji odbywa się na zdefiniowanym obszarze geograficznym oraz którego jakość lub cechy charakterystyczne są w istotnej lub wyłącznej mierze заслуżą środowiska geograficznego, na które składają się czynniki naturalne i ludzkie.

Chroniona Nazwa
Pochodzenia

W szczególnych przypadkach surowce do wyrobu produktu mogą pochodzić z obszaru bardziej rozległego, pod warunkiem, że jest on ściśle określony oraz są szczególne warunki produkcji surowców, a także system kontroli gwarantujący spełnienie powyższych wymagań.

Z życia: Rozporządzeniami Komisji (WE) **bryndza podhalańska** 11.06.2007 (jako pierwszy polski produkt), następnie **oscypek** w 2008 r. i **redykołka, wiśnia nadwiślanka** w 2009 r. oraz **podkarpacki miód spadziowy** w 2010 r. zostały zarejestrowane w rejestrze chronionych nazw pochodzenia i chronionych oznaczeń geograficznych jako Chronione Nazwy Pochodzenia.

CHRONIONE OZNACZENIE GEOGRAFICZNE

Chronione Oznaczenie
Geograficzne

Może je otrzymać produkt, którego przynajmniej jeden z etapów procesu produkcyjnego ma miejsce na określonym obszarze geograficznym oraz którego jakość, renoma lub inna cecha charakterystyczna może być przypisana temu pochodzeniu geograficznemu.

Z życia: Odpowiednimi Rozporządzeniami Komisji (WE) **miód wrzosowy z Borów Dolnośląskich i rogal świętomarciński** w 2008 r., a **wielkopolski ser smażony, andruty kaliskie i truskawka kaszubska** w 2009 r. **fasola korczyńska, miód kurpiowski, suska sechlońska, kielbasa lisiecka, śliwka szydlowska, obwarzanek krakowski, i jabłka łuckie** w 2010 r., zostały zarejestrowane w rejestrze chronionych nazw pochodzenia i chronionych oznaczeń geograficznych jako Chronione Oznaczenia Geograficzne.

W przypadku ChNP związek produktu z obszarem jest ściślejszy (cały proces produkcji na obszarze) niż w przypadku ChOG (1 z etapów produkcji na obszarze), ale w jednym i drugim

przypadku jakość produktu wiąże się z obszarem jego wytwarzania.

Produkty zarejestrowane jako ChOG lub ChNP podlegają ochronie, gdyż producenci podobnych produktów spoza obszaru określonego w specyfikacji jako obszar wytwarzania tych produktów nie mogą używać nazwy produktu zarejestrowanego ani znaku ChNP lub

ChOG. Widzimy więc, że spełnienie nieraz trudnych warunków zapisanych w specyfikacji produktu i zarejestrowanie go jako ChNP lub ChOG stwarza jednocześnie producentom wyjątkowe, korzystne warunki rynkowe.

Specyfikacja produktu zgłaszane go w celu uzyskania ChNP lub ChOG może być bardziej lub mniej szczegółowa. Obligatoryjnie musi zawierać następujące elementy:

- nazwę produktu zawierającą nazwę pochodzenia lub oznaczenie geograficzne;
- opis produktu zawierający skład surowcowy i główne właściwości fizyczne, chemiczne, mikrobiologiczne i organoleptyczne;
- określenie obszaru geograficznego wytwarzania produktu;
- dowód pochodzenia – opis sposobu postępowania grupy producentów w celu zapewnienia autentyczności i wysokiej jakości produktu;
- opis metody otrzymywania produktu;
- informacje dotyczące pakowania, gdy pakowanie jest konieczne do zachowania jakości;
- wskazanie na związek pomiędzy jakością produktu a środowiskiem geograficznym lub pochodzeniem geograficznym;
- nazwy, adresy i zadania jednostek certyfikujących przeprowadzających kontrole zgodności z wymogami specyfikacji;
- szczególne zasady etykietowania produktu.

Znak Chroniona Nazwa Pochodzenia lub Chronione Oznaczenie Geograficzne jest przyznawany produktowi rolnemu lub środkowi spożywczemu uznanemu przez Wspólnotę ze względu na jego specyficzny charakter, przy czym:

- „nazwa pochodzenia” oznacza nazwę regionu, określonego miejsca lub – w wyjątkowych przypadkach – kraju, która służy do oznaczenia produktu rolnego lub środka spożywczego:
 - pochodzącego z tego regionu, określonego miejsca lub kraju,

którego jakość lub cechy charakterystyczne są w istotnej lub wyłącznej mierze zasługą środowiska geograficznego, na które składają się czynniki naturalne i ludzkie, oraz

- którego produkcja, przetwarzanie i przygotowywanie mają miejsce na określonym obszarze geograficznym;
- „**oznaczenie geograficzne**” oznacza nazwę regionu, określonego miejsca lub – w wyjątkowych przypadkach – kraju, która służy do oznaczenia produktu rolnego lub środka spożywczego: pochodzącego z tego regionu, określonego miejsca lub kraju, oraz którego określona jakość, renoma lub inna cecha charakterystyczna może być przypisana temu pochodzeniu geograficznemu, oraz
 - którego produkcja lub przetwarzanie, lub przygotowywanie mają miejsce na określonym obszarze geograficznym.

Kontrola jakości producentów tradycyjnych i regionalnych

Grupa producentów zobowiązana jest podać we wniosku nazwę i adres jednostki certyfikującej, która będzie przeprowadzała **kontrolę zgodności wytwarzania ze specyfikacją produktu**. Koszt takiej kontroli ponosi producent, ale posiadając już znak GTS, ChNP lub ChOG, może skorzystać z dofinansowania. Upoważnione jednostki certyfikujące przeprowadzają kontrole u producentów i w zależności od ich wyniku wydają im lub cofają certyfikaty zgodności, potwierdzające zgodność procesu wytwarzania ze specyfikacją.

Zgłaszane do rejestracji GTS, ChNP i ChOG produkty muszą charakteryzować się ponadprzeciętną jakością. Produkty żywnościowe muszą oczywiście spełniać obowiązujące wymagania sanitarno-higieniczne i weterynaryjne, natomiast opisywany tryb kontroli dotyczy wyłącznie kontroli potwierdzającej wyjątkowość produktu i sposób jego wytwarzania zgodny ze specyfikacją podaną we wniosku.

Przy składaniu wniosku nie są wymagane certyfikaty zgodności, ponieważ wniosek składa grupa producentów, która zastrzega sposób wytwarzania obowiązujący dla całej grupy. Natomiast **wytwarzanie zgodnie ze specyfikacją jest indywidualnym**

obowiązkiem każdego członka grupy, który też indywidualnie uzyskuje certyfikat zgodności.

Kontrola w celu otrzymania certyfikatu odbywa się na wniosek producenta, ale to we wniosku złożonym przez grupę określony jest zakres i częstotliwość kontroli zgodności procesu produkcji ze specyfikacją.

Tak więc producent chcąc używać nazwy i znaku, może wprawdzie nie należeć do grupy producentów, ale musi poddawać się kontroli instytucji wskazanej we wniosku grupy i z określoną we wniosku częstotliwością.

Kontrola może być przeprowadzona przez Wojewódzkiego Inspektora Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (WIJHARS) bądź przez upoważnioną przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi jednostkę certyfikującą.

W zależności od tego, przez kogo przeprowadzana jest kontrola, producent otrzymuje inny rodzaj dokumentu:

- WIJHARS wystawia **świadcstwo jakości potwierdzające zgodność procesu produkcji produktu rolnego lub środka spożywczego ze specyfikacją**; (Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie wzoru świadectwa jakości potwierdzającego zgodność procesu produkcji produktu rolnego lub środka spożywczego ze specyfikacją z dnia 27 maja 2009 r. (Dz. U. nr 91, poz. 747).
- Upoważniona jednostka certyfikująca wystawia **certyfikat zgodności**.

Wykaz upoważnionych jednostek i więcej informacji można znaleźć na stronie IJHARS: www.ijhar-s.gov.pl.

Oprócz kontroli zapisanych w specyfikacji produktu grupa producentów powinna przedstawić informacje dotyczące dowodu pochodzenia, czyli przyjętego przez grupę sposobu postępowania gwarantującego, że produkt rolny lub środek spożywczy pochodzi z określonego obszaru geograficznego. Zabezpieczenie dowodu pochodzenia ma na ogół

miejsce przy określaniu sposobu pakowania i etykietowania produktu. Dowód pochodzenia wymaga wypracowania przez grupę producentów mechanizmu samokontroli, który gwarantuje wyeliminowanie uchybień i nadużyć poszczególnych członków grupy,

gdyby takie się zdarzyły – tak by chronić jakość produktu, jego ugruntowaną markę, a w konsekwencji – otrzymane oznaczenie europejskie.

Samokontrola jest istotna, bowiem przy wytwarzaniu produktów znanego pochodzenia lub tradycyjnych, których jakość i renoma związane są z regionem i jego kulturą, uchybienie ze strony jednego producenta może doprowadzić do zepsucia marki, którego skutki odczuje cała grupa.

W przypadku, gdy produkt nie jest wytwarzany zgodnie ze specyfikacją, Komisja Europejska może nawet wszcząć procedurę cofnięcia rejestracji.

Dlatego ważny jest taki wybór formy organizacyjnej grupy, która pozwoli na wypracowanie mechanizmów samokontroli, zaakceptowanych i realizowanych przez członków grupy.

Zarejestrowana nazwa i znak mogą być używane przez każdego producenta, także spoza grupy składającej wniosek, jeśli wytwarza produkt zgodnie ze specyfikacją, co stwierdza podczas kontroli jednostka certyfikująca. (W praktyce jednak używanie znaku przez producenta nienależącego do grupy jest raczej mało prawdopodobne, gdyż musi on, z określoną przez grupę częstotliwością, poddawać się kontroli jednostki certyfikującej, również wskazanej przez grupę.)

Również zasady samokontroli, związane z dowodem pochodzenia, obowiązują wszystkich producentów i praktycznie uniemożliwiają wytwarzanie produktu zgodnie ze specyfikacją, bez ścisłej współpracy z grupą producentów.

Na przykład producenci wytwarzanego na danym terenie zarejestrowanego miodu deklarują, ile mają uli na tym terenie, jaka jest wielkość produkcji każdego z nich, ile będzie sprzedawanych w danym roku słoików, i zamawiają jako grupa, a potem dystrybuują wśród członków grupy, odpowiednią liczbę numerowanych etykiet. Otrzymana liczba etykiet odpowiada wielkości produkcji danego producenta, który za pomocą prowadzonej dokumentacji może wykazać, że wyprodukował zadeklarowaną ilość miodu w warunkach i w sposób odpowiadający zarejestrowanej specyfikacji.

Kontrole służą konsumentom – zapewniają należyłą jakość produktów – oraz producentom – zapewniają ochronę ich produktów i eliminują

nieuuczciwą konkurencję. W tym celu w Polsce zostały wprowadzone odpowiednie przepisy karne.

(Na mocy art. 57 i art. 58 ustawy z 17 grudnia 2004 r. o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych używanie niezgodnie ze specyfikacją nazwy produktu zgłoszonego do rejestracji w Komisji Europejskiej lub nazwy i znaku produktu zarejestrowanego w Komisji Europejskiej albo wytwarzanie go niezgodnie ze specyfikacją podlega karze grzywny lub nawet pozbawienia wolności).

Informacje dodatkowe:

1. „Grupa”: Zgodnie z rozporządzeniem 510/2006 w skład grupy, oprócz producentów, mogą także wchodzić inne zainteresowane strony. Zgodnie z rozp. wykonawczymi do rozporządzenia 510/2006 (rozp. Komisji (WE)NR 1898/2006 określające szczegółowe zasady stosowania rozp. Rady (WE) nr 510/2006 w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych) osoba fizyczna lub prawna może być traktowana jako grupa, jeśli spełnione są następujące 2 warunki:

- osoba ta jest jedynym producentem na danym obszarze geograficznym mającym zamiar złożyć wniosek;
- wyznaczony obszar geograficzny posiada charakterystykę odróżniającą go w zauważalny sposób od obszarów sąsiednich lub charakterystyka danego produktu odróżnia go od produktów wytwarzanych w obszarach sąsiednich.

Ciąg dalszy w następnym numerze „Śląskich Aktualności Rolniczych”

Literatura:

1. Zofia Winawer, Henryk Wujec „Tradycyjne i regionalne produkty wysokiej jakości we wspólnej polityce rolnej”, Warszawa 2010.

Teresa Opyrchal
Dział Przedsiębiorczości Wiejskiego
Gospodarstwa Domowego
i Agroturystyki

„ZALESIANIE GRUNTÓW ROLNYCH I ZALESIANIE GRUNTÓW INNYCH NIŻ ROLNE”

Od 1 czerwca ARiMR przyjmuje wnioski o pomoc na zalesianie z działania PROW 200-2013 „Zalesianie gruntów rolnych i zalesianie gruntów innych niż rolne”

Rolnicy, którzy zdecydują się posadzić las na swoich gruntach, mogą otrzymać na realizację tego zadania pomoc z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

1 czerwca 2011 roku rusza nabór wniosków o przyznanie pomocy z działania „Zalesianie gruntów rolnych i zalesianie gruntów innych niż rolne” finansowanego z PROW 2007-2013. Wnioski można składać w biurach powiatowych ARiMR do 1 sierpnia br.

W tegorocznych zasadach przyznawania pomocy z tego działania, wprowadzonych poprzez nowelizację rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, zaszyły pewne zmiany, które są korzystne dla rolników. Najważniejsza z nich to zwiększenie maksymalnej powierzchni gruntów przeznaczonych do zalesienia. Według nowych przepisów jeden beneficjent w całym okresie realizacji PROW 2007-2013 może posadzić las na powierzchni do 100 ha. Dotychczas była możliwość zalesienia maksymalnie 20 ha. Inną istotną zmianą jest możliwość zalesienia gruntu o powierzchni poniżej 0,5 ha jeśli dany grunt graniczy z lasem, przy czym minimalna powierzchnia gruntu do zalesienia to 0,1 ha.

Pomoc finansowa na **zalesianie gruntów rolnych** udzielana jest w trzech transzach:

- Wsparcie na zalesianie
- Premia pielęgnacyjna
- Premia zalesieniowa

Pierwsza z nich to **wsparcie na zalesienie**, czyli jednorazowy ryczałt za poniesione koszty zalesienia i ewentualnie ogrodzenia uprawy leśnej, wypłacany w pierwszym roku po wykonaniu zalesienia. Kwota pomocy przyznawanej w ramach wsparcia na zalesianie wynosi od 4160 do 6260 zł/ha. Dodatkowo można również uzyskać płatność za wykonanie zaleconego przez nadleśniczego, ogrodzenia młodej uprawy leśnej 2-metrową siatką metalową, w kwocie 2590 zł/ha lub 6,50 zł za metr bieżący wykonanego ogrodzenia.

Rolnikowi przysługuje również **premia pielęgnacyjna**, czyli zryczałtowana płatność do hektara zalesionych gruntów, z tym, że jest ona wypłacana, co roku przez 5 lat. Wysokość wypłacanej premii obejmuje koszty prac pielęgnacyjnych określonych w planie zalesienia, w tym przede wszystkim: odchwaszczenie, czyszczenie wcześnie oraz ochronę sadzonek przed zwierzyną. Kwota pomocy przyznawanej rocznie w ramach premii pielęgnacyjnej wynosi 970 lub 1360 zł/ha. Dodatkowo można również w ciągu roku uzyskać płatność za zastosowanie zaleconych przez nadleśniczego, indywidualnych środków

ochrony uprawy leśnej przed zwierzyną, w wysokości od 190 do 700 zł/ha.

Równoległe z premią pielęgnacyjną rolnik może otrzymywać **premię zalesieniową**. Jest to zryczałtowana płatność do hektara zalesionych gruntów, wynikająca z utraconych dochodów z tytułu przekształcenia gruntów rolnych na grunty leśne. Premia zalesieniowa jest wypłacana dłużej niż premia pielęgnacyjna, bo można ją otrzymywać przez 15 lat od założenia uprawy leśnej. Otrzymują ją tylko ci, którzy udokumentowali, że co najmniej 25% dochodów czerpią z rolnictwa. Kwota pomocy przyznawanej rocznie w ramach premii zalesieniowej wynosi 1580 zł/ha.

Natomiast pomoc na zalesianie **gruntów innych niż rolne** składa się z 2 transz:

- Wsparcie na zalesienie
- Premii pielęgnacyjnej.

Wsparcie na zalesienie, czyli jednorazowy ryczałt za poniesione koszty zalesienia i ewentualnie ogrodzenia uprawy leśnej, wypłacany w pierwszym roku po wykonaniu zalesienia. Kwota pomocy przyznawanej w ramach wsparcia na zalesianie wynosi od 1700 (w przypadku zalesienia z wykorzystaniem sukcesji naturalnej) do 6260 zł/ha. Dodatkowo można również uzyskać płatność za wykonanie zaleconego przez nadleśniczego, ogrodzenia młodej uprawy leśnej 2-metrową siatką metalową, w kwocie 2590 zł/ha lub 6,50 zł za metr bieżący wykonanego ogrodzenia.

Premia pielęgnacyjna, czyli zryczałtowana płatność do hektara zalesionych gruntów, wypłacana co roku przez 5 lat. Wysokość premii obejmuje koszty prac pielęgnacyjnych określonych w planie zalesienia, w tym przede wszystkim: odchwaszczenie, czyszczenie wcześnie oraz ochronę sadzonek przed zwierzyną. Kwota pomocy przyznawanej w ramach premii pielęgnacyjnej wynosi rocznie od 970 do 2050 zł/ha. Dodatkowo można również uzyskać w ciągu roku płatność za zastosowanie zaleconych przez nadleśniczego, indywidualnych środków ochrony uprawy leśnej przed zwierzyną, wysokości od 190 do 700 zł/ha.

Wszelkie informacje na temat uruchamianego wsparcia oraz procedur ubiegania się o środki przez beneficjenta są dostępne na stronie internetowej Agencji

www.arimr.gov.pl

oraz w biurach powiatowych ARiMR.

Źródło : ARiMR w Częstochowie

Maurycy Hankiewicz
Redaktor Naczenly

PRZYPOMINAMY, RADZIMY W CZERWCU

SAD

- Czerwiec jest miesiącem intensywnych przyrostów pędów młodych drzewek, dlatego kontynuujemy formowanie koron drzew. Młode przyrosty o długości 15-20 cm odginamy do poziomego położenia za pomocą klamerek do bielizny (najlepiej drewnianych). Pędy dłuższe można obciążać ciężarkami lub wiązać do palików.
- Wilki, pędy zagęszczające korony drzew, zwłaszcza starszych jabłoni i gruszy, usuwamy nad piątym pąkiem lub wyłamujemy u nasady. Wyłamywanie wilków ogranicza tworzenie się nowych.
- W czerwcu skracamy (osłabiamy wzrost) silnie rosnące pionowo pędy śliw, które wyrastają na starszych gałęziach. Gdy pędy osiągną długość około 20-25 cm, należy je skrócić o 8-10 cm. Ma to zmusić roślinę do wytworzenia pąków kwiatowych. Jeśli pędy nie zostaną przycięte, to wiosną trzeba będzie je wyciąć.
- W dalszym ciągu usuwamy z koron drzew i krzewów pędy z objawami mączniaka.
- W uprawie malin wycinamy najłabsze odrosty korzeniowe, regulując w ten sposób liczbę pędów w krzewie.
- Wycinamy także odrosty korzeniowe leszczyny prowadzonej w formie piennej.
- Najdalej do połowy miesiąca można zasiląć drzewa i krzewy nawozami azotowymi, pod warunkiem, że nie zastosowano pełnej dawki azotu wiosną. W czerwcu przypada okres dużego zapotrzebowania roślin na azot (szybki wzrost zawiązków owocowych i formowania się pąków kwiatowych na rok następny), dlatego warto zadbać o właściwe nawożenie roślin. Nawozy należy rozsiewać w promieniu korony. Uwaga! zbyt późne zastosowanie saletry amonowej może opóźnić zakończenie wegetacji jesienią - drzewa i krzewy nie będą dostatecznie przygotowane do zimowania.
- W młodym sadzie zaleca się ściółkowanie gleby wokół roślin trocinami drzew iglastych, przekompostowaną korą lub obornikiem. Zastosowana ściółka ograniczy zachwaszczenie i parowanie wody z gleby.
- W okresie długotrwałej suszy pamiętamy o solidnym podlewaniu młodych drzew i krzewów oraz truskawek, które w czasie kwitnienia i dorostania owoców mają duże zapotrzebowanie na wodę. Truskawki staramy się podlewać w międzyrzędzia, ponieważ zraszanie z góry sprzyja rozwojowi chorób grzybowych, zwłaszcza szarej pleśni.
- W celu ograniczenia drobnienia owoców i przemienego owocowania poleca się wykonać (po opadzie świętojańskim) ręczne przerzedzanie zawiązków owoców jabłoni i gruszy zostawiając najładniejsze owoce co 15-20 cm. Do dobrego plonowania śliw wystarczy pozostawienie zawiązków na pędzie co 10 cm. W pierwszej kolejności przerzedzamy odmiany najwcześniejsze. Tendencje do przemienego owocowania mają m.in.: jabłonie - Oliwka żółta, Antonówka, Spartan, Fantazja; grusze - Lipcówka kolorowa, Faworytka. Brzoskwinie przerzedzamy, gdy zawiązki osiągną wielkość orzecha laskowego. Przerzedzanie daje dobre efekty w sadzie dobrze nawożonym i chronionym przed chorobami i szkodnikami. Uwaga! ważna technika wykonania zabiegu (nie zrywamy zawiązków z szypułką, szypułka ma sama odpaść z pędu).
- W uprawie winorośli, gdy owoce osiągną wielkość ziarna grochu, poleca się także wykonać przerzedzanie gron, dzięki czemu owoce będą bardziej dorodne.
- Od końca maja do jesieni wykonujemy cięcie letnie winorośli. Usuwamy pędy bez kwiatostanów oraz regulujemy liczbę pędów owocujących w krzewie. Na 1mb szpaleru lub 1 m² uprawy powinno przypadać 6-12 pędów owocujących. Pod koniec miesiąca można zacząć uszczykiwać silnie rosnące pędy nad 6-10 liściem powyżej ostatniego grona.
- Pamiętajmy o drzewach po przeszczepieniu. W czerwcu na drzewach szczepionych wiosną luzujemy (przecinamy folię) wiązania wykonane w czasie szczepienia drzew. Wrośnięcie wiązania w korę spowoduje zahamowanie wzrostu przeszczepionych gałęzi. W celu ochrony przed wyłamaniem (zrazy są jeszcze słabo zrośnięte) zaszczepione zrazy przywiązujemy do podpórek. W zależności od potrzeby, wilki wyrastające na przeszczepionych gałęziach usuwamy lub uszczykujemy. Pod koniec miesiąca uszczykujemy także wierzchołki zaszczepionych zrazów o 1/4 do 1/3 ich długości, zabezpieczając je przed wyłamaniem w czasie silnych wiatrów.
- W dalszym ciągu prowadzimy ochronę jabłoni i gruszy przed parchem stosując preparaty: Kaptan Plus 71,5 WP, Score 250 EC, Zato 50 WG lub Delan 700 WG. Ochrona drzew przed parchem w warunkach ogrodów przydomowych i działkowych jest bardzo trudna. Infekcji parcha sprzyjają wysokie temperatury i opady deszczu.
- Wiśnie i czereśnie opryskujemy preparatami przeciwko drobnej plamistości drzew pestkowych. Wiśnie: Syllit 65 WP, Kaptan Plus 71,5 WP, Score 250 EC, Topsin M 500 SC. Czereśnie: tylko Syllit 65 WP. Preparat Kaptan Plus 71,5 WP zabezpiecza jednocześnie owoce wiśni przed gorzką zgnilizną. Szczególnie wrażliwa na tą chorobę grzybową jest wiśnia odmiany Łutówka. Gdy panuje wilgotna pogoda należy

wykonać 2-3 zabiegi co 14 dni. W celu ograniczenia patogena poleca się usuwać opadające liście. Zaniechanie ochrony przeciwko drobnej plamistości, gdy na drzewach widać już pierwsze objawy porażenia na najstarszych liściach w dolnej partii korony lub gdy porażenie drzew w poprzednim sezonie było znaczne, może doprowadzić do całkowitej defoliacji drzew (opadnięcia liści) w okresie zbioru owoców lub w połowie lata. Drzewa pozbawione przedwcześnie liści są osłabione, gorzej zimują, rosną i plonują.

- W sadach, w których w poprzednich sezonach występowało duże porażenie brunatną zgnilizną drzew ziarnkowych (jabłonie, grusze), tuż po czerwcowym opadzie zawiązków poleca się wykonać oprysk preparatem Pomarsol F 80 WG lub Sadoplon 75 WP. Na odmianach późnych zabieg powtórzyć 2-3 razy co 14 dni, zwłaszcza w rejonach występowania choroby.
- Na początku czerwca w sadach śliwowych zagrożonych brunatną zgnilizną drzew pestkowych wykonać opryski preparatem Horizon lub Orius lub Topsin M 500 SC. Zabieg powtórzyć przed zbiorem zachowując okres karencji. Topsin ogranicza również dziurkowatość liści drzew pestkowych.
- Najgroźniejszymi szkodnikami drzew owocowych w czerwcu są owocówki powodujące robaczywienie jabłek i śliw oraz nasionnica trześniówka, która powoduje robaczywienie późnych odmian czereśni i wiśni.
- Potrzebę zwalczania owocówek należy ustalić na podstawie stopnia opanowania owoców w poprzednim roku. Stare drzewa, których pnie pokrywa spękana kora są silniej opanowane przez tego szkodnika, bowiem jest to doskonałe miejsce jego zimowania.
- W czerwcu zabieg chemiczny przeciwko owocówce jabłkówek należy wykonać w stadium rozwojowym szkodnika nazywanym „czarną główką” - stadium rozwojowe jaja, tuż przed wylęgiem gąsienicy, trudne do zauważenia. Pierwsze gąsienice owocówki pojawiają się około połowy czerwca. Zwalczanie gąsienic owocówki jest dość trudne. Gąsienica tylko przez bardzo krótki okres po wylęgu przebywa na powierzchni owoców i tylko wtedy reaguje na środki owadobójcze. Wszelkie zabiegi wykonane po wgryzieniu do zawiązków są nieskuteczne. Opryskiwanie drzew najlepiej wykonać w dni chłodne i pochmurne, poleca się zastosowanie preparatu Spin Tor 480 SC lub Spin Tor 240 SC.
- W celu ograniczenia populacji owocówki, pod koniec miesiąca na pniach jabłoni zakładamy opaski z papieru falistego w celu wychwytywania gąsienic szkodnika.
- W okresie spodziewanego wylotu nasionnicy trześniówki, co najczęściej przypada na przełom maja i czerwca, poleca się przykrywanie gęstą siatką powierzchni gleby, w obrębie korony. Chemiczne zwalczanie szkodnika należy przeprowadzić 7 dni po zauważeniu pierwszych much na pułapkach. Nie mając możliwości monitorowania wylotu nasionnicy można się kierować kwitnieniem akacji - zabieg chemiczny wykonać w pełni jej kwitnienia. W uprawach amator-

skich poleca się preparat Calypso 480 SC. Przekopywanie gleby pod drzewami po zbiorze owoców także ogranicza liczebność szkodnika, a tym samym ilość robaczywych owoców w przyszłym roku.

- Na wszystkich gatunkach systematycznie zwalczamy mszyce stosując np. Pirimor 500 WG lub Calypso 480 SC lub Karate Zeon 050 CS.
- Zwalczanie mszyc na śliwach ogranicza rozprzestrzenianie się szarki (choroba wirusowa). Lustrację śliw w celu wykrycia szarki (objawy chorobowe na liściach) przeprowadza się w końcu czerwca lub na początku maja. Chore drzewa wymagają usunięcia z ogrodu.
- W czerwcu zaczynają się zbiory owoców. Owocują truskawki, jagoda kamczacka, wczesne odmiany borówki wysokiej, porzeczek, czereśni, maliny i agrest.
- Owoce powinny być zbierane rano po opadnięciu rosy. Owoce po nocy są naturalnie schłodzone i jędrne, można je dłużej przechowywać. Unikamy zbierania owoców po deszczu, mają wtedy gorszy smak i jakość. Unikamy zbierania owoców przejrziałych i zbyt nagrzanych, bo łatwo fermentują.

Janina Klimek
Dział Systemów Produkcji Rolnej, Standardów
Jakościowych i Doświadczalnictwa
fot. K. Kwaśniewska

WARZYWNIK

- Na początku miesiąca można wysiewać jeszcze późne odmiany marchwi i buraków ćwikłowych na przechowywanie oraz ogórki gruntowe do konserwowania.
- Do połowy miesiąca kontynuujemy siewy fasoli szparagowej i rzodkiewki (odmiany nadające się do letniej uprawy).
- Na początku czerwca sadzimy do gruntu rozsadę papryki, oberżyny i melona. Wymienione gatunki lepiej będą rosły i plonowały w tunelach foliowych.
- W pierwszej połowie miesiąca kończymy sadzenie rozsady późnej kapusty, kapusty brukselskiej, sałaty kruchej i masłowej na zbiór letni oraz pora na zbiór jesienny.
- W ostatniej dekadzie miesiąca wysiewamy buraki ćwikłowe do konserwowania. Wysiewane w tym terminie osiągną do jesieni pożądaną wielkość (2-4 cm).
- W połowie miesiąca na rozsadniku przygotowujemy rozsadę kalarepy, kalafiorów, brukselki, sałaty kruchej i masłowej do poplonowej uprawy, na zbiór jesienią. Okres produkcji rozsady wymienionych gatunków w tym okresie wynosi około 4 tygodnie.
- Amatorom fenkułu (kopru włoskiego) przypominamy o wysiewie w połowie miesiąca nasion na rozsadniku, aby we wrześniu zbierać jadalne zgrubienia.
- Warzywa są bardzo wrażliwe na suszę, gdyż mają słabo rozwinięty system korzeniowy. Najbardziej wrażliwe na brak dostatecznej ilości opadów są warzywa płytko korzeniące się: ogórek, cebula, sałata,

rzodkiewka, seler, kalafior, brokuł, kapusta pekińska. Nieco mniejsza wrażliwość na niedobory wody charakteryzuje kapustę brukselską, pomidor karłowy, por, fasolę szparagową, jednak te gatunki także wymagają dużo wody, z uwagi na wytwarzanie dużej masy nadziemnej. Najmniej wrażliwe na niedobór wody są warzywa korzeniowe - marchew, pietruszka, burak ćwikłowy, chrzan, a także pomidor wysoko rosnący, groch i szparag - jednak w przypadku długotrwałej suszy również i one powinny być nawadniane, aby dały duży plon dobrej jakości.

- Podlewając rośliny, wielkość jednorazowej dawki wody dostosowujemy do rodzaju gleby i głębokości korzenia się roślin. Na glebach lekkich, których pojemność wodna jest mała, dawki wody powinny być mniejsze niż na glebach ciężkich, o dużej pojemności wodnej.
- W pełni sezonu wegetacyjnego jednorazowe dawki wody dla poszczególnych gatunków warzyw, w zależności od głębokości korzenia się roślin, wynoszą 10-40 mm opadu, co odpowiada 10-40 l/m² (optymalne podlewanie oznacza zwilżenie całej warstwy gleby, w której znajduje się główna masa korzeniowa roślin).
- Warzywa posadzone w maju zasilamy nawozami azotowymi. Nawożenie pogłównie należy wykonać nie później niż 4-6 tygodni przed zbiorem warzyw, ze względu na ryzyko przekroczenia dopuszczalnej zawartości azotanów.
- Słabo rosnące warzywa można dokarmić dolistnie nawozami wieloskładnikowymi, których szeroka gama jest dostępna na rynku (Florovit, Nowokont, Insol, Hydrowit, Mikrowit i inne).
- W czerwcu zaczynamy zbierać pierwsze warzywa. Miejsce po wczesnych warzywach proponuje się przeznaczyć na uprawę roślin na nawóz zielony w celu wzbogacenia gleby w próchnicę.
- W ostatnich dniach miesiąca kończymy zbiory rabarbaru, pamiętając, po zbiorze, o obfitym zasileniu roślin kompostem lub nawozami wieloskładnikowymi. Takie postępowanie zagwarantuje zbiór dorodnych ogonków w następnym roku.
- Systematycznie usuwamy kwiatostany warzyw wieloletnich - cebuli siedmiolatki, chrzanu, rabarbaru, szczawiu i szczypiorku.
- Pamiętamy o systematycznym wietrzeniu tuneli foliowych. Zbyt wysoka temperatura (powyżej 30°C) hamuje zapylenie pomidora, pyłek roślin bardzo szybko traci żywotność.
- W czerwcu szczególnej pielęgnacji wymagają pomidory posadzone pod folią jak i w gruncie. Pamiętamy o sukcesywnym usuwaniu bocznych pędów oraz o dokarmianiu roślin.
- W uprawach amatorskich pomidorów przy nawożeniu pogłównym można się kierować poniższymi zasadami stosowania nawozów.

Okres stosowania nawozów:

- kwitnienie 3 grona – nawozy azotowe,

foto: K. Kwaśniewska

- 4-5 grono – nawozy wieloskładnikowe,
- tworzenie kolejnych gron – nawozy azotowo-potasowe.

Jednorazowe posypowe dawki nawozów:

- saletra amonowa, saletra potasowa – 2-4 g/roślinę (nawóz wybieramy w zależności od aktualnego zapotrzebowania roślin),
- siarczan potasu – do 5-6 g/roślinę.
- Nawożenie dogłębne w formie płynnej należy stosować w stężeniu roztworu nie przekraczającym 0,2% dla nawozów pojedynczych i 0,4% dla nawozów wieloskładnikowych. Częstotliwość nawożenia i ilość nawozów trzeba dostosować do okresu uprawy i wyglądu roślin. Bezpiecznie jest stosować stężenia niższe.
- W fazie kwitnienia zasilamy także ogórki. Do dokarmiania roślin poleca się używanie saletry potasowej.
- Uprawiając bób w ogrodzie pamiętamy o jego pielęgnacji - gdy na roślinie zaczynają się tworzyć strąki – usuwamy ulistnione wierzchołki roślin, spowoduje to szybsze dorastanie strąków i ograniczy występowanie mszycy bobowej, która najliczniej występuje na ulistnionych wierzchołkach. Do zwalczania chemicznego poleca się Pirimor 500 WG.
- W czerwcu należy zwrócić uwagę na zdrowotność uprawianych warzyw i występowanie szkodników. Na pomidorach już w czerwcu może pojawić się zaraza ziemniaka i alternarioza, natomiast w uprawie ogórków w trzeciej dekadzie miesiąca można spodziewać się mączniaka rzekomego. Po stwierdzeniu zagrożenia należy prowadzić ochronę roślin zgodnie z aktualnymi zaleceniami programu ochrony.
- W uprawach amatorskich w pierwszej kolejności do zwalczania chorób grzybowych i bakteryjnych poleca się stosowanie biopreparatów – Biosept 33 SL, Grevit 200 SL, Bioczos BR.
- Fungicydy do zwalczania mączniaka rzekomego – Acrobat MZ 69 WG, Curzate M 72,5 WP / Curzate

- Cu 49,5 WP, Dithane Neo Tec 75 WP, Mildex 711,9 WG, Bravo 500 SC, Toska 72,5 WP, Unikat 75 WG; natomiast bakteryjną kanciastą plamistość ogórka zwalczamy środkami miedziowymi (Miedzian 50 WP, Champion 50 WP, Curzate Cu 49,5 WP).
- Stosowanie mieszanin fungicydów miedziowych z Bravo zwiększa skuteczność kompleksowej ochrony przed mączniakiem rzekomym i bakteriozą. Dodatek Florovitu w stężeniu 0,3% podwyższa skuteczność zabiegów.
- Do pierwszego opryskiwania pomidorów wykonywanego pod koniec czerwca, w celu ochrony przed zarazą ziemniaczaną należy zastosować preparaty o działaniu węglowym lub układowym (Ridomil Gold MZ, Curzate M 72,5 WP, Unikat 75 WG) przemiennie z fungicydami Bravo 500 SC, Pencozeb 80 WP lub innymi. Uwaga! środków nie stosować z nawozami dolistnymi.
- Cebulę wymagającą ochrony przed mączniakiem rzekomym opryskujemy stosując np.: Bravo, Curzate, Dithane Neo Tec, Mildex, Ridomil Gold.
- Groźną i dość powszechną chorobą cebuli stała się bakterioza. Choroba objawia się w różnych postaciach. Najczęstsze objawy to: miękka zgnilizna cebuli od szyjki, wodnistość pojedynczych łusek wewnętrznych ze stopniowym zasychaniem, śluzowata zgnilizna z żółtym zabarwieniem wewnętrznych łusek cebuli. Jedyną metodą ograniczania choroby jest przestrzeganie prawidłowego zmianowania. Obecnie brak zarejestrowanych preparatów do zwalczania.
- Stosując środki ochrony roślin zawsze dbaj o własne bezpieczeństwo oraz osób przebywających w ogrodzie. Bezwzględnie przestrzegaj zaleceń zawartych w etykiecie.

Janina Klimek

Dział Systemów Produkcji Rolnej, Standardów
Jakościowych i Doświadczalnictwa

OGRÓD OZDOBNY

- Usuwamy przez wyłamywanie przekwitnięte kwiatostany, różaneczników i azalii. Odchwaszczamy i podlewamy. Jeśli istnieje taka potrzeba, uzupełniamy ściółkę pod krzewami. Pamiętajmy o nawożeniu roślin nawozami wieloskładnikowymi np. Amofoską.
- Po kwitnieniu przycinamy krzewy liściaste zrzucające liście na zimę, które przekwitły, np. forsycje, lilaki, tawuły wczesne i van Houtt'a, pigwowce, krzewuszki, kaliny, złotliny (kerria) skracając pędy o 1/2 lub 1/3 długości. U lilaków wyłamujemy przekwitnięte kwiatostany.
- Przycinamy żywopłoty z krzewów liściastych zrzucających liście na zimę. Systematyczne cięcie rozpoczynamy po roku od pierwszego cięcia. Ciąć można 2–3 razy w roku. Przycinamy nowe pędy o 1/2 do 2/3 ich długości. Żywopłót powinien być szerszy od dołu, a węższy u góry. Jeśli starszy żywopłót uzyskał odpowiednią, planowaną wysokość i kształt (np. wrzeciono, trapez), przycinamy go w ten sam sposób raz w roku. Najlepsza pora to czerwiec lub początek lipca, po okresie najintensywniejszego wiosennego przyrostu pędów. Dla uzyskania ładnego, równego żywopłotu, przycinamy go nożycami „pod sznurek”.
- W czerwcu też przycinamy żywopłoty z krzewów liściastych zimozielonych. Skracamy wytworzone przyrosty pędów o 1/2 długości. Krzewy o dużych liściach np. laurowiśnia powinna być przycięta sekato-rem, aby nie uszkodzić liści.
- Żarnowce, szczerdżeńce ładnie komponują się z różanecznikami, azaliami i bylinami. Również po przekwitnieniu wiotkie, soczysto zielone pędy są ładnym tłem dla innych roślin. Warto przypomnieć, że wymagają stanowiska słonecznego i osłoniętego. Żarnowiec miotłasty rośnie na glebach ubogich i kwaśnych, nie lubi gleb wapiennych. Natomiast żarnowiec wczesny, wymaga gleb alkalicznych, a nie kwaśnych. Cięcie wykonujemy po kwitnieniu, skracamy prze-
kwitnięte pędy o 2/3 nad niżej położonymi, młodymi pędami bocznymi.
- Nadal po kwitnieniu przycinamy wrzośce. Skracamy przekwitnięte pędy o 1/2 do 1/3 długości, w celu rozkrzewienia się krzewinek.
- Usuwamy dzikie pędy wyrastające z podkładki róż szlachetnych i szczepionych lilaków.
- Róże podlewamy i pamiętamy o zasilaniu nawozami wieloskładnikowymi. Usuwamy też przekwitnięte kwiaty.
- Pędy róż pnących na bieżący przywiązujemy do podpór.
- Róże pienne przywiązujemy do palików, jeśli nie zrobiliśmy tego po posadzeniu. Także starsze rośliny powinny być przymocowane do palików, aby nie były narażone na wyłamywanie przez wiatr.
- Intensywnie rosną pnącza. Do podpór przywiązujemy pędy powojników, odpowiednio z ich kierunkiem wzrostu. Podobnie wiciokrzewy, które nie wymagają cięcia, za wyjątkiem regulacji pokroju.
- Glicynia znana też pod nazwą wisteria lub słodlin, kwitnie - V- VI. Jest to silnie rosnące pnącze, dobrze ulistnione, o ciężkich kwiatostanach, więc wymaga mocnych podpór. Młode rośliny kwitną słabo. Rośliny szczepione kwitną w 5 roku po posadzeniu, inne później. Glicynia wymaga stanowiska słonecznego, źle kwitnie w cieniu i półcieniu. Podczas kwitnienia obficie podlewamy i nawozimy. Zbyt silnie rosnące długopędy w lipcu należy skrócić. Pnącze wije się za pomocą pędów. Glicynia chińska owija się wokół podpór zgodnie ze wskazówkami zegara, natomiast glicynia japońska i kwiecista w stronę przeciwną.
- Iglaki i krzewy liściaste zimozielone posadzone wiosną, podlewamy i nawozimy nawozami wieloskładnikowymi. Na brak wody najbardziej wrażliwe są w tym czasie różaneczniki.

- W czerwcu rozpoczyna kwitnienie hortensja pnąca.
- Może wystąpić mączniak prawdziwy – choroba występuje między innymi na różach, wiciokrzewach, różanecznikach. Objawy chorobowe - na liściach występują wodniste, czerwieniejące plamy, a na górnej stronie liści pojawia się biały mączysty nalot. Następnie liście zasychają. Porażeniu ulegają też pędy. Usuwamy porażone części roślin. Wykonujemy oprysk preparatami - Bravo 500 SC, Score 250 EC, Biosept, Pokon, Biochitan. Oprysk stosujemy kilkakrotnie co 7–10 dni.
- Na różach może wystąpić szara plesń. Jest to choroba którą powoduje grzyb. Objawy choroby to plamy na liściach i pędach. Na kwiatach pojawia się szary nalot. Płatki brązowieją, sklejają się. Tworzą się tzw. mumie i pokrywają szarym nalotem. Rozwojowi choroby sprzyja wilgotna pogoda. Porażone części roślin usuwamy i niszczymy. Stosujemy też opryski takimi środkami jak: Rovral Flo 255 SC, Teldor 500 SC, Bravo 500 SC. Oprysk wykonujemy kilkakrotnie co 7–10 dni,
- Wiciokrzewy, róże, trzmielina, kalina atakowane są przez mszyce. Kolonie mszyc gromadzą się na pąkach, liściach, wierzchołkach najmłodszych pędów. Objawy żerowania to deformacja i lepkie liście, a także na nich pojawiają się grzyby sadzakowe. Następuje ograniczenie wzrostu roślin. Po zauważeniu pierwszych kolonii mszyc, wycinamy zaatakowane części i niszczymy. Przeprowadzamy też opryski. Stosujemy Pirimor, Decis, zgodnie ze wskazówkami na etykiecie opakowania.
- Naturalnymi wrogami mszyc są muchówki, bzygi, skorki, chrząszcze biedronkowate i biegaczowate.
- Od czerwca do jesieni na modrzewiach można zauważyć objawy żerowania ochojników (mszyce). Igły modrzewi kolankowato się zaginają i załamują. Po zauważeniu pierwszych objawów przeprowadzamy oprysk preparatem Fastac 10 EC, zgodnie z instrukcją na etykiecie opakowania. Ochojniki żerują też na świerkach. Objawem ich żerowania są galasy, przypominające małe szyszki. Najpierw są kremowe lub jasnozielone, potem różowe albo brązowe. Zwalczanie szkodników w tym czasie polega na usuwaniu galasów zanim się otworzą i uwolnią się mszyce.
- Na drzewach i krzewach iglastych może wystąpić przędziorek. Jest to roztocz, który najczęściej występuje na karłowych odmianach świerków. Szkodniki żerują na igłach, które przebarwiają się na żółto, potem szarzeją, brązowieją i opadają. Można też zaobserwować delikatną pajęczynę. Przędziorkom sprzyjają ciepła i sucha pogoda. Na początku czerwca przeprowadzamy oprysk stosując Apollo 500 SC.

Następnie w okresie wegetacji roślin, po zauważeniu objawów żerowania opryskujemy takimi środkami jak: Karate 025 EC, Talstar 100 EC, zgodnie z zaleceniami na etykiecie opakowania.

Wykopujemy cebule tulipanów, narcyzów, szafirków, hiacyntów i innych, kiedy liście żółkną, a łuska na 1/3 cebuli jest zbrązowiała. Zalecane jest coroczne wykopywanie tulipanów. Natomiast, co 3-4 lata wykopujemy cebule narcyzów, szafirków, hiacyntów, krokusów. Przez 2 tygodnie pozostawiamy je w przewiewnym i zacienionym miejscu. Potem czyścimy, oddzielamy cebule przybyszowe od matecznych, sortujemy i przechowujemy w ażurowych skrzynkach

w przewiewnym i zacienionym pomieszczeniu, aż do jesiennej sadzenia.

- Po wykopaniu cebul, puste miejsca na rabatach, obsadzamy roślinami jednorocznymi np. aksamitkami, lobelią, szalwią, żeniszkiem, begonią stale kwitnącą.
- Można jeszcze na początku miesiąca sadzić bulwki mieczyków. Mieczyki zakwitną w końcu sierpnia i we wrześniu.
- Byliny, które już przekwitły np. łubin, ostróżka, powinniśmy przyciąć. Przez to pobudzimy je do ponownego kwitnienia późnym latem i jesienią.
- Dzielimy i przesadzamy byliny, które kwitły wczesną wiosną.
- Na rozsadniku wysiewamy nasiona roślin wieloletnich takich jak: przetacznik kłosowy, rudbekia purpurowa, tojeść kropkowana, rozesłana, fiołki. Wysiewamy też nasiona dwuletnich: bratków, stokrotek, goździków brodatych, niezapominajek, malw, naparstnic.
- Pielęgnowujemy rabaty kwiatowe, drzewa i krzewy ozdobne, a więc podlewamy, spulchniamy glebę, odchwasczamy, nawozimy, usuwamy przekwitnięte kwiatostany i zaschnięte części roślin.
- Z piwonii tylko usuwamy przekwitnięte kwiaty, pozostawiamy jak najwięcej liści na roślinie.
- Róże podlewamy i nawozimy, usuwamy też przekwitnięte kwiaty.
- Trawniki regularnie kosimy i podlewamy, także nawozimy. Podczas upałów trawy nie kosimy zbyt nisko.
- Nawozimy nawozami wieloskładnikowymi rośliny sezonowe i jednoroczne.
- Rośliny balkonowe powinny być regularnie podlewane i nawożone, a przekwitnięte kwiatostany usuwane. Stosujemy nawozy wieloskładnikowe lub specjalistyczne. Niektóre gatunki mają zwiększone zapotrzebowanie na żelazo np. surfinie.

Barbara Majnusz

Dział Przedsiębiorczości Wiejskiego
Gospodarstwa Domowego i Agroturystyki

TRADYCYJNY OGRÓD

- RÓŻNORODNOŚĆ I PIĘKNO (cz. II)

BYLINY POLECANE DO TRADYCYJNEGO OGRODU

Roślina	Wysokość cm	Kwitnienie i barwa kwiatów	Stanowisko
Barwinek większy	Do 10	V-VIII fioletowoniebieska	słoneczne, półcieniste
Bodziszek	10-70	V-IX różnorodna	słoneczne, półcieniste
Fiołek wonny	10-15	V fioletowa, biała	półcieniste
Kocimiętka właściwa	45-90	V-IX liliowoniebieska	słoneczne, półcieniste
Łubin trwały	do 100	V-VI	słoneczne, półcieniste
Mak wschodni	do 100	V-VI jaskrawocynobrowa	słoneczne, półcieniste
Orlik pospolity	do 100	V-VI różnorodna	słoneczne, półcieniste
Dzwonek pokrzywolistny	do 70	VI-VIII fioletowa	słoneczne, półcieniste
Dzwonek oskwiniolistny	do 100	VI-VIII biała, jasnoniebieska, fioletowa	słoneczne, półcieniste
Macierzanki	5-10	VI-VIII odcienie fioletu i różu	słoneczne
Melisa lekarska	do 100	VI-IX bladożółta	słoneczne, półcieniste
Nachylek okółkowy	40-50	VI-VIII	słoneczne
Ostróżka wyniosła	135-220	VI-VII i VIII biała, różowa, liliowa, ciemnofioletowa	słoneczne
Pysznogłówka dwoista	do 70	VI-VIII czerwona, różowa, fioletowa	słoneczne
Rezeda wonna	15-30	VI-VIII żółtozielona	słoneczne, półcieniste
Rozmaryn lekarski	90-180	VI-VII błękitna	słoneczne
Ruta zwyczajna	do 90	VI-IX żółta	słoneczne
Floks wiechowaty	do 100	VII-IX	słoneczne, półcieniste
Funkie	10-80	VII-VIII biała, fioletowa, lila	półcieniste, cieniste
Lawenda wąskolistna	45-90	VII-IX różowa, fioletowa, purpurowa	słoneczne
Lilia bulwkowata	60-120	VII – VIII pomarańczowa, czerwona	słoneczne
Lubczy lekarski	do 200	VII – VIII zielonożółta	słoneczne, półcieniste
Dzielżan jesienny	120-150	VIII-IX żółta, pomarańczowa	słoneczne, półcieniste
Lilia biała	90-150	VIII biała	słoneczne
Aster nowoangielski	120-150	IX-X różowa	słoneczne, półcieniste
Aster nowobelgijski	100	IX-X jasnoróżowa	słoneczne, półcieniste
Aster gawędka	50	IX-X fioletowa	półcieniste

W tradycyjnym ogrodzie oprócz roślin jednorocznych i dwuletnich, nie powinno zabraknąć również wieloletnich roślin zimujących w gruncie czyli bylin. Gatunki najczęściej uprawiane w tradycyjnych ogrodach wiejskich, to przede wszystkim rośliny okazałe i obficie kwitnące. Rośliny początkowo pozyskiwano z pobliskich łąk i lasów. Tak wprowadzono - konwalię majową, niezapominając, marzankę wonną, dzwonek wielokwiatowy, wiesiołek, fiołek wonny oraz kosańce, a z górskich łąk pierwiosniki i szafrany. Bylin ozdobnych jest bardzo dużo, o różnych barwach i kształtach. Do ogrodu wybieramy byliny zarówno kwitnące wiosną, latem jak i jesienią. Wówczas nie tylko będą zdobić ogród, lecz także będzie można ścinać kwiaty do wazonów. Takie byliny jak np. lilie, konwalie, piwonie, floksy, irysy, fiołki są długowieczne- mogą rosnać nawet do 50 lat. Jednak lepiej rosnać, gdy przesadza się je co 10-12 lat. Do krótkowiecznych bylin należą m.in. dziewanny czy ostróżki. Planując sadzenie bylin, należy przede wszystkim wyodrębnić miejsca różniące się warunkami siedliskowymi i dobrać na nie odpowiednie rośliny. Najbardziej tradycyjnym sposobem wykorzystania bylin jest rabata, na której sadzi się wybrane gatunki i odmiany, pojedynczo lub grupami, różnej wielkości. Można bylinami obsadzać większe powierzchnie ogrodu, zastępując w ten sposób trawnik. Miejsce w którym będą sadzone byliny musi być starannie przygotowane, gdyż będą na nim rosnać przez kilka lub kilkanaście lat. Najważniejsze czynności to usunięcie chwastów trwałych (perzu, mniszka, podagrycznika itp.), ograniczone nawożenie (kompost, obornik, nawóz zielony), głębokie przekopanie. Czas sadzenia bylin przygotowanych w szkółce w pojemnikach rozciąga się na prawie cały sezon wegetacyjny. Najlepszym okresem jest wiosna, choć także sadzenie w sierpniu, wrześniu,

KĄCIK GOSPODYNI

a nawet październiku daje dobre wyniki. Byliny sadzone w okresie późnojesiennym powinny być jednak zabezpieczone na czas zimowy przed przemarzaniem. Byliny rozpoczynające wzrost bardzo wczesną wiosną i kwitnące wiosną lub w pierwszej połowie lata, dzieli się i przesadza zaraz po rozmarznięciu gleby. Byliny kwitnące jesienią np. marcinki, można dzielić i przesadzać jeszcze w pierwszej połowie maja, a byliny kwitnące późną wiosną i w lecie – przy końcu lata i jesienią. Gęstość sadzenia uzależniona jest od siły wzrostu, charakterystycznej dla gatunku i odmiany. Na metrze kwadratowym zmieści się określona liczba roślin: 4 wyrastające do 1-2 m, 8-10 wyrastających do 0,6-1 metra, 12-15 wysokość do 25-30 cm, 25-40 nie przekraczających 25 cm.

Literatura:

1. Związek Szkółkarzy Polskich „Katalog roślin II” 2003 Warszawa.
2. Chmiel H. „Uprawa roślin ozdobnych” 1980 Warszawa

Tekst i fot.

Anna Zawadzak

Dział Przedsiębiorczości, Wiejskiego Gospodarstwa

POD WIATRAKIEM HOTEL I RESTAURACJA

Śląskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Częstochowie.
Oddział w Mikołowie

Tu zorganizujesz:

- przyjęcie okolicznościowe
- wesele
- komunię itp.
(posiłki jednocześnie dla 30 osób)

Oferujemy:

- noclegi dla 40 osób
(pokoje 1, 2, 3 osobowe z węzłem sanitarnym i TV)
- salę wykładową ze sprzętem audiowizualnym (na 50 osób)
- dostęp do internetu

Adres:

43-190 Mikołów, ul. Gliwicka 85

kontakt: tel. 32 226 14 92 e-mail: a.talaj@odr.net.pl

Z
A
P
R
A
S
Z
A
M
Y

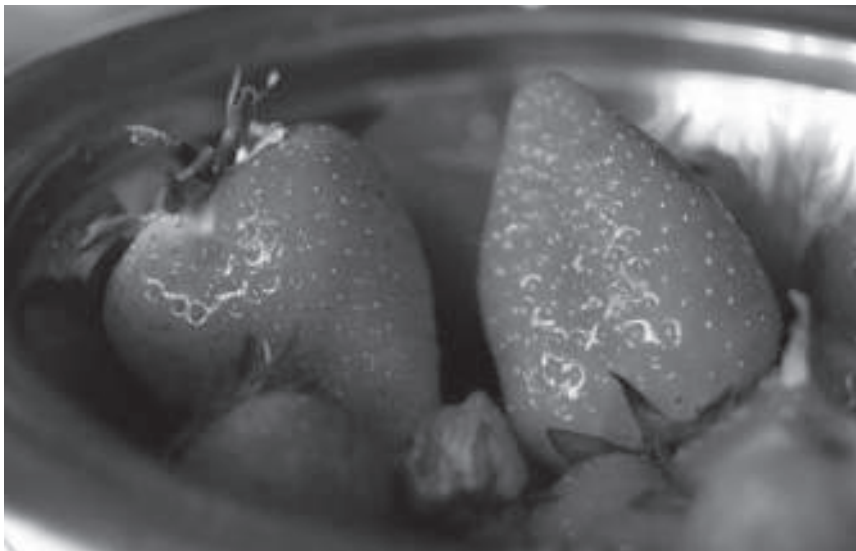
PRZETWORY Z TRUSKAWEK

Truskawki są jednymi z pierwszych owoców lata. Truskawka to krzyżówka kilku gatunków poziomek, uzyskana przez francuskich sadowników w XVIII w. Obecnie w Polsce produkuje się około 180 odmian od bardzo wczesnych po późne. Różnią się więc porą dojrzewania, wielkością owoców i zawartością cukru. Są to owoce miękkie o krótkim czasie do spożycia. Należą do bardziej cennych roślin sadowniczych ze względu na wartości odżywcze i smakowe owoców. Zawierają łatwo przyswajalne cukry, kwasy organiczne, sole mineralne potasu, fosforu, wapnia, żelaza. Są bogatym źródłem witaminy C, zaraz po porzecze czarnej. Ponadto zawierają witaminę A, B₁, B₂ i PP. Owoce są niskokaloryczne – 100 gramowa porcja owoców dostarcza 27 kcal. Spożywanie truskawek ze względu na zawartość witaminy C, bezpośrednio po warzywach obfitujących w żelazo umożliwia lepsze jego przyswajanie przez organizm. Jest to szczególnie ważne dla osób, które jedzą mało mięsa. Najprościej truskawki spożywać na świeżo, a najlepiej rano, jako dodatek do jogurtu, co jest zastrzykiem energii i witamin na cały dzień. Truskawki działają w organizmie odkwaszająco, krwiotwórczo i wzmacniająco. Sok z truskawek ma zaś właściwości bakteriobójcze, podobnie jak czosnek lub chrzan.

Sezon truskawkowy jest krótki, także szybko trzeba się nacieszyć tymi cennymi, smacznymi, pachnącymi owocami lata. Zwłaszcza cenione są jeśli pochodzą z własnej uprawy, z własnego ogródka.

Świeże owoce mają zastosowanie jako dodatek do deserów, sorbetów, ciast, ciasteczek. A także są składnikiem sałatek, sosów, zup i napojów.

Aby zatrzymać na dłużej, smak letnich truskawek i wykorzystać je w okresie jesieni, zimy i wiosny w postaci przetworów, szczególnie w postaci soków, kompotów, dżemów, konfitur, możemy je przygotować właśnie w sezonie.

Poniżej kilka przykładów na truskawkowe przetwory

Konfitura z truskawek I

Składniki:

1 kg owoców, 1,25 kg cukru, 1 szklanka wody.

Wykonanie:

Owoce opłukać, oczyścić z szypułek, osuszyć. Przygotować syrop z cukru i wody, wlać do płaskiego rondla. Zagotować, ciągle mieszając do całkowitego rozpuszczenia się cukru. Zdjąć pojawiającą się pianę. Następnie ostrożnie włożyć truskawki, tak aby się nie pogniotły. Od chwili zagotowania, smażyć 5 minut. Zestawić z ognia. Po całkowitym wystygnięciu, powtórzyć gotowanie 3 razy. Następnie ostudzone truskawki włożyć do czystych, wyparzonych wrzątkiem słoików - twistów i szczelnie zamknąć. Pozostały syrop można zlać do butelki, przechować w lodówce i wykorzystać jako sos do deserów.

Konfitura z truskawek II

Składniki:

1 kg owoców, 0,7 kg cukru, 1 cytryna (sok, skórka).

Wykonanie:

Owoce opłukać, oczyścić z szypułek, osuszyć. Włożyć do dużej miski, dodać obraną, wcze-

śniej sparzoną skórkę z cytryny, wsypać cukier, wlać sok z cytryny - zamieszać. Przykryć ściereczką i odstawić do lodówki na 12 godzin. Następnie przełożyć do rondla i gotować przez ok. 1 godzinę, aż do uzyskania odpowiedniej gęstości, mieszając od czasu do czasu drewnianą łyżką. Zdjąć pojawiającą się pianę. Następnie wyjąć skórkę z cytryny i przelać do wyparzonych wrzątkiem słoików twistów i szczelnie zamknąć.

Przechowywać w ciemnym, chłodnym, suchym i przewiewnym miejscu.

Konfitura z truskawek z kawałkami owoców

Składniki:

1 kg owoców, 0,5 kg cukru żelującego (2 : 1).

Wykonanie:

Truskawki umyć, usunąć szypułki. Owoce rozdrobnić na kawałki, przełożyć do rondla, połączyć z cukrem. Przykryć ściereczką i odstawić na 3–4 godziny. Następnie doprowadzić do wrzenia mieszając, gotować przez 3 minuty. Gorące przełożyć do wymytych i wyparzonych słoików i szczelnie zakręcić.

Konfitury należy przechowywać w ciemnym, chłodnym, suchym i przewiewnym miejscu.

Dżem truskawkowy I

Składniki:

1 kg owoców, 0,3 kg cukru.

Wykonanie:

Starannie umyte, odszypułkowane owoce włożyć do rondła, przesypać cukrem. Potrząsnąć rondłem dla równomiernego przykrycia owoców cukrem. Odstawić na kilka godzin, aż puszcza sok. Następnie na niezbyt silnym ogniu, zagotować, po czym zwiększyć płomień, smażyć mieszając, przez pół godziny. Potem dżem przełożyć do wymytych, wyparzonych wrzątkiem, jeszcze gorących słoików – twist i szczelnie zakręcić. Słoiki, zalać wodą i zagotować. Gotować na bardzo małym ogniu, mają pojawiać się małe bąbelki powietrza. Następnie słoiki szybko wystudzić, osuszyć i odstawić w chłodne miejsce.

Dżem truskawkowy II

Składniki:

1 kg owoców, 0,2 kg cukru, 1 szklanka soku z porzeczek.

Wykonanie:

Starannie umyte, odszypułkowane owoce włożyć do rondla, przesypać cukrem. Potrząsnąć rondłem dla równomiernego przykrycia owoców cukrem, zalać sokiem. Gotować przez 20 minut. Gorący dżem przełożyć do wyparzonych wrzątkiem, jeszcze gorących słoików. Szczelnie zamykamy i pasteryzujemy w temperaturze 90°C, przez 20 minut.

Dżem z truskawek i agrestu

Składniki:

1 kg truskawek, 0,5 kg agrestu, 0,7 kg cukru, 3/4 szklanki wody.

Wykonanie:

Agrest oczyścić z szypulek, opłukać, włożyć do rondla, wlać wodę i rozgotować. Następnie przetrzeć przez sito. Starannie umyte, odszypułkowane, osączone truskawki włożyć do rondla, zasypać cukrem i ogrzewać powoli, aż do wrzenia. Po krótkim gotowaniu dodać przecier z agrestu. Gotować jeszcze jakiś czas, aż dżem będzie miał odpowiednią gęstość. Potem gorący dżem przełożyć do wymytych, wypa-

rzonych wrzątkiem, słoików – twist i szczelnie zakręcić. Słoiki wstawić do rondla, zalać wodą i zagotować.

Sok z truskawek

Składniki:

3 kg owoców, 0,3 kg cukru.

Wykonanie:

Przebrane, umyte i odszypułkowane truskawki, zalać wrzącą wodą do całkowitego przykrycia owoców tj. 0,8 l wody na 1 kg owoców. Podgrzewać na małym ogniu 20-30 minut. Gorące owoce wycisnąć lub przetrzeć przez sito. Do soku dodać cukier. Gorący sok wlewamy do wyparzonych wrzątkiem, jeszcze gorących słoików. Słoiki zamknąć. Pasteryzować w temperaturze ok. 90°C, przez 10-15 minut, po czym ostudzić.

Truskawki we własnym soku

Składniki:

1 kg owoców, 0,15 kg cukru

Wykonanie:

Owoce opłukać, odszypułkować, wsypać na sito i zanurzyć w wodzie, kilkakrotnie. Zostawić do osuszenia. Owoce przełożyć do rondelka, lekko podgrzewać. Gorące przełożyć do wyparzonych wrzątkiem, jeszcze gorących słoików. Można też wykorzystać świeże owoce. Napęlić część słoika, gorącymi owocami, następnie ułożyć warstwę świeżych i dopełnić podgrzany. Zakręcić i pasteryzować w temperaturze ok. 90°C, przez 20 minut.

Nalewka truskawkowa

Składniki:

1 kg owoców, 0,25 kg cukru, 0,5 litra spirytusu.

Wykonanie:

Dojrzałe truskawki odszypułkować, opłukać, osączyć na bibule. Następnie włożyć do gąsiorka, przesypując cukrem. Odstawić na 1 godzinę, aby puściły sok. Dodać spirytus, delikatnie wstrząsnąć i odstawić na 5-6 tygodni, szczelnie zamknięte korkiem. Po tym czasie precedzić i zlać do butelek. Po 3 miesiącach nalewka jest gotowa.

Barbara Majnusz

Dział Przedsiębiorczości, Wiejskiego
Gospodarstwa Domowego i Agroturystyki
Fot. K. Kwaśniewska

SPRZEDAM

CIĄGŁA SPRZEDAŻ:

- **Loszek** pokrytych PBZ oraz mieszańców PBZ + WBP
- **Prosiąt** (knurków)
- **Kóz**

tel. 32 230 33 36,
721 379 048

ORZECHY LASKOWE - 1 t

z własnej plantacji
tel. 33 85 73 521

SIANO

tel. 32 221 27 70
(dzwonić po godz. 10⁰⁰)

- **Więszą ilość siana w kostkach**
 - **Sianokiszonkę w balotach 120x120 cm**
- tel. 33 861 84 49

KUPIĘ

Knury i maciory

dobra cena, szybki odbiór
tel. 507 592 454

- **Kombajn zbożowy BIZON SUPER lub BIZON RECORD** w dobrym stanie

tel. 795 807 728

- **Ciągnik** trzy, lub czterocylindrowy **ZETOR, URSUS** lub **FERGUSON**

tel. 790 318 118

- **Kombajn ziemniaczany ANNA**
- **Sortownik do ziemniaków**

tel. 600 679 814